

ΔΗΛΩΣΙΣ(*)

Οί ύπογεγραμμένοι έργάται τής επιστημονικής έρεύνης και τών γραμμάτων εις τήν Ελλάδα, θεωροῦμεν ύποχρέωσίν μας να διακηρύξωμεν και δημοσία τήν πεποίθησίν μας ως πρός τήν κατεύθυνσιν, τήν όποίαν πρέπει να ακολουθήσῃ ό έλληνικός λαός επί τών μεγάλων βασικών προβλημάτων τής ζωής, δια να δυνηθῇ να ύπερνικήσῃ τās δυσχερείας τών καιρών και να επιτύχῃ τήν πνευματικὴν ἀλλά και τήν υλικὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ Ἐθνους.

Ἀπό τήν ἀντικειμενικὴν και ἀμερόληπτον έρευναν τής επιστήμης, εις τήν καλλιέργειαν τής όποίας έκαστος ἡμῶν έχει ἀφιερώσει τās δυνάμεις του, ἀπό τήν έπαφὴν με τήν ζωὴν τών γραμμάτων, τής τέχνης, τοῦ πολιτισμοῦ έν γένει, ἀπό τήν παρακολούθησιν τής γενικῆς ἀνθρωπίνης πείρας και μάλιστα τών τελευταίων χρόνων, κατελήξαμεν εις τὸ συμπέρασμα δι :

1. Τὸ μέλλον και τής ἀνθρωπότητος ἀλλά και τής χώρας μας ειδικώτερον, έξαρτᾶται κατὰ πρόωτον λόγον ἀπό τήν δορθήν και ἀκλόνητον πνευματικὴν θεμελίωσιν τής ζωής τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, με τήν όποίαν και μόνον εἶναι δυνατόν να ὑπάρξῃ ἀληθινός πολιτισμός.

2. Τοιαύτη θεμελίωσις δέν εἶναι δυνατό, αν ό σημερινός ἀν-

(*) Σημ. Διευθ: Τὴν παρούσαν δήλωσιν παραλαμβάνομεν ἀπό ειδικὸν τεῦχος, τιθέμενον προσεχώς εις κυκλοφορίαν ὑπό τής «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», τής όποίας αἱ «Δακτινες» εἶναι ὄργανον. Ἀδθεντικοί και κορυφαίοι εκπρόσωποι τής παρ' ἡμῖν επιστημονικῆς έρεύνης και λογοτεχνικῆς και καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν ἢ άλλων διακρίσεων, έρχονται ἀθρόοι να εκφράσουν τήν γνώμην των και τήν πεποίθησίν των ἐπάνω εις τὰ βασικώτερα δια τὸν ἀνθρωπον, ἀλλά και δια τὸ Ἐθνος μας ζητήματα, τὰ ζητήματα τοῦ πνευματικοῦ μας προσανατολισμοῦ εις τοὺς σημερινούς μάλιστα καιρούς. Εἰς δυνατόν και πλουσίαν εκπροσώπησιν ἢ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου μας ἐκκληροῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ χρῆος τής ἀπέναντι τοῦ άλληνικοῦ λαοῦ, ό όποίος με πόθον εὐγενικὸν και ἀνώτερον ἐπεξήτει μίαν τοιαύτην καθοδηγητικὴν χειρονομίαν.

Διὰ τεχνικούς λόγους, εις πολλά πρόσωπα δέν κατίστη δυνατόν-μολονότι θά ἔπρεπε-να τεθῇ ὑπ' ὄμνιν των τὸ καίμενον τής δηλώσεως δια να προσθέσουν, ἐφ' ὅσον θά συμφέρουν, τήν ὑπογραφήν των. Ἐλπίζομεν, δι να ἐπανορθωθῇ ἢ παραλείψῃ, και θά δοθῇ πλήρως ἢ εὐκαιρία συμβολῆς εις ἕνα έργο, εις τὸ όποῖον ὅλοι πρέπει να έχουν τήν δυνατότητα να συμβάλουν.

ἄνθρωπος δὲν χρησιμοποίησεν τὸν θησαυρὸν τῶν ἀξιών, τὰς ὁποίας τοῦ προσφέρει ὁ Χριστιανισμός, ἡ χριστιανικὴ Πίστις, ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς ἀξίας αὐτὰς εἶναι ἀπομάκρυνσις ἀπὸ κάθε βάσιμον ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ δυνηθῆ νὰ οἰκοδομήσῃ μέλλον καλύτερον ἀπὸ τὸ παρὸν.

3. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτὴ ἀντιτίθεται πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς πράγματι ἀπροκαταλήπτου κριτικῆς ἐρεῦνης ἐπὶ τῶν μεγάλων βασικῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον προβλημάτων, καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὅποια καταλήγει ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία διεξάγεται ἐντὸς τοῦ δυτικοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου, μὲ ἀδιστηρῶς ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ μὲ πνεῦμα γνησίως ἐπιστημονικόν. Τόσον εἰς τὰς θετικὰς, φυσικὰς καὶ βιολογικὰς, ὅσον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας, ἡ πρόοδος τῆς συγχρόνου ἐρεῦνης κατέδειξεν, ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ φανῆ ἡ ἐπιστήμη ὡς διαψεύδουσα τὴν χριστιανικὴν Πίστιν, δὲν ἔχει κανὲν ἐπιστημονικὸν ἔρεισμα. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμηνύῃ τὴν ἐπιστήμην εἰς τὸ πεδίον ὅπου εὐρίσκονται τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ ζητήματα καὶ νὰ χρησιμοποίῃ τὸ ὄνομα καὶ τὸ κύρος τῆς ἐπιστήμης διὰ νὰ στηρίξῃ πολεμικὴν ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς Πίστεως. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Τέχνης, τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν γένει δημιουργίας, ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν ὑπογραμμόν, ὅχι μόνον δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ οἰανδήποτε ἀνάγκην ἢ σκοπιμότητα γνησίας καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ, τοῦναντίον, ἀποτελεῖ πλῆγμα βαρὺ διὰ τὴν Τέχνην καὶ τὴν ἐκτιοεῖται ἀπὸ τὴν ἠγετικὴν θέσιν ἣ ὁποία τῆς ἀρμόζει μέσα εἰς ἓνα γνήσιον πολιτισμόν.

4. Ἡ σειρά ἀποτυχιῶν καὶ ἀπογοητεύσεων ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς νεωτέρους χρόνους κατέστησε φανερόν, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἐπιτακτικοῦ αἰτήματος διὰ μίαν πλήρη ἀνασυγκρότησιν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς, τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τότε μόνον εἶναι δυνατὴ, διὰ τὴν ἡ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας διαποισθῆ ἀπὸ τὴν Πίστιν ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομεῖται ὁ Χριστιανισμός. διὰ τὴν ἠθικὴ ἐπιταγή, στηριζομένη εἰς τὴν Πίστιν αὐτὴν, λάβῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου τὴν ἀπεψουσαν δύναμιν ἐπιβολῆς. Χωρὶς τὴν δύναμιν αὐτὴν καὶ οἱ εὐγενέστεροι πάθοι καὶ τὰ ὀρθότερα θεωρητικῶς σχήματα καταντοῦν χίμαιραι καὶ ὀδηγοῦν εἰς σκληρὰς ἀπογοητεύσεις.

5. Τέλος, ἡ ἀγωγή τοῦ ἀτόμου, ἰδίως δὲ ἡ ἀνατροφή καὶ μόρφωσις τῆς νεότητος, ἐφ' ὅσον δὲν στηρίζεται εἰς τὸν πλήρη σεβασμὸν τῶν χριστιανικῶν ἀξιών, ὀδηγεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς ἀπετυχίαν, εἰς πνευματικὸν ὑποσιτισμὸν τῆς νέας γενεᾶς καὶ εἰς ἠθικὴν ἀναπηρίαν. Ἀντιθέτως, τὸ χριστιανικὸν μορφωτικὸν ἰδε-

ᾧδες θὰ δώση βάσιν καὶ ἐλπίδα ἐπιτυχίας εἰς κάθε ἀληθῶς προ-
οδευτικὴν προσπάθειαν, διὰ νὰ εὕρῃ ἐπιτυχῆ λύσιν τὸ πρόβλημα
τῆς ἀγωγῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Τὰ συμπεράσματά μας αὐτὰ συμπιπτουν πρὸς τὴν στροφὴν,
ἢ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην καὶ καθ' ὅ-
λου διανόησιν καὶ συνεχῶς ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν πανηγυρικώτε-
ρον τρόπον, διὰ στόματος κορυφαίων συγχρόνων ἐπιστημόνων
καὶ πνευματικῶν ἐν γένει ἐργατῶν ὄλου τοῦ κόσμου. Ἀνεξαρτή-
τως πρὸς τὸ τί ἐγίνετο ἄλλοτε, σήμερον ἡ ἐπιστήμη ἀλλὰ καὶ ἡ
ζωντανὴ νεωτέρα Τέχνη, γνωρίζει νὰ σέβεται τὴν χριστιανικὴν
Πίστιν καὶ τὴν ἀνυπέροβλητον δημιουργικὴν ἀξίαν της. Ὁ Ἕλληγι-
κὸς λαὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ὅπ' ὄψιν του τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν, νὰ
μὴ βραδίεται πλέον εἰς ἀπηρχαιωμένα ἀντιλήψεις περὶ τῶν
σχέσεων τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν καὶ τὴν
χριστιανικὴν ἠθικὴν, καὶ νὰ γνωρίξῃ διὲς ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὴν
χριστιανικὴν Πίστιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει συνυφανθῆ τοῦ Ἐ-
θνους μας ἡ ὑπόστασις καὶ εἰκοσιν αἰῶνων ἱστορία, ὅχι μόνον
ἐναρμονίζεται πλήρως πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς προόδου τῆς
νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐγγύησιν
διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν τεραστῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα θέτουσιν
ἐνώπιόν μας οἱ σημερινοὶ κληροί, τὴν ἐπιτακτικώτεραν προστα-
γὴν διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὸ μέλλον μας.

- Γ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγ. Φυσικομ. Σχολῆς Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
Β. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ Καθηγητῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Ἐπ. Καθηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Γ. ΑΜΠΑΤΗΣ Γεν. Γραμματεὺς Συνδέσμου Λογοτεχνῶν.
Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητῆς Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
Π. Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Πρύτασις Ἀνωτάτης Γεωπον. Σχολῆς Ἀθηνῶν.
Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Ἐπ. Καθηγητ. Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
Δ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Ἐπ. Καθηγ. Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ Καθηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Ο. ΑΡΓΥΡΟΣ Καθηγητῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
Θ. ΒΑΒΑΓΙΑΝΝΗΣ Καθηγ. Ὡδείου Ἀθηνῶν, Διευθυντῆς κρατικῆς συμφωνικῆς
ὀρχήστρας Ἀθηνῶν.
Ι. ΒΑΛΤΗΣ Καθηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Γ. ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ Καθηγητῆς Φυσικομαθ. Σχολῆς Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
Θ. ΒΑΡΟΥΝΗΣ Πρύτασις Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
Χ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Ὑφηγητῆς Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
Φ. ΒΕΓΛΕΡΗΣ Ὑφηγητῆς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Κ. ΒΕΗΣ Καθηγητῆς Ε. Μ. Πολυτεχνείου, Ἀκαδημαϊκός.
ΣΠ. ΒΙΚΑΤΟΣ Καθηγητῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
Ν. ΒΛΑΧΟΣ Καθηγητῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
Ζ. ΒΛΥΣΙΔΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΚΛ. ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ Ὑφηγητῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΑΛ. ΒΟΥΡΝΑΖΟΣ Καθηγητῆς Ε. Μ. Πολυτεχνείου. τ. Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας
Μ. ΓΑΪΤΑΝΑΚΗΣ Νευρολ. Ψυχίατρος, Διευθυντῆς ἱατρῶν «Ἐρυθροῦ Σταυροῦ»

- ΑΓΓ. ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Ὑφηγητὴς Φυσικομ. Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
 ΗΛ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ Ἐκτ. Καθηγητὴς Φυσικομ. Σχολῆς Πανεπ. Θεσσαλονίκης.
 Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ Καθηγητὴς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 ΗΛ. ΓΑΦΟΣ Καθηγητὴς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 ΜΑΡ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ Καθ. Ἱατρ. Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.
 Γ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Διευθυντὴς Ἱατρός Σανατορίου «Σωτηρίας».
 ΜΕΛ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.
 Ν. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ Ὑφηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 ΑΛ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Λογοτέχνης.
 ΙΣ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ Ὑφηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 ΑΡΚ. ΓΟΥΤΑΣ Ἐπ. Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Π. ΓΡΗΓΟΡΑΤΟΣ Ἱατρός. Πρόεδρος Ἀκτινολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν.
 ΙΟΥΛ. ΔΑΛΙΕΤΟΣ Καθ. Ἀνωτ. Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορ. Ἐπιστημῶν.
 Γ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης.
 Ι. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Καθηγ. Γεωπονικῆς καὶ Δασολογικῆς Σχολ. Παν. Θεσ/κης.
 ΧΑΡ. ΔΙΑΠΟΥΛΗΣ Καθηγητὴς Φυσικομαθ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Ι. ΔΟΑΝΙΔΗΣ Καθηγητὴς Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 Θ. ΔΟΞΙΑΔΗΣ Ὑφηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 ΕΥΣΤ. ΔΡΑΓΩΝΑΣ Ὑφηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 ΕΜΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Καθ. Φυσικ. Σχολῆς Πανεπιστ. Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.
 ΝΙΚ. ΕΜΠΕΡΙΚΟΣ Καθηγητὴς Φυσικομαθ. Σχολῆς Πανεπιστημ. Θεσ/νίκης.
 Ι. ΖΑΓΑΝΙΑΡΗΣ Ὑφηγητὴς Φυσικομαθημ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Δ. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ Καθηγητὴς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Π. ΖΑΧΑΡΙΑΣ Καθηγητὴς Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 Π. ΖΕΡΒΟΣ Καθηγ. Φυσικ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.
 Α. ΘΡΟΥΒΑΛΑΣ Ὑφηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Π. ΙΜΠΡΙΑΛΟΣ Ἱατρός τ. Διευθυντὴς Ζανείου Νοσοκομείου Πειραιῶς.
 Κ. ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ Καθηγητὴς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, Πρόεδρος Ἀκαδημαϊκός.
 Κ. ΚΑΒΒΑΣΙΑΔΗΣ Καθηγητὴς Φυσικ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 Ζ. ΚΑΪΡΗΣ Ἐπ. Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 ΜΑΡ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ Ὑφηγητὴς Φιλοσοφ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ Ὑφηγητὴς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ Καθηγητὴς Α. Σ. Ο. Ε. Ἀθηνῶν.
 Γ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολ. Πανεπιστ. Ἀθηνῶν.
 Λ. ΚΑΡΑΛΙΠΕΡΗΣ Ὑφηγητὴς Φυσικομαθ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Γ. ΚΑΡΑΪΤΙΑΝΟΣ Ἱατρός τ. Διευθυντὴς Ζανείου Νοσοκομείου Πειραιῶς.
 Ι. ΚΑΡΡΑΣ Διευθυντὴς Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους.
 Δ. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ Διευθυντὴς Κεντρικοῦ Ἐδαφολογικοῦ Ἐργαστηρίου.
 ΓΡ. ΚΑΤΣΑΣ Ἐπ. Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Γ. ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΣ Ἱατρός Διευθυντὴς Ζανείου Νοσοκομείου Πειραιῶς.
 ΑΣΤ. ΚΟΒΒΑΤΖΗΣ Λογοτέχνης.
 Δ. ΚΟΜΝΗΝΟΣ Ἐπ. Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Γ. ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ Καθηγητὴς Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Γ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Α. ΚΟΤΣΑΥΤΗΣ Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
 ΣΩΚΡ. ΚΟΥΓΕΑΣ Καθηγητὴς Φιλοσ. Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.
 Θ. ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΕΛΗΣ Ὑφηγητὴς Φυσικομ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ Καθηγητὴς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Δ. ΚΟΥΡΕΤΑΣ Καθηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
 Β. ΚΟΥΡΤΑΣ Ὑφηγητὴς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 Δ. ΚΟΥΡΟΥΚΛΗΣ Διευθυντὴς Ἱατρός Νοσοκομείου Εὐαγγελισμός.
 Α. ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑΣ Καθηγητὴς Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.

- Ν. ΚΡΗΤΙΚΟΣ Καθηγητής Φυσικομαθηματ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΕΜΜ. ΚΡΙΕΖΗΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Β. ΚΡΙΜΠΑΣ 'Αντιπρόεδρος 'Ανωτάτ. Γεωπον. Σχολ. Πρόεδρος 'Ακαδημαϊκός.
 Γ. ΚΡΙΜΠΑΣ 'Εκτ. Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών,
 Πρόεδρος Πανελληνίου 'Ιατρικού Συλλόγου
- Π. ΚΡΙΝΑΙΟΣ Λογοτέχνης.
 Κ. ΚΥΔΩΝΙΑΤΗΣ Καθηγητής 'Ωδείου 'Αθηνών.
- Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΠΟΥΛΟΣ 'Υγιεινολόγος, Διευθυντής 'Υγειονομικού Κέντρου
 Πειραιώς.
- Λ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Δ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ 'Υφηγητής Φυσικομαθηματ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Μ. ΚΩΤΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής Γεωπονικής Σχολής Πανεπ. Θεσσαλονίκης.
 Δ. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Σ. ΛΑΜΠΙΡΗΣ 'Επ. Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Σ. ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Ν. ΛΟΥΡΟΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΣΤ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ Συγγραφέας, 'Ακαδημαϊκός.
- Π. ΛΑΧΙΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής 'Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών.
 Μ. ΜΑΚΚΑΣ Διευθυντής 'Ιατρός Νοσοκομείου «'Ερυθρός Σταυρός».
 Κ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ Καθηγ. Φυσικομαθ. Σχολής Πανεπ. 'Αθηνών. 'Ακαδημαϊκός.
 Χ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Μ. ΜΑΡΑΒΕΛΑΚΗΣ Καθηγητής Φυσικομ. Σχολής Πανεπιστημ. Θεσ/νίκης.
 Δ. ΜΑΡΗΣ Καθηγητής 'Ωδείου 'Αθηνών.
- Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ Καθηγ. Νομικής Σχολής Πανεπιστ. 'Αθηνών. 'Ακαδημαϊκός.
 ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΗΛ. ΜΑΡΙΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής Φυσικομαθ. Σχολής Πανεπιστ. 'Αθηνών.
 Ι. ΜΑΡΚΙΑΝΟΣ 'Επ. Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημ. 'Αθηνών.
 Γ. ΜΑΡΟΥΔΗΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Κ. ΜΑΡΟΥΛΗΣ Διευθυντής 'Ιατρός Νοσοκομείου «'Ερυθρός Σταυρός».
 Π. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΠΑΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Παιδίατρος, τ. Διευθυντής Βρεφοκομείου.
 Μ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής Φυσικομ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Ν. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Α. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Λογοτέχνης.
- Κ. ΜΟΥΤΟΥΣΗΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΔΗΜ. ΜΠΑΚΑΛΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ Λογοτέχνης.
- Λ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Γενικός Γραμματέας 'Εταιρείας Λογοτεχνών.
 Ι. ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Ι. ΞΑΝΘΑΚΗΣ Καθηγητής Φυσικομαθημ. Σχολής Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
 Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ Καθηγητής Φιλοσοφ. Σχολής Πανεπ. 'Αθηνών. 'Ακαδημαϊκός.
 ΑΝ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής Γεωπον. Σχολής Πανεπ. Θεσσαλονίκης.
 Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστ. 'Αθηνών.
 ΣΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ Καθηγ. Φιλοσοφικ. Σχολής Πανεπ. 'Αθηνών. 'Ακαδημαϊκός.
 Κ. ΠΑΛΗΟΣ Διευθυντής 'Ιατρός Νοσοκομείου «'Ευαγγελισμός».
 Γ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Ε. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστ. 'Αθηνών.
 Κ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Γ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ Πρόεδρος 'Ιατρικού Συλλόγου Πειραιώς.

- Κ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ Καθηγητής Φυσικου. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΣΠ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ Ζωγράφος.
 ΣΤ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Καθηγητής 'Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής 'Αθηνών.
 Ι. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ Καθηγητής Φιλοσ. Σχολής Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
 Ν. ΠΑΠΑΤΕΣΤΑΣ 'Ιατρός, 'Αντιπρόεδρος Πανελληνίου 'Ιατρικού Συλλόγου.
 Π. ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ Λογοτέχνης.
 Δ. ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ 'Επ. Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Σ. ΠΙΚΙΩΝΗΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 ΣΤ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ Καθηγητής Φυσικομαθημ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Ι. ΠΟΛΙΤΗΣ Καθηγητής Φυσικομαθ. Σχολ. Πανεπ. 'Αθηνών. 'Ακαδημαϊκός.
 Γ. ΡΑΜΜΟΣ Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Α. ΡΕΛΙΑΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Κ. ΡΟΚΚΑΣ 'Υφηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Π. ΡΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Σ. ΣΕΡΕΦΗΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Μ. ΣΙΓΑΛΑΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 Α. ΣΙΝΟΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 ΣΩΤ. ΣΚΙΠΗΣ Λογοτέχνης, 'Ακαδημαϊκός.
 Α. ΣΙΜΩΝΕΤΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Γ. ΣΙΜΩΝΕΤΟΣ 'Υφηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 ΗΒΗ ΣΚΑΝΔΑΛΑΚΗ (Μελισσάνθη) Λογοτέχνης.
 Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ Καθηγητής 'Ωδείου 'Αθηνών.
 Α. ΣΚΟΚΟΣ Καθηγητής 'Ωδείου 'Αθηνών.
 Κ. ΣΟΥΡΛΑΣ τ. Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημ. Θεσσαλονίκης.
 ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ Καθηγητής 'Οδοντοιατρικής Σχολής Πανεπιστημ. 'Αθηνών.
 Θ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης.
 Γ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ Πρόεδρος Συνδέσμου Λογοτεχνών.
 Δ. ΣΦΑΛΑΓΚΑΚΟΣ Διευθυντής 'Ιατρός Ζανείου Νοσοκομείου Πειραιώς.
 Α. ΣΩΧΟΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 ΑΘ. ΤΑΡΣΟΥΛΗ Λογοτέχνης.
 ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗΣ Λογοτέχνης.
 ΦΩΤ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ Παιδαγωγός, Λογοτέχνης.
 Α. ΤΖΩΡΤΖΗΣ Καθηγητής Φυσικομαθηματ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Χ. ΤΟΥΛ 'Επ. Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών, 'Ακαδημαϊκός.
 Ι. ΤΡΙΚΚΑΛΗΝΟΣ Καθηγητής Φυσικομαθ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Α. ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ Καθηγητής Φυσικομαθ. Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Π. ΤΣΕΛΙΟΣ 'Επ. Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Δ. ΤΣΙΠΟΥΡΑΣ Καθηγητής 'Ανωτάτ. Σχολής Καλών Τεχνών.
 ΑΛ. ΤΣΙΡΙΝΤΑΝΗΣ Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Γ. ΤΣΟΥΤΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητ. 'Ιατρικ. Σχολής Πανεπ. Θεσ/νίκης.
 Ν. ΤΣΟΥΧΛΟΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Α. ΦΛΩΡΟΣ Διευθυντής 'Ιατρός Νοσοκομείου «Ευαγγελισμός».
 Π. ΦΛΩΡΟΣ Λογοτέχνης.
 Χ. ΦΡΑΓΚΙΣΤΑΣ Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 ΖΩΗ ΦΡΑΓΚΟΥ Παιδαγωγός, Λογοτέχνης.
 Π. ΧΑΡΗΣ Λογοτέχνης, Διευθυντής Περιοδικού «Νέα 'Εστία».
 Δ. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ τ. Διευθυντής 'Ιατρός Σανατορίου «Σωτηρίας».
 ΓΡ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπ. Θεσσαλονίκης.
 Σ. ΧΟΡΣ Καθηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Π. ΧΟΡΤΗΣ 'Υφηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.
 Π. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ 'Υφηγητής 'Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 Κ. ΧΩΡΕΜΗΣ Καθηγητής 'Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών.

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

Ἡ σημασία τῆς μελέτης, ἡ ἐπιδρασίς της στὴ διαμόρφωση τῶν ἀτόμων-μάλιστα στὴν ἐποχὴ μας-εἶναι πράγματα σ' ὅλους φανερά. Κι' ὅμως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ πὼς ἔχει γίνει ὅ,τι πρέπει γιὰ νὰ συγκροτηθῇ ἕνας ὁ δ ἡ γ ὅ ς, πού θάταν μολοντοῦτο τόσο χρήσιμος σ' ὅσους καταπάνονται μὲ τὴ μελέτη: Γιὰ τὴ χρησιμότητά του θὰ μπορούσαν νὰ μιλῆσουν ὅλοι, ἀπὸ τοὺς νέους πού κάνουν τὶς πρῶτες γνωριμίες μὲ τὰ γραπτὰ κείμενα καὶ βασανίζονται μὴ ξέροντας τί νὰ διαβάσουν, ἴσαμε τοὺς παλαιότερους, πού κλαίνε τόσες ὥρες χαμένες σὲ ἀνάξια διαβάσματα. Μ' ἀκόμια περισσότερο τὴν ἀξία ἐνὸς τέτοιου ὁδηγοῦ θὰ τὴν φανέρωναν-ἂν ἦταν σὲ θέσι νὰ μιλῆσουν-ὅλοι ἐκεῖνοι πού, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν, ἀπὸ τὴν ἐλλειψί του παραπλανήθηκαν σὲ κακοτοπιές.

Αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο ἀποτέλεσμα. Ἐνα πλῆθος ἀπὸ ἀνθρώπους πού τοὺς συναναστροφόμεσθε καὶ συζητᾶτε μαζί τους, χωστᾶνε τὶς «ἀπόψεις» τους, τὶς ἰδέες τους-χωρὶς καθόλου νὰ τὸ υποψιάζονται-στὴν ἔλλειψι ἐνὸς ἀμερόληπτου ὁδηγοῦ στὴ μελέτη τους: Ἐἶχαν βγῆ στὸ μεγάλο ταξίδι της καί, ὀλοτέλα ἀπραγοί, πήραν ἀπὸ κοντὰ τὸν πρῶτο ὁδοιπόρο πού ἔτυχε νὰ συναντήσουν ἢ ἐκεῖνον πού ἕνα τυχαῖο γούστο τοὺς τράβηξε κοντὰ του. Ἴσως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν θὰ δεχόντουσαν νὰ κριθῇ ἀπόνα τόσο τυχαῖο γεγονός, οὔτε ἐνὸς καλοκαιρινοῦ ταξιδιοῦ τους ἢ τοποθεσία. Κι' ὅμως τὸ ἄφησαν νὰ προσδιορίσῃ

τὴν κατεύθυνσι τῆς ζωῆς τους ὀλόκληρης!

*

Ἐκεῖνος, πού τὸ διάβασμα ἀρχίζει νὰ παίρνῃ στὴ ζωὴ του κάποια θέσι, πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ καταλάβῃ ὅτι μέσα στὸ πέλτεγοσ τοῦ γραπτοῦ λόγου κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τσαλαβουτᾷ ὀπως-ὀπως, δίχως συνέπειες. Ὅσο περισσότερη ἐπίγνωσι τοῦ ἑαυτοῦ του ἔχει κανεὶς, τόσο καὶ περισσότερα καταλαβαίνει μὲ πόση ἐνκοιλία δέχεται ἐπιδράσεις ἀπὸ παντοῦ. Κι' ἀφοῦ ἡ ἐπίγνωσι τῆς ἀδυναμίας του, εἶναι ἡ βασικὴ δύναμι τοῦ σοφοῦ, ὅποιος θέλει νύχη αὐτὴ τοῦλάχιστον τὴ σοφία, πρέπει πρῶτα-πρῶτα ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅχι θεωρητικὰ κι' ἀφηρημένα, ἀλλὰ στὴ δική του προσωπικὰ τὴ συγκεκριμένη περίπτωσι, ὅτι τὸ βιβλίον, τὸ περιοδικόν, ἡ ἐφημερίδα, τ' ὅποιοδήποτε γραπτὸ κείμενον πού ἐδιάβασε, δὲν εἶναι πιά κάτι ξένο ἀπ' αὐτόν. Τὸ πετᾷει πέρα, ἴσως, μ' ἀδιαφορία μόλις τελειώσει καὶ τὴν τελευταία του σελίδα, κι' ὅμως, παρ' ὅλη τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς χειρονομίας, δὲν τὸ ξεφορτώθηκε ἀπὸ πάνω του. Αὐτὸ ἔχει δημιουργήσει κίνησι μέσα στὸ ἔσωτερικόν του κάθε λογῆς ἐπεξεργασίας, πού θὰ συνεχίζονται, ποῖος ξέρει γιὰ πόσον καιρὸ καὶ μὲ ποιὲς συνέπειες.

Ὅταν κάμῃ κανεὶς αὐτὴ τὴ διαπίστωση, τὰ παραπέρα ἔρχονται σχεδὸν μόνα τους: Δὲν θὰ καταργήσῃ, φυσικὰ, κανεὶς τὸ διάβασμα, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὶς ἐπιδράσεις. Ἡ ζωὴ ὀλόκληρη παρουσιάζει διαρκῶς τέτοιες ἐπιδράσεις, τόσο

που όποιος θέλετε να τις αποφύγει πρέπει για πέρα, θάπρεπε να αποφύγει την ίδια τη ζωή. Ο Καπετάνιος όμως δεν δίνει για πάντα το καράβι του μέσα στο λιμάνι, επειδή το πέλαγος έχει ρεύματα. Με τη στάσι του απέναντι στις επιδράσεις που δεν γίνεται να τις αποφύγει κανείς, θα εκδηλωθή ή προσωπικότης. Έτσι και στο ζήτημα της μελέτης ή προσωπικότης θα εκδηλωθή διαλέγοντας ώρισιμένες επιδράσεις που τις θεωρεί χρήσιμες, αποφεύγοντας τις άχρηστες ή βλαβερές κι' αντιδρώντας με τον κατάλληλο τρόπο σ' όσες άλλες είναι απαραίτητο να τις υποστή. Το σπουδαίο είναι να μη διαβάει κανείς π α θ η τ ι κ ά δ, τι τύχει.

Κι' όμως αυτός είναι, δυστυχώς-για τους ψυχικά άσχημάτιστους νέους ιδίως-ό κανόνας: Διαβάζουν σκύθοντας το κεφάλι μπροστά στο κύρος του συγγραφέα. Είναι μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα (που δεν έχει βροή κι' αυτή των μελετητή της) ή αιδέντια του έντύπου λόγου, γοητεία τυραννική πούρχεται σε εξίσωσιν αντίθεσι προς την εποχή μας, μιν έποχή που καμάρισε γιατί πέταξε μακριά της κάθε δικαιολογημένη αιδέντια. Όχι μόνον το μαθητοίδι, που μόλις χτες πρωτάρχισε να διαβάει και κάτι παραέξω απ' τα μαθήματά του, (κι' έδωσε άμέσως-άμέσως μια κλωτσιά προς δ,τι με τόσους μόχθους και δάκρυα μπόρεσε να θησαυρίσει στο πέραςμα των αιώνων το ανθρώπινο γένος) αλλά κι' ο παλιός μελετητής, ο βιβλιοφάγος, που θάπρεπε νάχη εξοικειωθή, ύψισταται, έστω και σε μικρότερο βαθμό, τη γοητεία του έντύπου λόγου. Τα ίδια πράγματα που μπορεί να τ' ακούσαμε όπουδήποτε, παίρνουν άμέσως πολν μεγαλύτερη σημασία μόλις τα ίδουμε τυπωμένα σ' έναν τόμο.

Και βέβαια από μιν άποψι ή ιδιαίτερη αυτή σημασία είναι δικαιολογημέ-

νη, γιατί ή ανθρώπινη ψυχή, ό άληθινός άνθρωπος, είναι συνηθισμένος στην ιδέα της εδθύνης και μόλις δη ένα έντυπο, άμέσως πάει, έτσι φυσικά, στο νου του να συνάψη το περιεχόμενό του με την ιδέα της εδθύνης. Σκέπτεται άμέσως ό άδιάρθρωτος άναγνώστης πώς ό συγγραφέας, για να φθάσει να βγάλει ένα βιβλίο, θα τό σκέφθηκε και θα τό καλοσκέφθηκε, θα ζύγισε εκατό φορές αν θα είναι χρήσιμο ή όχι τό βιβλίο του στον συνάνθρωπό του, πριν καταλήξει σε μια τόσο σπουδαία απόφασι, όπως είναι ή απόφασι να βγάλει κανείς ένα βιβλίο. Και είναι αλήθεια πώς τέτοιοι συγγραφείς και τέτοια βιβλία υπεύθυνα δεν έλειψαν ποτέ, σε καμμιάν εποχή-ούτε φυσικά και στη δική μας. Από τό άλλο μέρος όμως πάλι είναι καταφάνερο πώς ή συναίσθησι αυτή της εδθύνης έχει εκφυλισθή και έχει σβύσει, στο μεγαλύτερο ποσοστό εκείνων που γράφουν και τυπώνουν, κι' έτσι αυτή ή αιδέντια του έντύπου έμεινε όλοτελα έξωτερική κι' άδικαιολογητή. Και κατήντησε πια μια βλαβερή πρόληψη, γιατί ένας στοχασμός άξιζει, ή όχι, άνάλογα με τό περιεχόμενό του κι' όχι ανάλογα με τό αν τυπώθηκε ή όχι. Σωστό είναι, λοιπόν, να διαβάει κανείς με την ίδια ψυχολογία που ακούει τον άλλο σε μια προφορική συζήτησι μαζί του και ν' αντιδράση σαν προσωπικότης ζωντανή τόσο στη μια όσο και στην άλλη περίπτωση.

*

Άλλά τό πρόβλημα της μελέτης δεν άλύθηκε, βέβαια, μ' όσα ειπώθηκαν παραπάνω: Καλά, θα σās πη ό νέος, θ' αποφύγω ώρισιμένα βιβλία που τα κρίνω άχρηστα ή βλαβερά (λόγου χάρι την παραγωγή κάποιων «λογοτεχνών» που μπορούν να φτιάχνουν με τό μυαλό τους σεξοναλικές ιστορίες από τό πρωϊ ίσαμε τό βράδυ, τόσο που να βγάζουν κά-

θε δεύτερη μέρα κι' από να καινούργιο βιβλίο). 'Ακόμα, έχω διαλέξει μιὰ κατηγορία βιβλίων που τὸ διάβασμά τους με παρηγορεῖ γιὰ τὶς ἀναποδιές τῆς ζωῆς καὶ στερεώνει μέσα μου τὸ κουράγιο. Αὐτὰ θὰ κυττάξω νὰ τὰ κάμω ταχτικούς μου συντρόφους. 'Αλλὰ πάρα-πέρα, τί πρέπει νὰ διαβάσω γιὰ νὰ εἶμαι ἀληθινὰ μορφωμένος ἄνθρωπος;

Τὸ ἐρώτημα δὲν εἶναι καθόλου ἀσήμαντο. Κι' ἐδῶ ἐπάνω σκοντάρτουν τόσσοι ἄξιοι νέοι, μὲ ζωντάνεια πνευματική, μὲ βαθύτητα. Τοὺς γνωρίζει κανεὶς παιδιὰ καὶ ὄραματίζεται γιὰ λογαριασμοὺς τους μιὰ οἴγουρα λαμπρὴ ψυχικὴ ἐξέλιξι-καὶ δὲν καταφέρνει νὰ τὸς ἀ-γνωρίσει, ὅταν, ὅσοιρ' ἀπὸ κάμποσα χρόνια, τοὺς ξαναβρίσκει, μὲ τὴ σκέψη τους δέομα σὲ πλάγια μονοπάτια, σὲ γιγδοστρατες που σκαρφάζουν σὲ γκρεμινούς. Εἶναι γιὰτί, γεμάτοι ἀγάπη πρὸς τὴ μάθησι, ἔδωσαν ὄλην αὐτὴ τὴν ἀγάπη τους πρὸς ὅ,τι βρῆκαν ν' ἀντιπροσωπεύη τὴν μάθησι, πρὸς τὰ βιβλία, λόγου χάρι, που ἐδιάλεξε νὰ μεταφράσῃ ὁ δεινὰ ἐκδοτικὸς οἶκος, δημοσιεύωντας τριγύρω τους καὶ τὴν αἴγλη τῆς σπουδαιοφάνειας. Πῶς ν' ἀδικήσῃ κανεὶς τὸν νεαρὸ μελετητὴ; Εἶχε μέσα του ἄσβυστη δίψα νὰ μάθῃ, νὰ γνωρίσῃ, νὰ διδαχτῇ. Τί περίεργο λοιπὸν ἂν ἐρούφηξε μ' ὄλη του τὴ δίψα αὐτὸ που τοῦ πρόσφεραν-πολλές φορές μεθυστικὸ κωμὸς ἢ δηλητηριεὸ στὴ θέσι τοῦ εὐλογημένου νεροῦ; Γιὰ νὰ ὀδηγηθῇ σὲ κάποιο ξεδιάλεγμα, ρωτοῦει ὁ νέος «τί νὰ διαβάσω;»

Τὴν ἀπάντησι θὰ τὴν βοηθήσῃ τὸ νὰ ξεκαθαρίσουμε ἓνα ἄλλο ζήτημα: Τὸ γιὰτί διαβάσκει. 'Η λύσι του θὰ προδιαγραφῇ καὶ τὴν ἀπάντησι μας. "Ἄν ἐξαίρεσομε ὄλους ἐκείνους που ἔχουν εἰδικὰ ἐνδιαφέροντα μελέτης, ἀφοῦ γι' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει πρόβλημα,

ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολλοὶ διαβάσκουν γιὰ νὰ περάσουν λίγη ὥρα εὐχάριστα. Θέλουν κάτι εὐκόλο καὶ διασκεδαστικό. Κάθε ἄλλο παρὰ ἀδιάφοροι μᾶς εἶναι, ἀφοῦ αὐτοὶ εἶναι οἱ περισσότεροι: Τὸ μεγαλύτερο καλὸ ἢ κακὸ που κάνει στὸν ἄνθρωπο ὁ ἔντυπος λόγος, τὸ καταφέρει μάλιστα στὴν ψυχὴ του ἀπ' αὐτὸ τὸ παραθυράκι που τοῦ ἀνοίγει ὁ ἀναγνώστης, ζητώντας κάποια διασκέδασι. 'Αλλὰ τὸ θέμα αὐτὸ συστηματικὰ ἀνίχνει ἄλλοῦ καὶ θάπρεπε νὰ ἐξετασθῇ χωριστά.

"Ἄλλοι διαβάσκουν γιὰ νὰ φαινωταὶ μορφωμένοι. Αὐτοὶ τὴν ξέρουν τὴν τέχνη, τὴν ταχυδακτυλουργία μᾶλλον, καὶ δὲν χρειάζονται καμιά βοήθεια. "Ἄλλωστε αὐτοὶ μᾶς εἶναι πραγματικὰ ἀδιάφοροι.

Εἶναι ἄλλοι που διαβάσκουν γιὰ νὰ γνωρίσουν «τὸν παλμὸ τῆς ἐποχῆς». Σ' αὐτοὺς δὲν θάχε ν' ἀντιπαρατηρήσῃ κανεὶς πῶς ὁ σκοπὸς τους εἶναι ἀνάξιος, ἀλλὰ πῶς δὲν πρέπει νάνα ὁ μόνος. 'Η ἐποχὴ μας, βέβαια, δὲν μπορεῖ παρὰ νᾶχη γιὰ μᾶς ξεχωριστὴ σημασία, ἀφοῦ σ' αὐτὴ ζοῦμε κι' ὄχι σ' ἄλλη. 'Αλλὰ δὲν εἶναι καθόλου βέβαιο πῶς ἡ ἐποχὴ μας εἶναι, ἀντικειμενικά, ἡ καλύτερη, πῶς βλέπει τὴ ζωὴ μὲ τὸ σωστότερο μάτι. Μπορεῖ κάποια ἄλλη, περισσότερο ἢ λιγώτερο μακρινή, νὰ βρισκόταν πλησιέστερα πρὸς τὸ νόημα τῆς ζωῆς⁽¹⁾ κι' εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν γνωρίσομε κι' αὐτή. Κι' ἔπειτα πῶς θὰ ἴδῃς τὴν ἐποχὴ σου; Ποῦ θὰ σταθῆς γιὰ

(1) Τὸ περίφημο «δόγμα τῆς προόδου» που ὑποστήριζε τὸ ἀντίθετο κι' εἶχε «χάλασι κόσμου» (μεταφορικά καὶ κυριολεκτικά) ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια, σήμερα ἔσβυσε μόνου του, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα ἀρνητικὰ κηρύγματα που ἐλούφαζαν (οὔτε γάτος οὔτε ζημιά) ἀφοῦ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ ἄλλο δὲν κάνει παρὰ νὰ ξεδιπλῶνῃ ὄλοένα τὴν τραγικὴ τους διάφευσι.

νά την κυττάξις. ν' αντιληφθῆς τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς μας;⁽²⁾ Ποιά εἶναι λοιπὸν ἡ γενικώτερη ἐρση πού θά μπορούσε ν' ἀγκαλιώσῃ ὅλα τὰ ἀξία ἐνδιαιφρόντα ἀπαντῶντας στοῦ ἐρώτημα «γιατί διαβάζουμε»;

Κάθε φορὰ πού βρισκομαι μπροστά σ' αὐτὴ τὴν ἀπορία, μοῦρχεται στοῦ νοῦ, ἀπ' τὴν ἀτομική μου ζωή, μιὰ περίστασι πού παρουσιάζει χαρακτηριστικὲς ὁμοιότητες κα' ἀναλογίες: Σὲ καιρὸ πολέμου κα' ἀφάνταστης ἀκαταστασίας, μέσα σὲ δυστυχίες καὶ κινδύνους πού φανερώνονταν ἀπὸ παντοῦ, ἓνα αὐτοκίνητο μ' ἄφησε μιὰ νύχτα, μόνον, δίχως ἐφόδια, σ' ἀγνωστον τόπο. Θυμῶμαι λοιπὸν μὲ πόση χαρὰ βρῆκα ἐκεῖ μερικὸς «δικούς μας», πού ὅλλα αὐτοκίνητα τοὺς εἶχαν ἀρήσει στὸν ἴδιο τόπο δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ μένα: Αὐτοί, σκέφθηκα, θά ἦταν σὲ θέσι νὰ μοῦ δώσουν μερικὲς πληροφορίες, πού θά μπορούσαν νὰ περάσω τὴ νύχτα κα' ὅσες μέρες θά χρειάζοταν νὰ μείνω ἐκεῖ, ἴσως μάλιστα νᾶξεραν καὶ κάτι γιὰ τὰ περασμένα, τί θ' ἐπογινόταν μ' ἐμᾶς. Καὶ πραγματικά μ' ὠδήγησαν σὲ κάποιο κατάλυμα, χρησιμοποιήσανα τὶς πληροφορίες τους, γιὰ νὰ βρῶ καὶ κάτι γιὰ διατροφή, κα' ἀκόμα ἔμαθα ἀπ' αὐτοὺς τὴν τοποθεσία μιᾶς ὄραϊότατης λιμνοῦλας ὅπου πέρσασα ἀρκετὲς εὐχάριστες ὄρες μοναξιάς καὶ περιουλογιῆς.

Παρόμοιος λοιπὸν πρέπει νάβαι καὶ τῆς μελέτης ὁ προσρισμός: Κάποιοι ἄλλοι ἦρθαν πρὶν ἀπὸ μᾶς σ' αὐτὴ τὴ ζωή. Ἐπικοινωνοῦμε λοιπὸν μαζί τους μὲ τὸ γραπτὸ κείμενο, ζητῶντας νὰ ἐπαφελθῶμε ἀπὸ κάθε τι πού ἐκείνοι βρῆκαν καὶ μάξεραν στοῦ περασμά τους. Πρέπει νὰ βροῦμε ἀνάμεσά τους ἐνεργούς πού εἶναι σὲ θέσι ὁ π ρ ο ῦ ὁ ν ο ῦ

νὰ μᾶς ἐφοδιάσουν μὲ χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὸ δρόμο τῆς προόδου. Νὰ μᾶς μεταδώσουν τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς πού δόνησε τὴ δική τους καρδιά. "Αὐτὸ δὲν θέλουν σὰν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι νὰ μᾶς ἐπιβάλλουν τὸ τέρας τῆς κοινῆς μας πορείας πού Ἄλλος κατευθύνει, ὅμως μὲ τὸ νὰ γίνουμε κοινωνοὶ τῆς ἀπορίας τους, ἔστω τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ πόνου τους, πλουτισμένοι θά βγοῦμε, γιατί θά βροῦμε μπροστά στὰ προβλήματα πού ἡ σωστή τους ἀντιμετώπισι φέρνει στὴ λύτρωσι.

Μιὰ τέτοια ἀπάντησι στοῦ ἐρώτημα «γιατί διαβάζουμε», φαρδαίνει πάρα πολὺ τὰ ἐνδιαιφρόντα μᾶς. Μελετᾶμε γιὰ νὰ μορφώσωμε μέσα μᾶς ἓναν ἀληθινὸ ἄνθρωπο, γιὰ νὰ ἀναπτύξωμε ἓναν πλούσιο πνευματικὸ κόσμο, πού βασίζεται στὸν ρεαλισμό⁽³⁾ μιᾶς ἀνώτερης ζωῆς, εὐτυχιμένης καὶ χαροῦμένης καὶ γιὰ τὸν διπλὸν μᾶς καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μᾶς.

Ἄποιοδῆποτε θέμα τῆς ζωῆς, ὅποιο ἀδῆποτε γνώσι ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, τὴν τέχνη, τὴν ἐπιστήμη, θά τὴν σπουδάσης μ' αὐτὴ τὴν φιλοσοφημένη διάθεσι. Εἶναι ἀλήθεια πὸς ἔτσι τὸ κατόρθωμα μιᾶς ἐπισημομένης μελέτης παρουσιάζεται δυσκολώτερο, μὲ τὸ πλάτος ὁμοῦ αὐτὸ ἱκανοποιεῖται περισσότερο ἢ ψυχῆ-τοῦ νέου ἰδίως πούχει βαθὺν ἐρωτα πρὸς τὴ μάθησι-κα' ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει δεῦτερος ἐργασία νὰ ξεφύγη-καὶ ἀπὸ τὴ μονομέρεια πού φέρνει στὴν πρὸ ἀδοξη πλάνη.

Διατυπώσαμε πρὸ πάνω μιὰ βωσική μᾶς πρότασι: μελετοῦμε γιὰ νὰ μορφώσωμε μέσα μᾶς ἓναν ἀληθινὸ ἄνθρωπο. Καὶ σὰν σὲ ἓνα χρυσὸ κῆλο, ὁ ἀληθι-

(2) Βλ. Π. Μελίτη «Τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς μᾶς» Ἀκτίνες τ. 1946 σελ. 257.

(3) Βλ. Π. Μελίτη «Πραγματικότητες καὶ ὁποτιές στὴν ἐποχή μᾶς» Ἀκτίνες τ. 1946 σελ. 305.

νός άνθρωπος πάλι θά μάς βοηθήση ν' αποκτήσωμε την πραγματική, την τέλεια μόρφωσι. Για νά ἔχης ὀλοκληρωμένη μόρφωσι, πρέπει νά εἶσαι ὀλοκληρωμένος ἄνθρωπος, πρέπει νά εἶσαι πνευματικός ἄνθρωπος. Αὐτός θά εἶναι σέ θέσι νά ἱκανοποιῇ τὰ αἰτήματα τοῦ πνεύματος, ἀφοῦ ἔκαθαρίσαμε πὸς ἡ μόρφωσι εἶναι πνευματική ὑπόθεσι. Τὸ πνεῦμα θά σοῦ δείξη τὴ σκοπιὰ ὅπου θά ἀνέβης γιὰ νά παρατηρῆς τὰ γεγονότα ἀπὸ ὄλες τοὺς τὶς πλευρὰς καὶ νά ἀποκτᾷς μόρφωσι πλήρη καὶ ὄχι μονόπλευρη. Γι' αὐτὸ ὁ χριστιανὸς ποῦ εἶναι σέ θέσι νά καταλάβῃ τὴν πνευματικὴ φύσι τῆς μορφώσεως, ὁ χριστιανὸς ποῦ ἀγκαλιᾷ διλόκληρη τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς, ποῦ ἔξερει τί θά πῆ ζωὴ καὶ τί θάνατος, καὶ ἔξερει νά δίνη ἀληθινὴ ἐρμηνεία στὰ γεγονότα, γιατί εἶναι σέ θέσι νά κἀνῃ ἀληθινὴ μεταφυσική, αὐτὸς λοιπὸν ὁ χριστιανὸς ἔχει τὴ δυνατότητα νά γίνῃ ἄνθρωπος ὀλοκληρωμένης μορφώσεως. Αὐτὸς εἶναι σέ θέσι (καθὼς ἔχει βρῆ τὸ νόημα τῆς ζωῆς), τὶς διάφορες ἐποχές, τὶς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, τὶς φιλοσοφικὰς παρατηρήσεις, τὶς προσωπικότητες, τὶς διάφορες ἀντιλήψεις τῆς ζωῆς κλπ. νά τὶς τοποθετήσῃ σωστὰ μέσα σ' ἓνα ὄργανο σύνολο, ποῦ θά εἶναι γερὰ αἰτιολογημένο, θά ἀγκαλιᾷ ὅλη τὴν πείρα τῆς ζωῆς καὶ θά εἶναι εὐχρηστο ὄργανο ψυχικῆς ὑγείας καὶ ἀνηρώσεως, ἡ ἔκφρασι ὀλοκληρωμένης καὶ ἀληθινῆς μορφώσεως.

Ὁ νέος μας λοιπὸν δὲν θά κἀμῃ τὸ λά-

θος νά μπαίη στὸν κόπο τῆς μελέτης δίχως νά παίρῃ καὶ τὴν ἀμοιβή, αὐτὸ τὸ στοχασμὸ ποῦ τὸν βοηθαίει νά ἀνέβῃ, νά ζῆσῃ σὰν ἀνώτερος ἄνθρωπος. Θυμᾶται πάντα ὅτι σκοπὸς του δὲν εἶναι νά παραστήσῃ τὸν μορφομένο. Δὲν θέλει τὴ μελέτη γιὰ τὴ μελέτη. Αὐτὸς διαβάξει Ἱστορίαν γιὰ νά χαρῆ τὸ θέαμα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς στοὺς αἰῶνες, γιὰ νά ἐφοδιάσῃ τὸν ἔσωτερικὸ του κόσμο μ' ὄλα τὰ πλοῦτη τῆς πείρας τῆς. Διαβάξει Τέχνην γιὰ νά πλατύνῃ τὰ ὄρια τῆς ὑπάρξεώς του καὶ νά τὴν ζῆσῃ σὰν ὄργανο τῆς Ἀλήθειας. Ἔτσι δὲν ζῆ ἀπλῶς μιὰ αἰσθητικὴ ἀπόλαυσι, ἀλλὰ μιὰ χαρὰ πνευματικώτερη. Διαβάξει τὴ σκέψη ὄλων ἐκείνων ποῦ, σπρωγμένοι ἀπὸ τὶς ἴδιες πανανθρώπινες ἀπορίες, πέταξαν πέρα μακριὰ ὡς ἐκεῖ ποῦ φτάνει τὸ μάτι, γιὰ νά νοιώσῃ τὸ μεγαλεῖο τῆς ζωῆς, νά δονηθῇ ἀπ' τὰ ἐρωτηματικὰ τῆς ποῦ κινοῦν ὄλες τὶς ψυχικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου νά βροῦνε τὸν Λυτρωτὴ.

Ἀλλὰ ἔτσι φτάσαμε στὸ τέρας τοῦ χώρου ποῦ θελήσαμε νά ἐρευνήσωμε. Ἡ μελέτη καὶ ἡ μόρφωσι εἶναι μεγάλο καὶ σπουδαῖο ἀγαθὸ, ἓνα ἔνα κομμάτι μιᾶς σωστῆς καὶ ἐπιτυχημένης ζωῆς, μιᾶς ζωῆς ποῦ τὴν ἔχει ἀγκαλιάσει πέρα γιὰ πέρα τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα μὲ τὸ λυτρωτικὸ του κήρυγμα. Δὲν θά τυφλώσῃ τὸν μελετητὴ μὲ τὴ μονομέρεια. Θά τὸν ἀφήσῃ συνειδητὰ ἐκστατικὸ καὶ ταπεινωμένο μπροστὰ στὸν κατακλυσιῶν αὐτὸν τὸν θαυμάτιον ποῦ τὸν λέμε Ζωή. Κι' ἔτσι θά τὸν κἀμῃ νά ζῆσῃ-καὶ νά βοηθήσῃ νά ζήσουν κι' ἄλλοι-σὰν ἀληθινὰ μορφομένοι ἄνθρωποι.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΕΓΩ ΚΙ' ΕΣΥ

'Εγώ είμαι κείνος που σέ πούλησα,
πολύ φτηνά: τριάντα αργύρια,
που μεταφράζονται στις μέρες μας:
λίρες, δολάρια, εκατομμύρια.
Μά πώς να μεταφράσω τα φριχτά
τά δσα μου κόστισαν μαρτύρια;

Κ' 'Εσύ είσαι κείνος που μ' αγόρασες
νικώντας τό βαθύ μου ψέμα.
Γιά λύτρα τής ελευθερίας μου
πλήρωσες τό δικό σου τό αίμα.

'Εγώ είμαι κείνος που σέ πρόδωσα.
Θυμάσαι τό φιλι στά χείλη,
μά νύχτα που είσους ελομόναχος
—νύχτα πικρή σάν άφοροδείλι—
κι' ανέβαινες στού Μαρτυρίου σου,
στης Δόξας τήν 'Αραία Πύλη.

Κ' 'Εσύ είσαι κείνος που με πίστεψες,
και τής αγάπης μας τής πρώτης
φρουρός εστάθης τής σημαίας τής.
—Χαίρε ό καλός, Χριστός στρατιώτης!

'Εγώ είμαι κείνος που σέ μπάτισα,
και που σού φόρεσα στεφάνι
αγκάθια γύρω στα μαλλάκια σου.
Τής αγοράς τό κάθε άλάνι
έβαλε στοίχημα μαζί μου: ποιός,
'Ιησού, νά σέ πρωτοπικράνη.

Κ' 'Εσύ είσαι κείνος που με φίλησες
και δέν μπορώ νά σβήσω άκόμα
τούτη τή φλόγα που με καίει έδω,
σέ νάχω μία πληγή στο στόμα.

'Εγώ είμαι κείνος που σ' άρνήθηκα
και τρεις φορές ψιθύρισα «Όχι».
Σά νάμουν κλέφτης πήγα, κρύφτηκα,
σκλάβος στού φόβου τήν άπόχη.
'Η λέξη που είπα γίνηκα καυμός
σέ μία κρυφή μέσα μου κόχη.

Κ' 'Εσύ είσαι κείνος που δέν λύτισες
κάτου άπ' τά βλάσκα, τίς λύπες,
Θανάτη θάνατον έπάτησες
και τό Μεγάλο «Ναι» σου μου είπες.

'Εγώ είμαι κείνος που σέ σταύρωσα,
και σέ περίκλιξα και πάνω,
κ' έλεγα, για νά βγάλω τό άχι μου,
τί πρέπει νά σου πρωτοκάνω.
Και στόν λαό που παραμόνευε
φώναξα: Φύγατε άπ' τόν Πλάνο!

Κ' 'Εσύ είσαι κείνος που συχώρασες.
Συντρόφισά σου κ' ή ψυχή μου.
Για τήν Παράδεισο είσιτήριο;
'Ω, τίποτ' άλλο: Μνήσθητί μου.

'Εγώ είμαι κείνος που σέ μίσησα
με δύναμη και πάθος τόσο,
δπου μονάχα ό άνθρωπος μπορεί,
Τ' όρκίστηκα νά σ' έξοντώσω,
λές και σού χρώσταγα προσωπικό
λογαριασμό νά ξεπληρώσω.

Κ' 'Εσύ είσαι κείνος που μ' αγάπησες,
που ένως θεός μπορούσες μόνον.
—Τού 'Εσταυρωμένου πάνω τραγωδιστής
εις τούς αιώνας τών αίωνων...

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Β.

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς μελέτης περὶ τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὸ Βυζάντιον⁽¹⁾ θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ λεχθῶν κάπως περισσότερα περὶ τῆς Σχολῆς τῶν ἐπιστημῶν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἀνέκαθεν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς διδασκῆρια πάσης σοφίας ἀπετέλουν αἱ ἱερὰ μοναί, τῶν ὁποίων πολλαὶ ἐστέγαζον πλουσιωτάτας βιβλιοθήκας. Ἐκεῖ διεσώθησαν πολλὰ Ἑλληνικὰ χειρόγραφα καὶ ἐμορφώθησαν οὐκ ὀλίγοι λόγιοι καὶ μοναχοὶ οἵτινες ἀπέβησαν ὀνομαστοὶ διὰ τὴν σοφίαν τῶν καὶ ἀρετὴν τῶν, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐπεδλίθησαν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Τοιαύτη λ. χ. ἦτο ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴ «τῶν Στουδίου» ἔνθα Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (759-826) διὰ τοῦ αὐστηροῦ κοινοδικικοῦ κανονισμοῦ τῆς Μονῆς ἐπέβαλε μεταξὺ ἄλλων καὶ ἐργασίαν καὶ ἀνάγνωσιν βιβλίων. Ἐπίσης ὁ ἴδιος ὠργάνωσε διὰ πρώτην φορὰν τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς Στουδίου ἡ ὁποία συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων, διότι συνεκέντρωσε πολλὰ χειρόγραφα ἀρχαίων καὶ Χριστιανῶν συγγραφέων καὶ διὰ τῆς ἀντιγραφῆς διηκολύνε τὴν διάδοσιν αὐτῶν⁽²⁾. Ἡ εἰς τὰς Μονὰς καλλιέργεια τῆς Ἀστρονομίας καὶ τῶν Μαθηματικῶν ἐξηγεῖται ἐὰν ληφθῇ ὅπ' ὄψιν ὅτι ἀνέκαθεν τὰ μαθήματα ταῦτα ἐθεωροῦντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν βο-

ηθητικὰ τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας, διότι δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος εὐχερέστερον παρακύπτει εἰς τὰ τῆς Θεολογίας μυστήρια. Ὁ Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας μαθητεύσας ἐπὶ πενταετίαν παρὰ τῷ Ὀριγένη· ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ καὶ φυσικὴν, φυσιολογίαν, γεωμετρίαν πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀστρονομίαν⁽³⁾.

Ἡ ἀστρονομικὴ καὶ μαθηματικὴ σχολὴ τῆς Τραπεζοῦντος κατὰ μαρτυρίαν τοῦ ἀρμενίου σοφοῦ Ἀνανίου τοῦ Σιρακηνοῦ ἐλειτούργει ἔκπαιαι εἰς τὸν Ναὸν τῆς Μονῆς τοῦ πολιούχου αὐτῆς Ἁγ. Εὐαγγελίου, βραδύτερον ἕως μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1340 πυρπόλησιν αὐτῆς μετεφέρθη εἰς τὴν ἡμίωρον περίπου ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος ἀπέχουσαν Μονὴν τῆς ἁγίας Σοφίας⁽⁴⁾. Εἰς τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ ὁ Σιρακηνὸς μᾶς δίδει πλείστας διαφωτιστικὰς περὶ τῆς Σχολῆς πληροφορίες. Μεταβάς, λέγει, κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Θεοδοσιούπολιν (Ἐρζερούμ) ἐμαθήτευσεν ἐκεῖ παρὰ τῷ Χριστοδῶρῳ. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ τελειοποιηθῇ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν Μαθηματικῶν μετέβη κατόπιν εἰς Κων. πολιν. Ὅταν ἕως ἐφθάσεν εἰς τὸ Βυζάντιον πάντες οἱ ἐν τῇ Πόλει ἠλεγχον αὐτὸν διότι ἐπεχείρησε τόσο μακρὰν ὀδοιπορίαν ὅλως ματαίως, ἀφοῦ κάλλιστα εἰς τὴν πλησιεστέραν τῇ πατρίδι του Σιράκ εὐρισκαμένην Τραπεζοῦντα ἠδύνατο νὰ εὐρῆ διδασκάλους κατὰ πολὺ

(1) Βλ. Στ. Πλακίδου «Ἀστρονομία καὶ Βυζάντιον» «Ἀκτιῶνες» τ. 1946 σ. 312.

(2) Κ. Ἀμάντου μν. ἐργ. σ. 398.

(3) Μητρ. Τραπ. Χρυσάνθου, μ. ἐρ. σ. 116.

(4) Ι. Παπαδοπούλου, Ἡ ἐν Τραπ. Σχολὴ Θετ. Ἐπιστημῶν.

ἀρμοδιωτέρους. Πείθεται λοιπὸν ὁ Σιρακηνὸς καὶ ἀναχωρεῖ ἐκ Κων) πόλεως, ἔχων ὡς συμπλωκτῆρας πολλοὺς ἄλλους νέους, μεταβαίνοντας ὡς αὐτὸς εἰς Τραπεζοῦντα ὅπως ἀκροασθῶσιν τῶν μαθημάτων τοῦ περιδοῦντος καθηγητοῦ Τυχικοῦ κατὰ Παπαδόπουλον τὸν Κεραμέα ἢ Δουκίγγου κατὰ Τριανταφυλλίδην καὶ Ἐπ. Κυριακίδην. Ὁ Σιρακηνὸς διηγείται ὅτι φθάσας εἰς Τραπεζοῦντα εὗρε τὸν καθηγητὴν διδάσκοντα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, ἔτυχε δὲ παρ' αὐτῷ θερμῆς ὑποδοχῆς, διὰ δὲ τὴν εὐφύιαν καὶ ἐπιμελείαν του ἐπέσπασε τὴν ἀγάπην καὶ στοργὴν τοῦ σοφοῦ του διδασκάλου εἰς βαθμὴν τοιοῦτον, ὥστε τὸν ἐξήλεον ἅπαντες οἱ συμφοιτηταί του. Παρὰ τῷ Τυχικῷ ὁ Ἀνανίας ὁ Σιρακηνὸς ἐμαθήτευσεν ἐπὶ ὅκτω ἔτη, διδασχθεὶς πᾶσαν γνῶσιν καὶ σοφίαν. Ὁ Σιρακηνὸς μᾶς πληροφορεῖ προσέτι ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Τυχικοῦ ἦτο ἀρίστη καὶ πλουσιωτάτη.

Ἡ ἐκλογή κατὰ πρῶτον μὲν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου ὡς ἔδρας τῆς Σχολῆς καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ ἢ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας δὲν εἶναι ἀσχετος πρὸς τὴν ὑπαρξίν παρ' ἀμφοτέρους τοῖς καιροῖς τούτοις πυργωδῶν κωδωνοστασιῶν δυναμένων νὰ χρησιμεύσουν δι' ἐκτέλεσιν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων. Πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρησῶμεν τὸν πύργον τῆς Ἁγίας Σοφίας, οἰοσθῆποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀρχικὸς του προορισμὸς, ὡς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῆς περιλάλητου Ἀστρονομικῆς Ἀκαδημίας τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἡ εἰσοδος τοῦ πύργου τούτου ὁμοιάζει πρὸς μικρὸν παρεκκλήσιον, εἰς τὸ ὁποῖον κυριαρχοῦν κατὰ μὲν τὸν Fallmerayer καὶ τὸν Texier (6) αἱ εἰκόνες τῶν μοναχῶν, κατὰ δὲ τὸν καθηγητὴν Ἰωάν. Παπαδόπουλον, τῶν καθηγη-

τῶν τῶν διδασκάντων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπερ καὶ πιθανώτερον ἂν ὁ πύργος ἦτο παράρτημα τῆς Σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ ἀναφέρεται ὅτι ἐκτὸς τῶν κοινῶν σχολείων οἱ Ἄραβες ἱδρουν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὡς λ. χ. εἰς Βαγδάτην, εἰς Κάιρον, εἰς Τολέδον, εἰς Κόρδοβαν καὶ ἀλλαχοῦ μεγάλα σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια, παρ' αὐτὰ δὲ πλουσίας βιβλιοθήκας, χημικὰ ἐργαστήρια καὶ Ἀστεροσκοπεῖα. Ἐάν λοιπὸν λάβωμεν ὑπ' ἄψιν ὅτι τὸ Ἀραβικὸν φῶς μετελαμπαδεύθη εἰς τὴν χώραν τῶν Χαλιφῶν ὑπὸ Βυζαντινῶν διδασκάλων, συναγομὲν εὐκόλως ὅτι τὰ Ἀραβικὰ Ἀστεροσκοπεῖα ἱδρῦθησαν καθ' ὑπόδειγμα τῶν Βυζαντινῶν καὶ δὴ τοῦ διασημοῦ ἀστεροσκοπεῖου τῆς Τραπεζοῦντος.

Οἱ ἀσχολούμενοι σήμερον μὲ τὸν πολιτισμὸν τὸν ὁποῖον μᾶς ἔδωκε κατὰ τὸν ὑπερχλιετῆ βίον του τὸ Βυζάντιον μένουν ἐκθαμβοὶ ἐμπρὸς εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς περιόδου ταύτης τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Gibbon, ὅστις ἔγραφε τὴν πρώτην ἱστορίαν περὶ τοῦ Βυζαντίου πρὸ 200 ἐτῶν, ἐντελῶς παραλόγως τὴν ἀνόμασε «ἱστορίαν τῆς παρακμῆς καὶ πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους». Ἡ ἔρευνα δὲ τῶν διακρεπῶν Βυζαντινολόγων ἦλθε νὰ δικαιώσῃ τὸν Χριστιανισμὸν. Διότι χάρις εἰς αὐτὸν ἀναμορφώνεται τὸ δίκαιον, αἱ τέχναι δὲ καὶ ἡ ποίησις λαμβάνουν νέαν πνοήν. Οἱ Ἕλληνες σοφοὶ μελετῶνται καὶ σχολιάζονται, οἱ δὲ βάρβαροι ἐκπολιτίζονται. «Τὸ Βυζάντιον, λέγει ὁ Geizer, ἐκυριάρχησεν ἄλλοτε μὲ τὴν λογοτεχνίαν του καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν καλλιτεχνίαν του, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἤσκει ἐπίδρασιν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Δύσεως μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του, μὲ τὴν Ἰουστινιάνειον νομοθεσίαν, ἡ ὁποία ἀπέτελεσε τὴν βάσιν τοῦ γραπτοῦ Δικαίου τῆς Δύσεως».

(5) Architecture Byzantine, p. 239.

Ἐξ ἄλλου ὁ Tannery κρίνων τὴν συμβολὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Ἀστρονομίας, γράφει τὰ ἐξῆς: «Ἐάν θεωρήσωμεν Χριστιανούς κατὰ τὰ γνωστὰ δεδομένα τὸν Διόφαντον, τὸν Ἀνατόλιον, τὸν Εὐτόκιον, τὸν Ἰωάννην Φιλόπονον καὶ τὴν Σχολὴν τοῦ Ἀνθεμίου, τὸν Πάππον κυμαινόμενον μεταξύ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰδωλολατρίας, ὑπολείπονται ὁπαδοὶ ταύτης ὁ Θέων καὶ ἡ Ἰπατία, ὁ Πορφύριος, ὁ Ἰάμβλιχος καὶ οἱ σχολιασταὶ τοῦ Εὐκλείδου καὶ τοῦ Νικομάχου τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ οὕτω εὐκόλως συμπεραίνομεν ὅτι τὰ σπουδαιότερα ἔργα τὰ πλήρη ζωῆς καὶ νέων ἰδεῶν εὐρίσκονται πρὸς τὸ μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν ποῦ ἐδημιούργησε τὸ Χριστιανικὸν Βυζάντιον θὰ ἀναγραφῆσιν ἄρα τῶρα δι' ὀλίγων.

Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ἡ Ἰδρυσις τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους συγχρονίζεται πρὸς τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τοῦ ψυχροραγοῦντος ἔθνησμο κατὰ τῆς ἐκ τῶν διωγμῶν πάντοτε ἀντλούσης τὸ σφρίγος καὶ τὴν ἀλκὴν Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκμιάζοντες σοφοί, ἄλλοι μὲν εὐρίσκουν πλήρη ἱκανοποίησιν εἰς τὰ διδάγματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἄλλοι δὲ διακηρύττουν τὴν ὑπεροχὴν τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν καὶ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ παραλληλίσουν τὰς ἀντικρυς ἀντικειμένας πορείας τῶν διεστώτων. Ἐντεῦθεν συζητήσεις, διαμάχαι, ἐριδες, φιλονικίαι, διχασμοί, παρανοήσεις, αἰρέσεις, διωγμοί. Ἡ κατάστασις αὕτη, ὀλεθρία βεβαίως διὰ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας καὶ κακὸν μέγα διὰ τὸν Χριστιανισμόν, ἐνέχει ἐν τούτοις καὶ τι καλόν—ἐκτὸς βεβαίως τῆς ἀναδείξεως ἀνδρῶν μεγάλης πίστεως καὶ ἔργων καρποφόρων—καὶ τὸ καλόν τοῦ-

το εἶναι τὸ ἐξῆς: Ἄφ' ἐνός μὲν ἐτόνωσε τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων τόσοσ μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν ὄσον καὶ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν. Ἄφ' ἑτέρου οἱ ἐθνικοὶ φιλόσοφοι, ἐγκαταλείποντες τὰ κέντρα εἰς τὰ ὅποια ἀρχίζει πλέον νὰ τίθενται τὰ θεμέλια τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἔρχονται νὰ μεταδώσουν τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς ἄλλους ἀμορφώτους λαούς. Δὲν ὑπάρχει πλέον «παγὰ λαλέουσα καὶ ἀπέσθετο τὸ λάλον ὄμιον», τὸ ὅποσον ἠθέλησε νὰ ἀνανεώσῃ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Χριστιανοὶ φιλόσοφοι ἀντιλοῦν ὅτι καλὸν ἔχουν οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὸ μεταδίδουν εἰς τὸν κόσμον. Ὅσοι ἐπιμένουν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν ἔρχονται νὰ ἐργασθοῦν εἰς ἄλλους λαούς καὶ κυρίως εἰς τὴν Ἀραβίαν. Οἱ Ἀραβες, ὅταν κατέλαβον τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Περσίαν, εὗρον εἰς τὰς χώρας αὐτάς μεταφράσεις τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Γαληνοῦ, τοῦ Διοσκουρίδου καὶ πλείστων ἄλλων διαστίμων Ἑλλήνων φιλοσόφων εἰς τὸ Συριακόν, εἰς τὸ Χαλδαϊκόν καὶ εἰς τὸ Ἀραβικόν ἰδίωμα. Οἱ φιλόμοισοι Χαλίφαι, μόλις ἠρθάνθησαν ἐαυτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ, συναγαίρουν πανταχόθεν πέριξ αὐτῶν πάντας τοὺς δυναμένους νὰ μεταφράσουν εἰς τὴν πλουσίαν τῶν γλώσσων συγγραμμάτων ξένων καὶ πρὸ πάντων Ἑλλήνων. Δὲν περιορίζονται εἰς τὰς Συριακάς καὶ Χαλδαϊκάς μεταφράσεις τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ προσεταιρίζονται τοὺς Βυζαντινοὺς φυγάδας ἢ μετακαλοῦν τοὺς φημισμένους σοφοὺς ποῦ ἐδίδασκον εἰς τὰς Βυζαντινάς Σχολάς. Δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὰς μεταφράσεις τῶν Ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων, ἀλλ' ἐπιτίθονται εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ νὰ γνωρίσουν τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν

εἰς τὸ πρωτότυπον. Συγγράφουν Ἑλληνοαραβικὰ λεξικά, μερικά τῶν ὁποίων σίχονται ἀκόμη εἰς τὴν Ἐσκουριάειον βιβλιοθήκην καὶ μὲ ἓνα λόγον καθ' ἅπασαν τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ των εἰς οὐδὲν ἄλλο καταγίνονται, εἰμὴ εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ μελέτην γνώσεων, τὰς ὁποίας ὡς μέλισσαι μυζοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνθῶνας κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν Βυζαντινῶν.

Ὅταν τὸ Βυζάντιον ἔπαυσε νὰ φωτίζεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως διεκόπη ὁ συνεκτικὸς αὐτοῦ δεσμὸς καὶ ἤρχισεν ἡ διάλυσις. Καὶ ἐπὶ πλεόν, ὅταν τὸ σκότος τῆς Δύσεως καὶ ἡ βαρβαρότης τῆς Ἀνατολῆς ἐπέπεσαν μὲ ὄλην τὴν τὴν δριμύτητα κατ' αὐτοῦ δὲν τὸ εὖρον νὰ ἔχῃ ἐσωτερικὴν ζωὴν ἐν δράσει καὶ δι' αὐτὸ ἡ συμπέσις ἔφθασεν εἰς σημεῖον ὥστε νὰ τὸ ἀποπνίξῃ τελείως. Καὶ τὸ ἐπνίξαν ἀμφότεροι.

Αἱ γνώσεις ὁμῶς τῶν Βυζαντινῶν, παραληφθεῖσαι καὶ καλλιεργηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἀράβων, μετωχεταιύθησαν διὰ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου ἢ ἐξ ἀνατολῶν λαίλαψ ἐν τῇ μανιῶδει αὐτῆς ὀρμῇ ἀφαρπάσασα τοὺς τελευταίους σπινθήρας τῆς τελευταίας φωτοδόλου Ἑλληνικῆς Ἑστίας, τῆς Τραπεζούντος, μετέφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἱταλίαν διὰ νὰ ἀποτελέσωσι τὸ ἔναυσμα νέας ἑστίας φωτός, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐφωτίσθη ὀλόκληρος ἡ Εὐρώπη καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκουμένη.

Ἰπὸ τὰς ζωνηρὰς ἀνταυγείας τοῦ φωτὸς τῆς νέας ταύτης ἑστίας ἐγεννήθη ὁ Κοπέρνικος. Εἶχον ἤδη παρέλθῃ μόνον 43 ἔτη ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνον 35 ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τραπεζούντος, ἦσαν δὲ εἰσέτι νωπὰ τὰ διδάγματα τῶν Βυζαντινῶν σοφῶν, ὅταν ἀπὸ τοῦ 1496 ἐμαθήτευεν ἐν Βολωνίᾳ καὶ ἐν Παδοῦᾳ ὁ Κοπέρνικος. Ἀντήχουν ἀκόμη εἰς τὰς Ἱταλικὰς σχολὰς αἱ φωναὶ τῶν σοφῶν Βυζαντι-

νῶν διδασκάλων, ὅταν ὁ ἐκ Τόρν νεαρὸς μοναχὸς ἐξεμάνθανε τὴν Ἑλληνικὴν διὰ νὰ μελετήσῃ ἐν πρωτοτύπῳ τὰ συγγράμματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι περίεσσαν τὰς δοξασίας τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου. Εὐτυχῶς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην τὸ ἔδαφος ἦτο ἤδη ἀρκετὰ προπαρασκευασμένον.

Ἄνδρες τῆς περιωπῆς τοῦ διασῆμου διδασκάλου, τοῦ Domenico Maria Novata (1454-1504), ἐλθόντες εἰς στενήν ἐπαφήν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν προσφύγων καὶ γενόμενοι κοινωνοὶ τῆς σοφίας, ἦν οὗτοι μετελαμπάδευσαν εἰς τὴν Δύσιν, ἔδωκαν πλεόν σοβαρῶς κλονισμένην τὴν δικτατορικὴν ἐπιβολὴν τῶν διδασκάλων τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Δὲν ἐχρειάζετο πλεόν παρὰ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐμβριθοῦς ἐκείνου ἀνακαινιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐμελέτησεν ἐπιμελῶς τὰς περὶ συστήματος κόσμου δοξασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκφέρῃ τὴν καταδίκην τοῦ Πτολεμαϊκοῦ συστήματος καὶ νὰ διακηρύξῃ τὴν ὀρθότητα τῆς ἡλιοκεντρικῆς θεωρίας εἰς τὸ περίφημον σύγγραμμά του «Περὶ τῆς κυκλικῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων» (De revolutionibus orbium coelestium) (1543). Ἐκτοτε ἀπὸ τὸ φωτῶριον, τὸ ὁποῖον ἐφύτευσαν οἱ φυγάδες τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Τραπεζούντος, ἤρχισαν νὰ βλαστάνουν αἱ ὄψικάρνοι ὄρθς καὶ οἱ βαθύσκοιοι πλάτανοι, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν τοὺς ἀκλονήτους στύλους τοῦ οἰκοδομήματος τῆς νεωτέρας Ἀστρονομίας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῶν Βυζαντινῶν προγόνων εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ προαγωγὴν τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων. Ἐν τούτοις ἡ συμβολὴ των αὐτῇ οὐ μόνον ὑπετιμήθη ὑπὸ τινων, ἀλλὰ παρεγνωρίσθη καὶ ἐπολεμήθη.

Ὅστω λ. χ. ἐλέχθη διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἐν γένει, εἰδικώτερον

δὲ τῆς Ἀστρονομίας, ὑπῆρξε περιωρισμένη, ἂν μὴ ἀναξία λόγου, ἕνεκα τοῦ κυριαρχούντος ἐπὶ τῶν πνευμάτων βαθυτάτου θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ δὴ ἕνεκα τῆς εἰς τοιαύτας σπουδᾶς ἀντιθέσεως τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδὲν ἐν τούτοις ἀνακριθέστερον τοῦ τούτου τοῦ ἰσχυρισμοῦ, διότι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὡς θεματοφύλαξ τῶν ὑγιῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν, ἤλεγξε μὲν αὐστηρότατα πάντοτε καὶ κατεδίκασε τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἀστρολογίαν, ὡς ἀσκοῦντας τὴν μαγείαν καὶ ἀγυρτεῖαν, οὐδέποτε ὁμῶς ἀπεθάρρυνεν ἢ ἀντεστρατεύθη κατὰ τῆς σπουδῆς τῆς Ἀστρονομίας ὡς Ἐπιστήμης. Τούναντιον μάλιστα πάντοτε οὐ μόνον ἐσεβάσθη τὰ πορίσματα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐστηρίχθη ἐπ' αὐτῶν. Ἀπόδειξιν τούτου ἔχομεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ Πατέρες τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου κατὰ τὸ 325, δηλ. εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐκπνεῦσαι τελείως ὁ ἔθνησις, ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνας ἀστρονόμους καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ τὸν καθαρτισμὸν τοῦ Πίνακος τῶν Πασχαλίων.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Βασίλειος, διὰ τὴν ἀναφέρειν ἕνα τοῦλάχιστον ἐκ τῶν στυλοβατῶν τῆς Ὀρθοδοξίας, καθάπτεται μὲν τῶν ἀστρολογούντων, ἀλλ' εἶναι ἐγκρατῆς τῆς Ἀστρονομίας, τὴν ὁποίαν οὖν τοῖς ἄλλοις ἐσπουδᾶσεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ ὁποία τόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅσον καὶ μετὰ ταῦτα ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ κορυφωμᾶ πάσης μαθήσεως καὶ σοφίας, ὡς μαρτυρεῖ κατὰ τὸν Ἰω. Παπαδόπουλον τὸ γεγονός ὅτι «ὅταν ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς παρεκλήθη ὑπὸ τῶν ἐν Κων. πόλει σφῶν ὄπων ταπεινώσῃ τὴν ἐπηρμένην ἄφρον τοῦ ἐκ Καλαβρίας μοναχοῦ Βαρ-

λάμ, ὅστις εἶχε καταστῆ ἀφόρητος, ἐπέτυχε τοῦτο ἀμέσως, καταδείξας ὅτι ὁ ἀντίπαλός του ἦτο ἐντελῶς ἐστερημένος ἀστρονομικῆς μαθήσεως».

Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα εὐρέθησαν μερικοὶ οἱ ὅποιοι κατηγόρησαν τοὺς Βυζαντινοὺς διότι δὲν ἀνεφάνησαν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐπαναστάται κατὰ τῶν κρατουσῶν τότε ἀστρονομικῶν δοξασιῶν καὶ ὅτι δὲν ἐξέκλιναν τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχον χαράξει οἱ κορυφαῖοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φιλόσοφοι καὶ ὁ Πτολεμαῖος. Ἀλλὰ μήπως ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιπλεύσῃ οἰαδῆποτε καινοτομία τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστοτέλης ἦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἀπρόσβλητος ἀστρονομικῆ ἀθετησία; Ποῖος ἐτόλμα νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης σφάλει ἢ ὅτι πλανᾶται ὁ Πτολεμαῖος, χωρὶς νὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀδαῆς τῶν στοιχείων, ἢ ὡς βέβηλος ἢ καὶ ὡς παράφρων; Ποῖος ὁμῶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ σοφοὶ ἀστρονόμοι καὶ μαθηματικοὶ δὲν ἦσαν ἐκείνοι οἱ ὅποιοι περιέσωσαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν σοφίαν καὶ προελαίαν τὴν ὁδὸν διὰ τὰς νέας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις, οἱ συγκεντρώσαντες πολυτιμώτατα στοιχεῖα ἐκ μακροχρονίων παρατηρήσεων, οἱ ἐπεξεργασθέντες ἐπὶ αἰῶνας καὶ βασανίσαντες τὰ διδάγματα καὶ εἰς τὰς θεωρίας τῆς ἀρχαιότητος, οἱ ὑποδείξαντες ἴσως εἰς τὸν Κοπερνίκον τὴν μελέτην τοῦ συστήματος κόσμου τῶν Πυθαγορείων, τέλος οἱ ἀστέρες ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ προηγηθῶσιν εἰς τὸ στερέωμα διὰ τὴν ἐπακολουθήσῃ μετὰ ταῦτα ἡ αὐγὴ, ἣν ἐφώτισαν οἱ ἥλιοι τοῦ Κοπερνίκου, τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Κεπλέρου καὶ τοῦ Νεύτωνος;

ΣΤ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Καθηγητῆς τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ

Ὁ περασμένος αἰώνας ὑπῆρξε γιὰ τὴν Ἰατρικὴ ἕνας σταθμὸς, σταθμὸς ἐξελίξεως καὶ προόδου. Αὐτὸ βέβαια εἶναι φαινόμενο παράλληλο μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἔχει τὴν αἰτία κοινὴν μὲ αὐτήν. Μὰ σὲ μεγάλο μέρος εἶναι καὶ ἀποτέλεσμά της, γιὰτὶ αὐτὴ ἔδωσε καινούργια μέσα παρατηρήσεως καὶ ἐρεῦνης, καινούργιους τρόπους καὶ μεθόδους. Ἔτσι ἄρρισαν νὰ ἐριμνεύωνται πολλὰ βασικὰ λειτουργίαι τοῦ ὀργανισμοῦ, νὰ ἀνακαλύπτονται νοσογόνα αἰτία, νὰ ἐριμνεύωνται ὀρθὰ πολλὰς ἀρρώστειαι καὶ ὡς ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν νὰ θεραπεύωνται νόσοι, ποὺ ἦσαν ἀληθινὰς μάστιγες τῆς ἀνθρωπότητος μέχρι τότε.

Ἀλλὰ δὲν ἔμεινε ὡς ἐδῶ ἡ Ἰατρικὴ. Ἐταύτισε πέρα γιὰ πέρα τὴν ἐξέλιξιν της μὲ τὴν Φυσικὴν Ἐπιστήμη. Φυσικὴ Ἐπιστήμη τὴν ὠνόμασε ὁ Naunyn—ἔρχωντας, ὅτι τὸ ἀντικείμενό της, ὁ ἄνθρωπος, ἦταν κάτι ξεχωριστὸ ἀπὸ τὰ ἄψυχα καὶ θὰ χρειαζόταν, κατὰ φυσικὴ συνάπειαν, καὶ ἄλλες μεθόδους ἐρεῖνης. Ὡδηγήθηκε ἔτσι καὶ στὰ φιλοσοφικὰ συμπέρασμα. πὺ κυριαρχοῦσαν τότε στὶς Φυσικὰς Ἐπιστήμιας: στὸν ὕλισμόν καὶ τὴν μηχανοκρατίαν. Τὰ πράγματα ἦσαν ἀπλᾶ, καθὼς ἐνόμιζαν: μόνον ὅ,τι ἐβεβαίωσαν οἱ αἰσθήσεις ὑπῆρχε μόνον ὅ,τι ἔκοψε τὸ ἀνατομικὸ μαχαίρι καὶ ἔβλεπε τὸ μικροσκόπιο. Ὁ ἄνθρωπος ἦταν μιὰ μηχανή, πὺ ὄλη της τὴν κίνησιν τὴν χρωστοῦσε σὲ φυσικοχημικὰς ἀντιδράσεις. Πολλὰ, χωρὶς ἀμφιβολία, δὲν εἶχαν ἀκόμη γίνει γνωστά, ἀλλὰ ἡ πρόοδος θὰ τὰ ἐξεδιάλυε σὲ λίγο καὶ αὐτά.

Κι' ὁ ψυχικὸς κόσμος, τὰ πνευματικὰ δημιουργήματά του; Πῶς θὰ ἐξηγοῦντο μὲ τὴν φυσικοχημικὰς ἀντιδράσεις; Ignoramus et ignorabimus, ἀναγκάστηκε νὰ εἰπῇ ὁ Dubois Reymond, βλέποντας τὴν ἀνεπάρκειαν καὶ ἀδυναμίαν τῶν μεθόδων τούτων γι' αὐτὰς τὴν περιπέθειαν.

Μὰ οἱ ἄλλοι γιατροὶ τότε εἶχαν μεγάλην πεποίθησιν στὰ εὐρήματα καὶ στὴν μεθόδον τους:—Τὴν ψυχὴν δὲν τὴν βρῆκα ποθενὰ στὶς νεκροτομὰς, ἔλεγε ὁ Virchow, στὰ πρῶτα τοῦ χρόνιου, πρὶν νὰ γίνῃ πιστὸς καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν μεγάλην πλάνην του. Κι' ἡ συμπεριφορὰ τοῦ γιατροῦ σύμφωνη μὲ τὸν ὕλισμόν του: ψυχρὴ καὶ ἀδιάφορη πρὸς τὸν ἀρρωστον. Ὁ ἀρρωστος—μιὰ περίπτωσις, μιὰ μηχανὴ γιὰ διόρθωσιν...

Ὁ ὕλισμός αὐτὸς ἐγένετο δεκτὸς ἐκτὸς ἀπ' τοὺς ἐκμεταλλευτὰς τῆς ἐπιστήμης (τύπου Haeckel) καὶ ἀπὸ σοβαροῦς ἐπιστήμονας. Θὰ εἶμαστε ὁμοῦ ἐξω ἀπ' τὴν πραγματικότηταν, ἂν λέγαμε, πῶς ὄλοι οἱ γιατροὶ ἦσαν ποτὲ ὕλισται. Ὁ πῶς καὶ στὶς Φυσικὰς Ἐπιστήμιας, οἱ μεγάλοι ἐρευνηταὶ ἔμειναν πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Δὲν εἶδαν μόνον μιὰ πλευρὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ὄλο τὸν ἄνθρωπον. Ἔτσι ἀπέτελεσαν τοὺς πρωτοπόρους στὸ ὄρονον, πὺ ἀρχίζουν νὰ βαδίζουν οἱ σύγχρονοι γιατροὶ.

ΣΤΙΣ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ἄς ἴδομε ὁμοῦ τώρα μὲ ἀντικείμενὸν μᾶτι τὸν ὀργανισμόν, ἀκολουθώντας τὴν ἴδιαν ἀναλυτικὴν μεθόδον ἐρεῖνης: Βλέπομε κανένα ἄλλον παράγοντα ὑπερσηματικόν στὸν φυσιολογικόν ἢ τὸν πά-

σχοντα ὄργανισμό; Βλέπομε καμμιὰ ἐπίδρασι τῶν ψυχικῶν καταστάσεων πάνω σ' αὐτόν;

Στόν ὑγιή ὄργανισμό εἶναι καθημερινό φαινόμενο ἢ ἐπίδρασι αὐτῆ κι' εἶναι γνωστῆ σ' ὅλους, θά χρειάζεσταν δὲ πολὺ κακὴ θέλησι, γιὰ νὰ τὴν ἀρνηθῆ κανεὶς. Ἀπὸ τὸ ἀπλό ἐρώθημα τῆς αἰδοῦς ἢ τοῦ θυμοῦ, καὶ τὴν ὠχρότητα τοῦ φόδου ἢ τῆς λύπης; ὡς τὴν ταχυκαρδία τῆς συγκινήσεως καὶ τῆς χαρᾶς, ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ διάμεσες καταστάσεις, πού εὐκόλα θά τις φέρῃ στὴ μνήμη του καθένας, ὅταν σκεφθῆ, τί ἔχει αἰσθανθῆ στὰ διάφορα ψυχικά γεγονότα, πού ἔχει ζήσει (στενοχωρίες, ἀπογοητεύσεις, ἀναμονή, ἀγωνία κλπ.). Πόσο βαρειά βαδίζει καὶ πόσο δύσκολα ἐργάζεται κανεὶς, ὅταν εἶναι στενοχωρημένος! Καὶ πῶς τρέχει, πετάει, ὅπως λέει ὁ λαός, ὅταν τὸν πλημμυρίζῃ ἢ χαρὰ! Ἀλλὰ καὶ πόση δρεξί ἔχει γιὰ φαγητό, ὅταν εἶναι χαρούμενος κι' εὐχαριστημένος, ἐνῶ οὐτε θέλει νὰ τὸ σκεφθῆ, ὅταν τὸν πιέζῃ ἢ λύπη καταθλιπτικά!

Ὁ σύγχρονος ὁμιος γικτρός διαθέτει πολὺ περισσότερα μέσα, ὥστε δὲν τὸν φθάνει ἢ ἀπλῆ αὐτῆ παρατήρησι, πού μποροῦν νὰ τὴν κάνουν ὄλοι. Μ' αὐτὰ βρίσκει πολλὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα, ἀλλ' ἀναφέρομε μόνο σὰν πιδ ἀπλὰ καὶ χυπητά: τίς μεγάλες κυμάνσεις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως ἀνάλογα μὲ τὴν ψυχικὴ κατάστασι τοῦ ἐξεταζομένου⁽¹⁾ -οὶ ὑπερπαιστικοὶ συχνὰ παθαίνουν ἀποκλητικῆ προσβολῆ μετὰ ἀπὸ κάποια συγκίνησι-, τίς αἱματολογικῆς (ἐλάττωσι τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων) καὶ φυσικοχημικῆς ἀλλοιώσεις τοῦ αἵματος κα-

τόπιν μεγάλου φόδου (Joltrain), σ' ἄλλες δὲ ψυχικῆς συγκινήσεις, διαφορετικῆς ἀλλοιώσεις τῆς συστάσεως τοῦ ὄρου (ἐλάττωσι τοῦ πηλίκου $\frac{k}{Ca}$) μὲ ἀμεση συνέπεια τῆ λευκοκυττάρωσι, μὲ μυελοειδῆ τροπῆ (Sturm).

Ὅλ' αὐτὰ γίνονται μέσφ τοῦ ψυχικοῦ νευρικοῦ συστήματος, πού ρυθμίζει τίς οὐσιώδεις αὐτῆς λειτουργίεσι γιὰ τὴ ζωὴ, καὶ πού τὸ βλέπομε ἔτσι νὰ διευθύνεται ἀπὸ τὴν ψυχικὴ σφαῖρα. Πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτῆ ἔχουν μείνει ἱστορικῆς, γιὰτί εἶναι βασικῆς, οἱ ἐργασίεσι τῶν Lihault, Bernheim, Hayer, πού κατῳρθωσαν καὶ πειραματικά ν' ἀποδείξουν πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα.

Ἀκόμη πιδ σαφῆς ὁμιος εἶναι ἢ ἐπίδρασι στίς παθολογικῆς καταστάσεις, στὸν πάσχοντα ἄνθρωπο στὴ γένεσι, ἐξέλιξι καὶ θεραπεία τῶν νόσων.

ΣΤΗ ΓΕΝΕΣΙ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ

Στὴ δημιουργία τῆς νόσου παίρνει ὁ ψυχικὸς παράγων σημαντικὸ μέρος. Τόσο στὰ διάφορα συμπτώματα, ὅσο καὶ στὰ σύνδρομα, ἀκόμη δὲ καὶ στίς νόσους ὡς ὄντοτητας. Παρακολουθώντας ἕνα σύμπτωμα, τὸ πιδ κοινὸ καὶ γνωστὸ: τὸν πόνο, θά μπορούμε νὰ ἰδοῦμε καλύτερα τὸ πρᾶγμα.

Ὁ πόνος γίνεται, ὅταν γιὰ ἕναν ὀνδῆποτε λόγο, προξενηθῆ βλάβη σ' ἕνα μέρος τοῦ ὄργανισμοῦ, πού ἔχει «νεῦρα τῆς αἰσθήσεως τοῦ πόνου». Τότε ἐρεθίζονται αὐτὰ, αἰσθανόμεστε πόνο καὶ ἔχομε συνείδησι, ὅτι ἕνα μέλος μας πάσχει. Ἀπλᾶ, θά σκεφθῆ κανεὶς, ἐξηγήθηκε τὸ πρᾶγμα πλῆρη νομοτέλεια: αἰτία ἢ βλάβη τῶν ἰσθῶν, ἀποτέλεσμα ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ νεύρου-πόνου. Σὲ κάθε ἐρεθισμὸ θάχομε καὶ πόνο καὶ ὅσο πιδ ἔντονος θάναι αὐτός, τόσο κι' ὁ πόνος μεγαλῦτερος.

Κι' ὁμιος ἢ παρατήρησι λέει, πῶς δὲν

(1) Ὁ Α. Menninger σὸ Bulletin of the New York Academy, April 1933, τονίζει τὴν ἰσχυρὰ ἐπίδρασι, πού ἔχει στὴν ὕψιπαισι ἢ ψυχικὴ κατάστασι τοῦ πάσχοντος, τὰ σπαιρικὰ conflicts ἢ ἀκόμη κι' ἢ εμπιστοσύνη του σ' ἕνα φάρμακο.

εἶναι τόσο ἀπλῶ τὰ πράγματα καὶ πῶς ἢ πραγματικότης εἶναι πολὺπλοχὴ καὶ πικρὰ πλούσια σὲ διδάγματα. Ἔτσι στὴν ἀπλὴ περίπτωσι τοῦ τοιμημάτος τῆς βελόνας, πονᾷ κανεὶς τόσο περισσότερο, ὅσο ἔχει στρέψει τὴν προσοχή του ἐκεῖ καὶ τόσο ὀλιγωρεῖ, ὅσο δὲν προσέχει, πρᾶγμα ποὺ χρησιμοποιεῖται κάθε ἡμέρα στὴν πρᾶξι ἀπ' τοὺς γιατροὺς γιὰ τίς ἐνέσεις. Καὶ σὲ μεγάλες βλάβες καὶ ὀργανικὲς ἀλλοιώσεις, ποὺ θὰ περιμέναμε πόνους φρικτοὺς, δὲν συναντοῦμε πολλὰς φορὲς καθόλου ἢ πολὺ ἐλάχιστους. Ἀντίθετα σὲ μικρὲς βλάβες οἱ πόνοι ἀποτελοῦν σοβαρὸ ἐνόχλημα τοῦ ἀρρώστου. Καὶ μιλάμε τότε γιὰ εὐαισθησία καὶ ἐπιδεκτικότητά στὸν πόνο. Αὐτὴ δὲ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ψυχικὴ διάθεσι τοῦ ἀτόμου, ποὺ διατηρεῖται καλὴ σὲ πολλοὺς, ἐφ' ὅσον δὲν ξέρουν τὴν ἀρρώστια· ὅταν ὅμως τοὺς ἀποκαλυφθῇ καὶ ἐπηρεασθοῦν ψυχικὰ, τὰ ἐνοχλήματα ἀρχίζουσι.

Σ' ἄλλες περιπτώσεις ἐνῶ ὑπάρχει σχετικὴ ἡρεμία, μετὰ ἀπὸ ἕνα ἐπεισόδιον, μιὰ ἐντονη συγκίνησι, ἐπέρχονται ἀληθινοὶ κωλικοί. Κι' ἀντίθετα, ἕνας ποὺ πονάει, ὅταν ἡρεμήσῃ ψυχικὰ-καθημερινὴ ἰατρικὴ παρατήρησι-ἀνακουφίζεται κι' ἀπ' τὸν πόνο: «Ὁ πόνος μ' ὄλη τὴ στρατιὰ τῶν νοσηρῶν αἰσθημάτων, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ περισσότερο μπορεῖ νὰ διαμορφωθῇ ἀπ' τὴν ψυχὴ μας καὶ τὴ θέλησί μας», γράφει ὁ γνωστὸς μεγάλος κλινικὸς L. Krehl⁽²⁾, διαπιστώνοντας πῶς στὴ γένεσί του πρωτεύουσα θέσι ἔχει ὁ ψυχικὸς παράγων. Κι' αὐτὸ γιὰ τὸ ἐρέθισμα πρέπει νὰ ἴσθαι στὴν ψυχικὴ σφαῖρα, γιὰ νὰ πάρῃ μορφή καὶ νὰ ἐκφρασθῇ. Κι' ἡ κλινικὴ εἰκόνα μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ σὲ σημαντικό βαθμὸ καὶ μαζί κι' ἡ διάγνωσι, ἂν

τὰ ὑποκειμενικὰ ἐνοχλήματα, ὑποτιμηθοῦν ἢ ὑπερτιμηθοῦν, εἴτε ἀπὸ τὸν ἀρρωστο εἴτε ἀπὸ τὸν γιατρό. Πόσο συχνὰ βλέπομε τὴν ὄψι τοῦ πάσχοντος, τὸν καθρέφτη τῆς σωματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως, νὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ χαρακτήρα του! Οἱ ἀδύνατοι ψυχικῶς ἐρχονται τελείως καταρρακωμένοι ἀπὸ ἀσήμαντα πράγματα· ἐνῶ ὑπάρχουν ἡρωϊκοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ξέρουν νὰ κρύβουν καὶ βαρεῖα ἐνοχλήματα, νὰ ἐλαττώνουν στὸ ἐλάχιστο τὴν ἐπίδρασί τους, ὥστε ἡ ὄψι τους δὲν δείχνει τίποτε.

Δὲν εἶναι ὅμως ἀντιληπτὴ μόνο στὰ συμπτώματα ἡ ἐπίδρασις. Ἀπὸ διάφορες ψυχικὲς καταστάσεις μποροῦν νὰ προκληθοῦν ἀρρώστειες, ὄχι μόνο λειτουργικὲς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ὀργανικὲς⁽³⁾. Κάθε γιατρός τὸ διαπιστώνει αὐτό, ὅταν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μικρόδια καὶ τίς ἄλλες ὕλικές αἰτίες, ἀναζητᾷ καὶ τίς αἰτίες ποὺ κάνουν τὸ ἔδαφος (τὸν ὀργανισμό) εὐκόλη λεία στοὺς διάφορους ἐχθρούς. Μὰ ἡ ἰατρικὴ μας, μὰς ἐσυνήθισε νὰ μιλάμε γιὰ «συμπτώσεις», ὅπου δὲν θέλομε νὰ παραδεχθοῦμε κάτι. Ὅταν ὅμως ὑπὸ τίς ἴδιες συνθήκες παρατηρήσεως καὶ στοὺς ἴδιους νοσογόνους παράγοντες ἐκτεθειμένοι, ἀρρωσταίνουν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν στὸ παθητικὸ τους ψυχικὲς ἐπιδράσεις ἀπὸ διάφορα ψυχικὰ γεγονότα καὶ τραύματα, ὁ ἐπιστήμων εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τίς παραδεχθῇ ὡς οὐσιώδεις αἰτίαι προκλήσεως τῆς νόσου· ἄλλως ξεφεύγει ἀπ' τὴν ἐπιστημονικὴ ἀντικειμενικότητα.

(3) Ὁ Dr. Swain τοῦ Boston, ὅπου ἔχει εἰδικὴ κλινικὴ γιὰ θεραπεία ἀσθματικῶν παθήσεων, ἔχει ἀνακοινώσει 260 περιπτώσεις, στίς ὁποῖες ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὴν ἀγωνία, τὴ μέριμνα καὶ τὴ μνησικακία ἐφερε βελτίωσι στὴν πάθησί τους. Τοῦλάχιστον 60% τῶν περιπτώσεων ἀσθμῆος ἔχουν ὡς συνεγὸ αἰτίον ἕνα ψυχικὸν conflict.

(2) L. Krehl «Entstehung, Erkennung, Behandlung inneren Krankheiten» 1932. Bd. II S. 23.

Εἶναι πολὺ συχνὸ γεγονός, τὸν θάνατο τοῦ ἀγαπημένου συζύγου νὰ τὸν ἀκολουθῆ σὲ λίγον καιρὸ κι' ὁ θάνατος τοῦ ἄλλου. Φαινόμενικὰ ἀπὸ ἄλλη αἰτία, ἄλλη νόσο, μὰ στὴν πραγματικότητα, ἀπ' τὸν βαθὺ ψυχικὸ πόνο. Ὁρισμένες ἀρρώστειες ὅπως ἡ στηθάγχη, ὁ ἴκτερος ἐκ συγκινήσεως κ. ἄ. ἔχουν πάρει τὸν χαρακτηρισμὸ «ψυχογενεῖς» γιατί εἶναι ἀπ' ὄλους παραδεκτὴ ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις. Ἀκόμη ὁ θάνατος ἐκ συγκοπῆς, εἶναι γνωστὸ ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπέλθῃ μετὰ ἀπὸ ἔντονη συγκίνηση. Γιὰ τὴ φυματίωσι δὲ ὅπως ἀναπτύχθηκε ἐν ἐκτάσει σὲ εἰδικὸ ἄρθρο στὶς «Ἀκτινες» (4), ἔχει ἐντελῶς ἰδιαίτερη σημασία ὁ ψυχικὸς παράγων σὰν γενεσιουργὸς αἰτία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐξέλξει καὶ τὴν θεραπεία της. Ψάχνοντας ὁμως τὴ βιβλιογραφία βρισκομε πλῆθος ἀρρώστειες, πού θά φαινόταν ἀπίθανο νὰ-ναί ψυχογενεῖς. Ἔτσι ἀναφέρεται, ὅτι σ' ἕνα ἄνδρα, μετὰ ἀπὸ μεγάλα σωματικὰ βασανιστήρια, τρόμο, ἀγωνία καὶ πόνο ἐξερράγη νόσος τοῦ Basedow. Καὶ σὲ μιὰ εὐαίσθητη κυρία, μετὰ ἀπὸ αὐτοκτονιστικὸ ἀτύχημα (λίγο πρὸ τοῦ ὁποίου εἶχε ἐξετασθῆ καὶ βρεθῆ ὑγίης) χωρὶς νὰ προκληθῆ καμμιά σωματικὴ βλάβη, ἐξεδηλώθη βαρὺς διαβήτης (F. Hoff). Κι' ὁ Carrel γράφει, πὺς μιὰ κυρία ἀπ' τὸν τρόμο της, σ' ἕνα βομ-βαρδισμό, ἔπαθε κνίδωσι, τῆς ὁποίας τὸ ἐξάνθημα μὲ τὸ σκάσιμο κάθε βόμβας μεγάλωνε ὄλο καὶ πὺς πολὺ.

Πὺς συνηθισμένο εἶναι νὰ χειροτερέψῃ μιὰ προπάρχουσα νόσος μετὰ ἀπὸ ψυχικὴς ἐπιδράσεις: «καρδιακὴς διαταραχὴς, γράφει ὁ καθ. R. Siebeck (5),

ἐλαφρὰ ἀναπνευστικὰ ἐνοχλήματα, ὑποφέρονται σὰν ἀσήμαντα πράγματα καὶ τότε μόνο σὰν αἰσθήματα ἀσθενείας, ὅταν κάποιο γεγονός (ὁ θάνατος π. χ. ἐνὸς στενοῦ συγγενοῦς), διαταράξῃ τὸ ρυθμὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς· ὅταν σ' ἕνα ἐντυπωσιακὸ γεγονός γίνῃ ἀντιληπτή ἡ ἐλαττωμένη ἀντοχή, ἢ ὅταν γεννηθοῦν φροντίδες καὶ ἀνησυχίες, ἀπὸ οἰκονομικὴ ἢ κοινωνικὴ δυσκολία».

ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΙ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Στὴν «πορεία τῆς νόσου» βλέπομε καθαρά τὶς ἀμυντικὰς δυνάμεις τοῦ ὄργανισμοῦ, νὰ διευθύνωνται ἀπ' τὴν ψυχικὴ σφαῖρα. Εἶναι κοινὴ λαϊκὴ ὁμολογία, πὺς τὴν ἀκούμε κάθε ἡμέρα, πὺς οἱ ἄρρωστοι πὺς ἀπογοητεύονται πᾶνε ἄσχημα· καὶ εἶναι ἀλήθεια, κάθε γιὰ-τρὸς τὸ βλέπει καθημερινῶς: Οἱ ἄρρωστοι οἱ ἤμεροι, οἱ πειθαρχημένοι καὶ καλλιεργημένοι ψυχικὰ, πὺς ὄχι μόνον ὑπομένουν τὴν ἀρρώστεια, ἀλλὰ ξεπερνοῦν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τὴν ἀντιμετωπίζουν μὲ θάρρος κι' ἐλπίδα, ἐκεῖνοι ἔχουν καὶ τὴν καλύτερη ἔκβασι, τὴν εὐνοϊκώτερη πορεία. Οἱ ἄλλοι, πὺς ἀπογοητεύονται καὶ ρίχνουν τὰ ὄπλα νικημένοι, πᾶνε ἄσχημα. Οἱ καρδιοπαθεῖς, ἐνῶ πηγαίνουν καλὰ κι' ἔχουν ἰσορροπηθῆ μὲ τὴν κατάλληλη θεραπεία σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ, ὅταν ὑποστοῦν μιὰ συγκίνηση, ἐπιβαρύνονται ἀμέσως καὶ ξαναγυρίζουν στὴν ἀρχικὴ τους κατάστασι. Οἱ διαβητικοί, μετὰ ἀπὸ ψυχικὴ διέγερσι, ἀνέχονται πολὺ λιγώτερο ποσὸν ὕδατανθράκων ἀπὸ ὅ,τι τοὺς εἶχαμε κάμει νὰ ἀνέχωνται. Τὰ ἴδια παρατηροῦμε στὸ ἔλκος, στηθάγχη, νόσους τοῦ ἥπατος, χοληδόχου καὶ σ' ὄλες ἐν γένει τὶς ἀρρώστειες.

Ἄλλὰ καὶ στὶς ὀξείας νόσους, κι' ἀκόμη καὶ στὶς λοιμώδεις, πὺς τὸ βάρος πέφτει κυρίως στὸν ἐξωγενὴ παράγοντα ἡ ἐξέλξει ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν ψυχικὴ στά-

(4) Λουκά Ἀγαπητοῦ: «Ὁ ἀγῶνας γιὰ τὸν φυματικὸ ἄνθρωπο» Ἀκτινες 1945 τ. 50, σελ. 123-128.

(5) Εἰς Lehrbuch der inneren Medizin. hrsg. von Bergmann Stähelin. Bd. I. S. 8. 1942.

σι τοῦ ἀρρώστου ἀπέναντί τους. Ἔτσι ἡ πνευμονία διατρέχει διαφορετικὰ στὸν ἐσωτερικὰ πειθαρχημένο, καὶ διαφορετικὰ σ' ἐκείνον, πού ἀφήνεται ἔρμαιο στὴν ἀγωνία καὶ τὴ μέριμνα (Krehl). Ὁταν ὑπάρχει ἡ ψυχικὴ αὐτὴ διάθεσι ἐκ μέρους τοῦ ἀρρώστου-τὸ θάρρος κι' ἡ ἐλπίδα-κι' ἡ προσπάθεια τοῦ γιατροῦ γιὰ τὴ θεραπεία εἶναι καρποφόρος. Ὁ ἀρρώστος εἶναι συνεργάτης κι' ὄχι ἐμπόδιο (6). Ἀνέκαθεν οἱ γιατροὶ εἶχαν παρατηρήσει, ὅτι ἓνα φάρμακο εἶναι πιὸ δραστικόν, ἂν συνοδεύεται ἀπ' τὴν πίστι. Ἀλλὰ ἡ ἐπίσημη Ἰατρικὴ ὄχι μόνο δὲν ἤθελε νὰ τὸ παραδεχθῆ αὐτὸ μὰ τοὺς κατηγοροῦσε καὶ γιὰ ἀφέλεις, ἂν ὄχι καὶ ἀγύρτες, ἐκείνους πού ἔδλεπαν αὐτὴ τὴν πραγματικότητα. Μὲς ἀπ' τὰ γυαλιὰ τοῦ ὀλισμοῦ, δὲν μπορούσε νὰ ἰδῆ τὴν πραγματικότητα. Σήμερα ἔμωρα ἔχει ἀναγνωρισθῆ πᾶς αὐτὸ ἀπ' ὄλους, κι' ἡ ψυχοθεραπεία θεωρεῖται ἀπαραίτητο συμπλήρωμα κάθε θεραπείας. Πόσες φορές τὰ φάρμακά μας κι' οἱ ἄλλες θεραπείες τὴν «ἐπιτυχία» τους τὴν ὀφείλουν στὴ συνοδὸ πίστι, ἐνῶ ἡ δρᾶσι τους ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ μηδέν! Καὶ πόσες φορές δὲν προφθάνει κἂν νὰ πάρῃ ὁ ἀρρώστος τὸ φάρμακο καὶ νὰ μπεῖ αὐτὸ στὴν κυκλοφορία καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἔχει ἔρθει! Ἡ ἀγωνία του πέρασε καὶ μαζί της καὶ τὰ ἐνοχλήματα πού κατὰ μέγα μέρος ὀφείλοντο σ' αὐτήν. «Οἱ διάφορες ψυχοθεραπευτικὲς κατευθύνσεις, γράφει ὁ καθηγ. H. Bohnenkamp (7), δὲν εἶ-

ναι λιγώτερο σημαντικὲς γιὰ τὴν εἰδικὴ θεραπευτικὴ κατὰ τὴν καταπολέμησι σωματικῶν βλαβῶν ἀπὸ τίς φυσικὲς καὶ χημικὲς μεθόδους. Ἀφοῦ στὴν πραγματικότητα ἡ νόσος ἐξελίσσεται στὸν πάσχοντα ἄνθρωπο, θὰ πρέπει νὰ παρθῶν ὅπλα κι' ἀπ' τὰ δυὸ ὀπλοστάσια τῆς θεραπείας: ἀπ' τὸ καθαρῶς φυσικοεπιστημονικὸ ἀπόκτημα τῆς πείρας κι' ἀπ' τὸ ψυχολογικόν. Κι' ἔτι ἀνεπύχθη γιὰ τὴ θεωρεῖται εἶναι καὶ στὴν πραγματικότητα ἀποτελεσματικὸ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμε, γιὰτὶ τὸ ἄτομο μᾶς φανερώνεται σὰν μιά ἐνότης, καὶ ὡς σῶμα καὶ ὡς ψυχὴ.

Ὁ Paul Tournier στὸ βιβλίο του «Médicine de la personne» (8), μᾶς ἐκθέτει πολὺτιμη πείρα τῆς ψυχοθεραπείας, πού γι' αὐτὸν εἶναι εἰδικώτερα χριστιανικὴ ψυχοθεραπεία. Σὲ πλῆθος περιπτώσεις ἀπὸ διάφορες ἀρρώστειες, ἀναζητώντας, βρῆκε στὸν ψυχικὸν παράγοντα τὴν κυρία αἰτία τῆς νόσου. Κι' ὅταν ὁ ἀρρώστος βρῆκε τὸ δρόμο τοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστει-καὶ τὴν ψυχικὴ ἡρεμία, ἡ ἀρρώστεια του ἀρχισε νὰ καλύτερῆ γρηγόρα καὶ ἡ ἴασις δὲν ἀργῆσε νάρθη. Αὐτὸ τὸ βιβλίο τοῦ Tournier μὲ τίς νεώτερες ἀντιλήψεις τῆς ἱατρικῆς γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος στὸν ἄνθρωπο ἔκαμε πολλὴ ἐντύπωσι σ' ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη καὶ θᾶξίξε νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ κάποτε ἰδιαίτερα (9).

(6) Ὁ πάσχων εἶναι ὑπεύθυνος, γράφει ἡ Sara M. Jordan, ὅταν καταλήγῃ σ' ἀποτυχία ἡ θεραπεία ἑνὸς πεπτικοῦ ἔλκους. Ἡ θεραπεία ἑνὸς ἔλκοπαθοῦς πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ὄχι μόνο διαιτητικὸ καὶ χημικὸ ἔλεγχο τῆς γαστρικῆς δξύτετος καὶ τῆς μυϊκῆς κινητικότητος, ἀλλὰ καὶ ἀποκατάστασι τῆς νευρικῆς ἀσταθείας. («Medical Aspects of Recalcitrant and Complicated Ulcer», εἰς «Modern Medicine» June 1945).

(7) Εἰς Lehrbuch der inneren Medizin hrsg. von Bergmann-Stähelin, Bd. II. S. 806. H. Bohnenkamp Allgemeine Therapie.

(8) P. Tournier «Médicine de la personne» Genève 1941.

(9) Πάνω στὸ περιεχόμενον τῆς ψυχοθεραπείας, πού δὲν μπορεῖ νὰ νᾶναι ἄλλο ἀπ' τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ πίστι, ἔχουν γραφῆ ἀρκετὰ στὸ ἄρθρο τοῦ Λ. Ἀγασκητοῦ «Ὁ ἀγῶνας γιὰ τὸ σωματικὸ ἄνθρωπο». Ἀκτίνες 1945 τ. 50, σ. 123.

ΝΕΥΡΩΣΕΙΣ

Ἡ επίδρασις, πού εἶδαμε, τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος στὶς φυσιολογικὲς λειτουργίες, στὴ γένεσι, ἐξέλιξι καὶ θεραπεία τῆς νόσου, εἶναι αὐτὴ, πού παρατηρεῖται στὸν ψυχικῶς ὑγιῆ ἄνθρωπο. Ὑπάρχει ἕως μὴ ὀλόκληρη ὁμάδα νόσων τοῦ ὀργανισμοῦ, πού σχεδὸν δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπ' τὶς ἄλλες καὶ πού ἔχουν τὴν αἰτία τους σὲ ψυχικὲς διαταραχὲς καὶ θεραπεύονται μὲ καθαρῶς ψυχικὰ μέσα. Δὲν πρόκειται οὔτε γιὰ τὶς νευρολογικὲς νόσους, πού κι' αὐτὲς ἀνήκουν στὶς σωματικὲς, οὔτε γιὰ τὶς ψυχικὲς, τὶς ψυχώσεις. Πρόκειται γιὰ μιὰ ιδιαίτερη ὁμάδα, τὶς νευρώσεις, πού ἡ μελέτη τους τελευταῖα ἔχει προαχθῆ πολὺ, κι' αὐτὴ εἶναι, πού ἔδωσε τὴ νέα τάσι στὴν Ἱατρικὴ καὶ τὴν ἔκαμε νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ψυχὴ...

Ἐνας πάσχων π. χ. ἀπὸ καρδιακὴ νευρῶσι, ἔχει πλῆθος καρδιακὰ ἐνοχλήματα, ἀπ' τὰ ἐλαφρότερα ὡς τὰ βαρύτερα, παλμούς, διαλείψεις, δύσπνοια, ἀγχος, κόπο καὶ πολλὰς φορές πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς στηθάγχης. Οἱ διάφορες ἐξετάσεις, κι' οἱ πῶς λεπτεῖς, ἀποδύονται ἀρνητικὲς ἐκ παραλλήλου, βρισκόμαστε ἐμπρὸς σ' ἕνα ἄτομο μὲ ἰδιάζουσα ψυχικὴ συμπεριφορά. Ψάχνοντας βρίσκομε τὴν αἰτία στὴν ψυχικὴ σφαῖρα, κι' ὅταν τὴν θεραπεύσωμε, περνάει ἡ νόσος, ἐνῶ μὲ τὴν συνηθῆ φαρμακευτικὴ καὶ ἄλλῃ θεραπείᾳ ἐπιμένει. Δὲν πρόκειται δὲ γιὰ φανταστικὰ μόνον φαινόμενα, δηλ. ὅτι ὁ ἄρρωστος ἔχει ἀπλῶς τὴν ἰδέα, πὼς εἶναι ἄρρωστος, χωρὶς νὰ εἶναι. Ὑπάρχουν πραγματικὲς ἀλλοιώσεις τῆς καρδιακῆς λειτουργίας (καθὼς οἱ ἔκτακτο-συστολὲς π. χ.) ὅπως κι' ὅταν πρόκειται γι' ἄλλα νοσήματα, ἀληθεῖς σπασμοὶ τοῦ στομάχου, τῶν ἀγγείων κλπ.

Ἐπεχείρησαν νὰ χαρακτηρίσουν τὶς καταστάσεις σὰν νόσους τῶν ἐνδοκρινῶν

ἀδένων, μὲ τὸν συλλογισμό, ὅτι τὶς προκαλοῦν διαταραχὲς τοῦ ἐνστικτοῦ καὶ τὰ ἐνστικτα εἶναι προϊόντα τῶν ἀδένων αὐτῶν. Ἐφαρμόσθηκε λοιπὸν ἡ ὀργανοθεραπεία (μὲ ἀδενικὰ ἐκχυλίσματα) καὶ ἀπέτυχε πλήρως. Ἐνῶ ἀντίθετα, μὲ ψυχικὰ μέσα ἔχομε καλὰ ἀποτελέσματα, ἀκριβῶς σὰν αὐτὰ νὰ ἴσαν ἕνα φάρμακο. Μία παρηγορητικὴ λέξι π. χ. φέρνει θεραπευτικὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ λέξις ὁμως δρᾷ, γιατί ἔχει μιὰ ἔννοια ἢ ἔννοια δὲ εἶναι κάτι τὸ πνευματικόν. Ὅταν λοιπὸν τὸ πνευματικόν φέρνῃ ἀποτέλεσμα καὶ εἶναι θραστικόν, θὰ εἴπῃ πὼς εἶναι καὶ πραγματικόν.

Αὐτὸ λόγια-ῶσα ἐπιτρέπει ἡ στενότης ἐνὸς ἄρθρου-τῆς φύσις καὶ τὸν τρόπο γενέσεως τῆς νευρώσεως θὰ δείξουν σαφέστερα τὴν ἀποκλειστικὴν αἰτιολογικὴν σημασίαν, πού ἔχει ὁ ψυχικὸς παράγων γι' αὐτὲς. Καθένας ἔχει βρεθῆ μπροστὰ σὲ ψυχικὰ διλήμματα, κι' ἔχει ζήσει τὴ σύγκρουσι αὐτῆ, πού δημιουργεῖται μεταξὺ αὐτοῦ πού πρέπει νὰ γίνῃ, αὐτοῦ πού ἀναγνωρίζομε σὰν σωστό, κι' ἐκείνου, πού ἀπατεῖ ὁ κατώτερος ἐαυτός μας. Ὁ ψυχικῶς ὑγιὲς ὁμως, ξεπερνᾷ τὸν ἐαυτὸ του, νικᾷ τὸ κατώτερο καὶ δίνει τὴ λύσι. Κι' ἔτσι ἡρεμεῖ καὶ αὐτὸς ὁ ψυχικὸς σάλος, τὸ βασανιστικώτερο μαρτύριο, πού μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, ἡ ψυχικὴ σύγκρουσι, τὸ Konflikt, ὅπως ἐπεκράτησε νὰ λέγεται διεθνῶς.

Καὶ τὸ ἀντίθετο μπορεῖ νὰ γίνῃ ὁμως νὰ νικήσῃ ὁ κατώτερος ἄνθρωπος. Κι' αὐτὴ βέβαια εἶναι μιὰ λύσι ὄχι ὁμως ἡ σωστὴ, πού φέρνει τὴν πλήρη ἡρεμίαν, ἀλλὰ προσωρινή, πού ἀποφεύγει τὸν σκόπελο καὶ σκεπάζει τὰ πράγματα γιὰ τὴν ὥρα. Ὁ νευρωτικὸς ἔχει στὸ παθητικόν του μιὰ εἰδικὴ «ψυχοπαθητικὴ πρόσωπικότητα», μιὰ «ετοιμότητα» γιὰ τὴν νευρῶσι, πού εἶναι προϊόν, ἀπ' ἐνὸς τῆς κληρονομικῆς του καταβολῆς, κι' ἀπ' ἑτέρου τῆς προηγου-

μένης του ψυχικῆς ζωῆς, τῆς κοσμοθεωρίας του. «Οἱ ψυχονευρώσεις, λέει ὁ Jung (10), εἶναι πάθησις τῆς ψυχῆς, πού δὲν γύρει τὸ δρόμο τῆς». Ἐχοντας λοιπὸν αὐτὸ τὸ εἰδικὸ ἔδαφος, δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ τῇ λύσει, τρέμει μπρὸς σ' αὐτήν, μένει στὸ Konflikt καὶ ξεγλυστρά στὴν ἀρρώστεια. Ὁ σάλος αὐτός, τὸ δίλημμα αὐτό, ὁ τραυματισμὸς τέλος τῆς προσωπικότητος, τὸν ξεκουρελιάζουν, τὸ αἶσθημα τῆς υγείας διαταράσσεται, οἱ ἄλλυτες τάσεις βρίσκουν τὸν φεῦτικο δρόμο πρὸς τὰ νοσηρὰ συμπτώματα. «Τὸ ψυχικὸ τραβάει μαζί του τὸ σωματικὸ στὸ βάραθρο τῆς ἀρρώστειας», λέει ὁ Siebeck. Αὐτὸ γίνεται καὶ ἐνσυνειδήτως, ὅποτε ἔχομε τὶς ἀπὸ σκοποῦ νευρώσεις, σὰν τὴν ὑστερία, συνήθως δμως ἀσυνειδήτως. Συχνὰ πάνω σὲ μιὰ ὀργανικὴ νόσο προστίθεται «νευρωτικὴ ἀντίδρασις» καὶ ἐπιβαρύνει τὴν εἰκόνα τῆς νόσου. Μπορεῖ δὲ αὐτὸ νὰ εἶναι πού ἐνοχλεῖ τὸν ἀρρωστο καὶ τὸν φέρνει στὸ γιαιτρό, ἐνῶ ἡ κυρία νόσος εἶναι ἀνεκτὴ ἐπὶ χρόνια (11).

Καθαρὰ φαίνεται λοιπὸν ἐδῶ ἡ αιτιολογικὴ σημασία ψυχικῶν καταστάσεων (12), ἀπ' τὶς πιδὸ ἐπίπλοκες καὶ ἀ-

(10) Βλ. Β. Πλουμίδη: «Ὁ Jung γὰρ τὴν ὑπόστασις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος», Ἄκτινες 1946 τ. 57 σ. 178-182.

(11) Ὁ Dr Fr. Allan, σὲ πρόσφατο ἄρθρο του μὲ τίτλο: «The Management of Weakness and Fatigue» πού ἐδημοσιεύθηκε στὸ ἀμερικανικὸ ἱατρικὸ περιοδικὸ «Journal of The American Medical Association», April 1945, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Τὰ νευρικὰ προβλήματα λύνονται θυχνά, καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο τρόπο, μὲ χριστιανικὴ πίστι, πού δίνει στὸν ἀρρωστο καινούργιο ἐνδιαφέρον γὰρ τὸ παρὸν καὶ πίστι στὸ μέλλον».

(12) Σὲ 300 περιπτώσεις ἀδυναμίας καὶ κοπώσεως πού ἐξήτασε ὁ D. Fr. Allan, τὰ 20% ὄφειλοντο σὲ φυσικὰ αἰτίες καὶ τὸ 80% σὲ νευροψυχικὰ, ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ Conflicts. (Journal of the American Medical Association, April 1945).

νώτερες, σὰν τὰ ἠθικὰ προβλήματα καὶ τὶς συγκρούσεις, ὡς τὶς ἀπλούστερες, γὰρ τῇ γένεσις σωματικῶν νόσων, νόσων πού τόσο μοιάζουν μὲ τὶς ὀργανικὰς, ὥστε ἀπαιτεῖται εἰδικὴ λεπτὴ διαγνωστικὴ γὰρ νὰ ξεχωρισθοῦν ἀπ' αὐτές. «Τὸ ἀπαραινῶριστο χαρακτηριστικὸ τῶν νευρώσεων, γράφει ὁ μεγάλος ψυχίατρος Jung (13), συνίσταται στὸ γεγονός, ὅτι προέρχονται ἀπὸ ψυχικὰς αἰτίες καὶ θεραπεύονται ἀποκλειστικῶς μὲ ψυχικὰ μέσα. Ὁ καθορισμὸς καὶ ἡ διερεύνησις τοῦ ξεχωριστοῦ αὐτοῦ πεδίου, πού ἀπεκαλύφθη τόσῳ ἀπ' τὴν ψυχιατρικὴ, δσο καὶ ἀπ' τὴν νευρολογικὴ πλευρὰ, ὡδήγησε σὲ μιὰν ἀνακάλυψι, πού ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ δυσάρεστη στὴν «ἐπίσημη ἱατρικὴ», δηλ. στὴν ἀνακάλυψι τῆς ψυχῆς ὡς αιτιολογικοῦ, νοσογόνου παράγοντος... Ὅλες οἱ ἀπόπειρες ν' ἀναγάγουν τὴν φύσις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος σὲ ἄλλους σωματικοὺς ἀπέτυχαν πλήρως».

*

Τὰ γεγονότα λοιπὸν μᾶς δείχνουν σαφῆ καὶ χειροπιαστὴ τὴν ἐπίδρασις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος στὸν γερὸ καὶ τὸν πάσχοντα ὀργανισμό. Μᾶς δείχνουν, πῶς ὁ παράγων αὐτός εἶναι ζωντανός, δυνατός, πλούσιος σὲ ὄρσι καὶ ἀποτελέσματα καὶ ἐνωμένος ζωντανὰ μὲ τὸ σῶμα δείχνει παντοῦ τὴν ἐπέμβασις του, διευθύνει ὄλες τὶς ἐπεξεργασίες καὶ κατατευθύνει τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴν ἀποστολὴ του. Βρισκόμαστε μπρὸς στὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ σύνολο, πού λέγεται ἄνθρωπος. Σύνολο ὀργανικὸ, ζωντανό, πού μᾶς τὸ δίνει ἡ συνεργασία σώματος καὶ ψυχῆς, ἡ ὅποια δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ μόνῳ μὲ τοὺς νόμους τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας, ἀλλὰ βρι-

(13) C. G. Jung Die Beziehungen der Psychotherapie zur Seelsorge Zürich 1932, S. 4.

σκεται στὴ ζωὴ σὰν προσωπικότης, μὲ κοινωνικοὺς δεσμοὺς, μὲ προβλήματα καὶ συγκρούσεις, πὺ ξεπερνοῦν τὴ «φυσικὴ» θεώρησι καὶ ἀπαιτοῦν ἀντιμετώπισι ἀπ' τὸ γιαιτρό.

*Ἔτσι ἡ νεώτερη λατρικὴ ἀντιμετωπίζει μὲ προοπτικὴ σπουδαιοτάτων ἐξελίξεων τὸν ἄνθρωπο, τὸν πραγματικὸ ἄνθρωπο στὴν ἐνότητα σώματος καὶ ψυχῆς.

Γ. Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΤΗΝ ΤΡΥΦΕΡΗ ΚΑΡΔΙΑ ΣΟΥ ΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ

*Ἐδῶ τὸ βίο μου ἀπόθεσα
χυμοὶ εἶν' ἐδῶ στὴ στέγνια τῆς ἐρήμου.

Πηλὸς λοφώδης μαλακὸς
χαῖδεύει τὴν ψυχὴ μου
ἀνάμεσα στ' ἀμέτρητα τὰ σπήλαια
φωλιῆς τρυφερῆς μοναχῶν.

Τώρα χειμῶνας
λάσπη κι' ἄγρια θεριά

στὸ κατώφλι τῆς σπηλιᾶς μου
χαίρουμαι, χαίρουμαι
Χριστέ μου ἄνοιξες τὴ θύρα μέσα μου
κι' εἶδα τὸν πλοῦτο.

*Ἄς βρέχει σιγανὰ τραγουδιστὰ
κι' ἄς φωνάζουν τὰ θηρία
κι' ἄς στάζουν οἱ στάλες ψυχρῆς
στὸ αἰγότριχο στρώμα.

Τί εἶναι οἱ νοοὶ καὶ τὰ χρώματα
—καὶ στίχους ἔγραψα κάποτε
Καππαδοκία μου, χώρα τούρανοῦ—
μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀπειρία;

*Ἡ γλῶσσα μου κόπηκε'

χαίρουμαι, χαίρουμαι
τὴν τρυφερὴ καρδιά σου ἐγγίζοντας
θεέ μου.

Ζ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ...

...Μπορείς νά τρέχης δίπλα στο ποτάμι,
Νά νείρεσαι σ' ανθόσπαρτον αγρό...
Και κόβοντας τὸ πράσινο καλάμι
Τραγουδία νά ξεχύνης στὸν αὐλό.

Μπορείς στὰ δάχτυλά σου νά μαζεύης
'Αχτίδες και σταγόνες τῆ δροσιά
Και, λύνοντας τοὺς κάβους, ν' ἄλαργεύης
Σὲ πράσινες σπηλιές, σ' ἄσπρη ἀμμουδιά.

Μπορείς και στὶς κορφές νά τὴν τινάζης
Τὴν ὄψη σου στὸ φῶς καταντικρύ.
Τὶς ἀπλωσιές-τοῦ κάμπου νά θαυμάζης
Και νά κινᾶς, ἀντάμα κι' ἡ αὐγή.

Στοὺς δρόμους ποὺ πηγαίνουν γιὰ τ' ἀμπέλια...
...Κι' αὐτό, θά ξέρης βέβαια γιατί:
Σοῦ δόθηκ' ἓνα δῶρο. Τ' εἶν' τ' ἀστέρια
Γιὰ κείνον ποὺ στὸ Πνεῦμα κατοικεῖ;

Και σ' εἶπανε: «Πολύτιμη σκηνή μου,
»Αγαπημένη, ἀδύνατη καρδιά!»
Τὸ δέχτηκες. «ᾠ ἦρθε πιά ἡ στιγμή μου!
»Τί νά τὰ κάμω τώρα τὰ φτερά;»

Στὰ πόδια σου κυλίσαν χωρὶς χρῆση
Πολύχρωμα, χιονᾶτα και χρυσᾶ
Τῆς γῆς σου τὰ πετάγματα. Ἡ χτίση
Μιά μυστικὴ ἀπόκτησε θωριά.

Κι' έτσι μπορείς, στη θέση εκεί που στέκεις,
Πλάϊ στο μικρό χορτάρι του άγρου,
Γιά σκέψου... Τό Θεό νά τόν κατέχης
Καί νάσαι τό κονάκι του Θεού!

Γιά σκέψου... Πώς δέν έχεις νά βαδίσης
Ούτ' ένα βήμα τόσο, τόσο δά,
Ούτε τό δαχτυλάκι νά κουνήσης
Στή Ζωντανή γιά νά βρεθής Καρδιά.

...Κι' έτσι μαζί σου άγισσε κι' ο κόσμος.
Μπορείς νά κάνης μόνο τό καλό,
Όπως μοσχοβολάει άπλά ο δυόσμος
Κι' άβλαστα όπως τρέχει τό νερό.

Κι' αύτή σου την άπλότη και τή χάρη
Ν' αγιάζης και την ύλη και τό νοϋ,
Νά σπάς τό τσόφλι και, μαργαριτάρι,
Τό μήνυμα νά φέγγει τ' ούρανοϋ.

*Ω μην ξεχνάς ποτέ ποιός σταχει δώσει
Κι' ότι είσαι πιά δικός του μην ξεχνάς.
Τό αίμα του—θυμάσαι—έχει αποσώσει
Τό δώρο της δικιάς σου λευτεριάς!

SIR JOHN AMBROSE FLEMING (1849—1945)

Ένα από τα φωτεινά μετέωρα που κοσμούν το στερέωμα του κόσμου των επιστημονικών κατακτήσεων εξέπεμπε τās τελευταίας αναλαμπάς του πρό ένος έτους. Άλλά ή μεγάλη επιστημονική διάνοια και ο πνευματικός πλούτος του Sir John Ambrose Fleming δέν παύει ούτε στιγμήν νά μάς φωτίζει τόν δρόμον ζωηρά, όχι μόνον με τήν πλουσίαν κληρονομίαν των επιστημονικών κατακτήσεων που μάς κατέλιπε, αλλά και με τήν θερμήν και φωτεινήν χριστιανικήν του πίστιν, ή όποία ήτο τό ιδιάζον χαρακτηριστικόν του γνώρισμα.

Ο Sir Ambrose Fleming είναι ένας από τους δλίγους πρωτοπόρους σκαπανείς τής ραδιοτηλεγραφίας, ραδιοτηλεφωνίας, ραδιοφωνίας και τηλεοράσεως. Οί συνάδελφοί του εις τήν Άγγλίαν έχασαν με τόν θάνατόν του τόν σοφόν των καθοδηγητήν και αγαπητόν των φίλον. Με τās φράσεις «Humanity's Big Brother» και «Britains Grand Old Man of Radio» συνώδευαν τόν προσφιλή των νεκρόν εις τόν τάφον ονομαστοί και μεγάλοι σύγχρονοι επιστήμονες όπως ο Sir Edward Appleton. Η άφοσίωσίς των εις τόν «μέγαν γέροντα» ήτο πολύ φυσική διότι εις τήν σεβασμίαν έξωτερικήν εμφάνισίν του προστίθετο ή εγγενής άπλότης του χαρακτήρος του, που έπλαισίωνε τήν πλήρη και βαθειάν επιστημονικήν κατάρτισίν του (1).

Έγεννήθη τόν Νοέμβριον του 1849

εις τό Lancaster και απέθανε εις ηλικίαν 95 έτών, τόν Άπρίλιον του 1945. Η πολεμική δίνη, ή όποία έμαινετο άκόμη τότε, ήμπόδισε τήν είδησιν του θανάτου του νά φθάση έγκαιρώς μέχρις έδώ. Άλλά ή φυσιογνωμία του Fleming είναι τόσον μεγάλη, ώστε και μετά πολλά άκόμη έτη, θα κατέχη κεντρικήν θέσιν εις τό πάνθεον των συγχρόνων έρευνητών, εις τους όποιους όφείλεται ή πρόοδος του νεωτέρου τεχνικού πολιτισμού.

Πολύ γρήγορα είχε παρουσιάσει τά πρώτα δείγματα τής μηχανικής του ιδιοφυίας και εις ηλικίαν 14 έτών εισήχθη εις τό University College School, όταν δέ συνεπλήρωσε τό 17ον έτος τής ηλικίας του έλαθε πλέον τήν άπόφασιν νά γίνη μηχανολόγος. Οί γονείς του όμως δέν ήσαν εις θέσιν νά δώσουν τό ύπέρογκον ποσόν τό όποιον έξζητείτο τότε από τους μαθητευομένους διά τήν άπόκτησιν του τίτλου τούτου. Διά τούτο και άπεφάσισε νά έργασθη εις τό Πανεπιστήμιον του Λονδίνου διά νά άποκτήσιν τόν πρώτον τίτλον των πανεπιστημιακών σπουδών, τόν τίτλον του Bachelor of science.

Ευθύς άμέσως έγινε science master εις τό Rossall College. Έπειδή ήσθάνετο ότι είχεν ανάγκην νά συμπληρώση τās γνώσεις του, παρητήθη μετά 18 μηνάς από του διορισμού του διά νά σπουδάσιν επί 3 άκόμη έτη υπό τόν Dr Frankland εις τās Science Schools του South Kensington. Κατά τήν διάρκειαν τής εκεί παραμονής του έδοήθησε σημαντικώς εις τόν σχηματισμόν τής σημερον περιφήμου Physical Society, εις

(1) Hubert E. Bird - Sir Ambrose Fleming: Grand Old Man of Radio, p. 1.

τὴν ὁποῖαν ἀνέγνωσε καὶ τὸ πρῶτον δοκίμιόν του. Διωρίσθη ἔπειτα εἰς τὸ Cheltenham College ὡς science master μέχρις οὗτου εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ μίαν ἄλλην του ἐπιθυμίαν. Τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μαθητεύσῃ καὶ πλησίον τοῦ διαστίμου φυσικοῦ καὶ χριστιανοῦ ἐπιστήμονος Clerk Maxwell, μὲ τοῦ ὁποῖου τὴν σοφὴν καθοδήγησιν ἠλπίζεε ὅτι θὰ ἰδύνατο περισσότερον νὰ ἀναπτυχθῇ. Τὸν βλέπομεν διὰ τοῦτο κατὰ τὸ 1877 νὰ παραιτῆται ἀπὸ τοῦ Cheltenham College καὶ νὰ προσκολλᾶται εἰς τὸ St. John's College τοῦ Cambridge ὅπου ὁ Maxwell ἦτο τότε καθηγητής.

Μετὰ τὴν ἐπινόησιν τοῦ τηλεφώνου ὑπὸ τοῦ Bell καὶ ἀργότερον τοῦ μικροφώνου τοῦ Hughes, ὁ Fleming παρουσίασε μίαν ἀξιοσημείωτον ἐργασίαν εἰς τὸ Cambridge Science Club ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου κατὰ τὸ 1880. Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ ἔδωσε ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἄλλην του ἐπιστημονικὴν ἐπίδοσιν τὸν τίτλον τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Φυσικῆς καὶ τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ University College τῆς Nottingham τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔτος.

Ὁ Fleming ἠσχολήθη κατόπιν μὲ τοὺς λαμπτήρας τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός. Εἰς τὰς ἐρεῦνας του διὰ αὐτὰς ὀφείλομεν τὴν τόσο εὐεργετικὴν ἐπέκτασιν καὶ βιομηχανοποίησιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Μία ἄλλη ἐρευνητικὴ του ἐπιτυχία ἀξίζει ἀκόμη νὰ ἀναφερθῇ ἐδῶ. Τὴν διεξήγαγε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνεργασίας του μὲ τὴν Edison Electric Light Company καὶ ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν τῆς κατασκευῆς τῶν θερμομετρικῶν λυχνιῶν μὲ τὴν ἀτελείωτον ποικιλίαν των. Μὲ τὴν ἐργασίαν του αὐτὴν ὁ Fleming ἔδωσε τὰς δυνατότητας τῆς τεραστίως ἀναπτύξεως ποὺ παρουσιάζεται σήμερον εἰς τὴν τηλεπικοινωνίαν, παρ' ἑλόν ὅτι ἡ ἀνακάλυψις του αὐτῆ ἔθεωρετ-

το ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1896 ὡς ἔχουσα ἀκαδημαϊκὸν μόνον ἐνδιαφέρον⁽²⁾.

Διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν μεγαλοφυῶν τοῦ Fleming ἀρκεῖ καὶ μόνον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι αὐτός, ὡς καθηγητὴς τῆς Ἠλεκτρομηχανολογίας εἰς τὸ University College τοῦ Λονδίνου, ἔδωκεν εἰς τὸν Marconi τὰ σχέδια πρὸς κατασκευὴν τοῦ πρώτου ἰσχυροῦ πομποῦ, ὁ ὁποῖος ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Poldhn τοῦ Cornwall καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπετεύχθη τὸ πρῶτον ἢ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου μεταβίβασις σημάτων εἰς τὴν ἀντίπεραν πλευρᾶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ (Newfoundland) εἰς τὰς 12 Δεκεμβρίου τοῦ 1901⁽³⁾.

Ἡ δραστηριότης του ὅμως δὲν σταματᾷ μέχρις ἐδῶ. Τὸ 1904 ἐπινοεῖ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου μετροῦμεν τὰ μήκη τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, ὀνομασθὲν «κυματομέτρον». Ὡς καθηγητὴς τοῦ University College ἐξήσκησε πολλὰς ἑκατοντάδας συγχρόνων Ἀγγλων ραδιομηχανολόγων καὶ παρέχεν ὡς σύμβουλος τὰς πολυτίμους τεχνικὰς ὀδηγίας του εἰς διαφόρους ἐταιρείας. Ἐκτὸς τούτου, χάρις εἰς τὴν ἐπινόησιν ποὺ ἀναφέρεται εἰς τοὺς λαμπτήρας κενοῦ μὲ νῆμα ἐξ ἀνθρακος, ἔκαμεν ἐπανάστασιν εἰς τὰ μέχρι τότε γνωστὰ πρότυπα τοῦ φωτισμοῦ. Χάρις δὲ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ χορηγήσῃ ὡς δῶρον πρὸς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους τὰ εὐεργετήματα ποὺ παρέχοντο ὑπὸ τῶν προδῶν τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, κατέγεινεν εἰς τὴν λύσιν πολλῶν προβλημάτων εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ἐπέτυχε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ πρώτην φοράν τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν ὁλοκλήρου τῆς πόλεως τοῦ

(2) World—Radio, June 24, 1938. Sir John Ambrose Fleming, p. 6—7.

(3) Discovery, May 1946, Fifty years of Radio—Communication, p. 150 καὶ World—Radio, June 24, 1938. Sir John Ambrose Fleming p. 7.

Λονδίνου (*).

Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πραγματοποίησεως τοῦ ἀσυρμάτου (1901) ἡ μόνη χρησιμοποίησιμος μορφή φωρατοῦ διὰ τοὺς δέκτας τοῦ ἀσυρμάτου ἦτο ὁ συνοχεύς τοῦ Branly. Ἀργότερα (1902) ἀντικατεστάθη βεβαίως οὗτος ἀπὸ τὸν μαγνητικὸν φωρατὴν, ἀλλὰ ὑπῆρχε πάντοτε ἡ ἀνάγκη νὰ εὐρεθῆ ἕνας περισσότερον εὐαίσθητος καὶ ἀξιόπιστος φωρατὴς καὶ μάλιστα ἱκανὸς νὰ ἀνορθώσῃ ρεύματα μεγάλης συχνότητος, οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ, ὅπως εἰς τὸν κοινὸν τηλεγράφον, ταινία ἀναγραφῆς τῶν σημάτων. Ὑστερα ἀπὸ 20 περίπου ἔτη ἐδίδετο εἰς τὸν Fleming ἡ εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιηθῆ τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὅποια κατέληξεν, ὅταν ἠρεύνα τὸ ἀποτελεσματικὸν Edison. Ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν θερμιοδικῶν ἐκείνων διόδων λυχνιῶν ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν μὲ ἐκπληκτικὰ ὄντως ἀποτελέσματα. Ἀπὸ τὰς 16 Νοεμβρίου 1904 πρὸς ἡ βαλδίς Fleming ἐγνωστοποιήθη εἰς εὐρύτερον κύκλον εἰδικῶν ἠχρηστεύθησαν ὅλοι οἱ μέχρι τότε χρησιμοποιούμενοι φωραταὶ καὶ ὑποκατεστάθησαν δι' αὐτῆς (4).

Ἡ πρώτη αὐτῆ ὄθησις πού ἐδόθη ἀπὸ τὴν βαλδίδα Fleming, τελειοποιήθησαν ἀργότερον (1907) διὰ τῆς προσθήκης τοῦ πλέγματος ἀπὸ τὸν Lee de Forest, ἔδωσε τὴν δυνατότητα νὰ κατασκευασθῆ ὅλη ἡ ἀπέραντος ποικιλία τῶν λυχνιῶν πού χρησιμοποιοῦνται σήμερον εἰς κάθε συσκευὴν τηλεπικοινωνίας (5). Ἦνοιχθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ θύρα πρὸς μίαν ἀπεριόριστον ἐκτάσεως περιοχὴν ἀνακαλύψεων, μὲ τὸ Radar ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς ἀντιπροσωπευτικὸν τύπον τῆς πλήρους ἀναπτύξεως τῆς τηλεοράσεως.

*

Ὁ Fleming, ὁ λαμπρὸς αὐτὸς ἐρευνητὴς, ὅπως τὸν εἶδαμεν ἀνωτέρω, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης θεωρεῖ τὸν ἐπιστήμονα ὡς ὑπηρετὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Καίτοι ἦτο ἀσθηρὸς καὶ ἀρκετὰ ἀπότομος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν, ἦτο ἀνθρώπος μὲ πολὺ ἀνεπτυγμένον καὶ πηγαῖον τὸ πνεῦμα τῆς φιλίας. Οἱ συνεργάται του ἦσαν κυριολεκτικῶς ἀφοσιωμένοι εἰς αὐτόν. Ἀντέκρουα κατὰ πρόσωπον τὸν θεμελιωτὴν μιᾶς θεωρίας, ἐφ' ὅσον ἦτο ἐσφαλμένη, χωρὶς οἶκτον μέχρι πλήρους ἐξουδετερώσεώς της. Μετὰ τοῦτο ἀπηρθύνετο πρὸς αὐτόν μὲ μειδίαμα ὡς πρὸς ἕνα φίλον του (7).

Εἰς τὰς δημοσίας διαλέξεις του ἐπὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων ἐκράτει ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον χιλιάδων ἀκροατῶν του. Συντάκτης τοῦ World-Radio ἔγραφε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1938: «Τὸν ἤκουσα νὰ δίδῃ τὸ τελευταῖον του μάθημα—ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Marconi—ὄλιγας μόνον ἡμέρας πρὸ τῆς 88ης γενεθλίου του ἡμέρας. Καίτοι εἶναι πλήρης ἔτων, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι νέος κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀκόμη τὴν θαυμασίαν ἐνεργητικότητα καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, πού ἐχαρακτήριζαν ὅλον τὸ ἔργον του ἐπὶ τόσον μακρὸν διάστημα χρόνου».

Ἡ πλουσία συγγραφικὴ του παραγωγὴ (8) περιλαμβάνει περισπούδαστα ἔργα ἀνερχόμενα εἰς ἀρκετὰς δεκάδας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν μερικὰ ἐκ τῶν σπουδαιότερων: The Principles of Electric Wave Telegraphy and Telephony 1906, A Manual of Radiotelegraphy and Radiotelephony 1908, The Wonders of Wireless

(4) Hubert E. Bird ἐνθ' ἀνωτέρω.

(5) World—Radio ἐνθ' ἀνωτέρω p. 7.

(6) Discovery. ἐνθ' ἀνωτέρω p. 150.

(7) Hubert E. Bird, Sir Ambrose Fleming p. 2

(8) E. Bird, ἐνθ' ἀν. p. 1.

Telegraphy 1913, The Thermionic Valve in Radiotelegraphy 1919, The Interaction of Scientific Research and Electrical Engineering 1927 και Memories of a Scientific Life 1934.

Τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τοῦ Fleming ἀνεγνώρισαν ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τοῦ ἀποδοθῇ σωρεία τιμητικῶν διακρίσεων, εἰς βαθμὴν ὥστε νὰ εἶναι δύσκολος καὶ ἡ ἀπλὴ ἀκόμη ἀπαρίθμησις των. Ἐκτὸς τῆς καθηγεσίας του εἰς τὸ University College ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1926, ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἠλεκτρομηχανολογίας καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου τὸ 1910. Ἐλαβε τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τοῦ Hughes τὸ 1910, τὸ μετάλλιον Albert τὸ 1921, τὸ μετάλλιον Faraday τὸ 1928, τοῦ Duddel τῆς Φυσικῆς Ἑταιρείας τὸ 1930, τοῦ Kelvin τὸ 1935, τοῦ Franklin, τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Φραγκλίνου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τὸ 1935 τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ραδιομηχανολογίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀνεκρῦχθη ἐπίτιμον μέλος τοῦ St. John's College εἰς τὸ Cambridge, ἐπίτιμον μέλος τῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας τῆς Γλασκώδης καὶ πολλῶν ἄλλων.

Ὡς μέλος Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας ἤτο φυσικὸν νὰ μὴ εἶναι ξένος πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν. Δείγματα τῶν φιλοσοφικῶν του ἀπόψεων, τὰς ὁποίας συνδυάζει καὶ κατοχυρώνει μὲ τὰς συγχρόνους ἐπιστημονικὰς τάσεις καὶ τὰς τελευταίας ἀνακαλύψεις, θὰ δώσωμεν εὐθὺς ἀμέσως.

«Εἰς μίαν ὀρισιμένην ἐποχὴν, γράφει, ἐπικρατοῦν μὸδες εἰς τὴν σκέψιν, ἀκριβῶς ὅπως ὑπάρχουν μὸδες εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ μὴ εἶναι ντεμοντέ κάμνει πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ παραιτοῦνται τῶν ἰδικῶν των σκέψεων ἐπὶ ὀρισιμένων ἐνδιαφερόντων θεμάτων

πρὸς χάριν αὐτῶν ποὺ γίνονται ἀπὸ ἄλλους, χωρὶς νὰ ἐξετάζωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσεκτικὰ καὶ εἰς βάθος διὰ νὰ ἴδωσιν κατὰ πόσον βασίζονται πραγματικῶς ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἢ τῆς πλάνης»⁽⁹⁾.

Μὲ τὸ αὐστηρὸν ἐπιστημονικὸν πνεῦμα ποὺ τὸν χαρακτηρίζει προχωρεῖ εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν διαφόρων θεωριῶν, χωρὶς καθόλου νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς «μῦδας εἰς τὴν σκέψιν».

«Ἡ φιλοσοφικὴ θεώρησις τῶν πειραματικῶν ἀποτελεσμάτων, λέγει, ὠδήγησεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τεσσάρων τοῦλάχιστον φιλοσοφικῶν θεωριῶν ἢ ἀπόψεων ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι ὀνομάσθησαν ἀντιστοίχως Ὑλισμὸς, Ἰδεαλισμὸς, Μονισμὸς καὶ Ρεαλισμὸς ἢ εἰς τροποποιήσεις τινὰς τούτων. Ἡ ἀποψὶς ποὺ υἰοθετοῦμεν ὡς ἰδικὴν μας δὲν εἶναι καθόλου μίᾶ ὑπόθεσις χωρὶς ἐνδιαφέρον. Αὐτὴ θὰ προσδιορίσῃ ἀναγκαιῶς τὴν κατεύθυνσιν τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς μας καὶ ταυτοχρόνως θὰ ἐπηρεάσῃ εὐρῶς τὴν ἀποψίν μας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν εὐκαιριῶν τῆς»⁽¹⁰⁾.

Ἄξιζει νὰ παρακολουθήσωμεν μὲ πόσῃ ἀντικειμενικότητι καὶ ἐπιστημονικὴν ἐμβριθεῖαν ἐξετάζει τὰς διαφόρους θεωρίας. «Ὁ ὀμιότερος τύπος τοῦ ὕλισμοῦ, γράφει, ἐδέχθη ἀπότομον σταμάτημα ἀπὸ τὴν βαθμιαίαν πρόοδον τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως τῆς ἀναφερομένης εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὸν ἠλεκτρισμὸν. Αἱ μηχανικαὶ θεωρίαι τοῦ αἰθέρος ἐξησθέννησαν διὰ τῶν ἔρευνῶν τοῦ Maxwell βασιζομένων ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Faraday ὅτι τὰ ἠλεκτρικὰ φαινόμενα ἀπαιτοῦν ἐπίσης ἕνα παγκόσμιον μέσον. Ὁ

(9) Sir Ambrose Fleming, The Christian Faith in Relation to Modern Thought, London, 1929 p. 1.

(10) ἐνθ. ἄνωτέρω p. 2.

Maxwell προείπε την δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρομηχανικών κυμάτων εις αυτό, τὰ ὅποια ἐπετεύχθησαν πειραματικῶς ὑπὸ τοῦ Hertz, ὁκτῶ μόλις ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Maxwell.

Καὶ συμπεραίνει: «Φῶς καὶ ηλεκτρόνια μαζί φαίνεται ἐν τούτοις νὰ ἐνεργοῦν πρὸς δύο κατευθύνσεις, ἦτοι: ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας ὡς σωμάτια μὲ μᾶζαν, ἔχοντα ὀρμήν καὶ ἐνίοτε ὡς κύματα. Ἀτομικὴ ὕλη εἶναι λοιπὸν πολὺ περισσότερο ψευδής, ὑποθετικὴ καὶ κακῶς ὠρισμένη παρ' ὅτι ὑποτίθεται ὅτι εἶναι, ὁ δὲ ἀρχέγονος ὕλισμός ἐτροποποιήθη διὰ τοῦτο διὰ τὴν συμμορφωθῆ μετὰ τὴν νέαν γνῶσιν. Ὅσον περισσότερο ἀναλύομεν τὴν ὕλην τόσον φαίνεται νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἡμᾶς ἢ ἀπωτέρας φύσεως τῆς.

»Τὰ κύματα καὶ αἱ ἐνόητες ποὺ συνιστοῦν τὸ φῶς μαζί μὲ τὰ ηλεκτρόνια φαίνονται νὰ εἶναι εἰς τὸ βάθος ἐκδηλώσεις τῶν ιδιοτήτων ἐνὸς παγκοσμίου μέσου, τὸ ὅποιον γεμίζει τὸ διάστημα καὶ γίνονται εἰς ἡμᾶς γνωστὸν μόνον ἐμμέσως, διὰ τῶν ἐρεθισμάτων ποὺ προξενοῦνται εἰς τὰ σωματικὰ ἡμῶν αἰσθητήρια ὄργανα.

»Ἐστὼ ὅτι ἔχομεν ἐμπρὸς μας ἕνα ἀντικείμενον π. χ. ἕνα πορτοκάλι. Ἡ μορφή του καὶ τὸ χρῶμα του εἶναι ἀπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα ηλεκτρομαγνητικῶν ἀκτινοβολιῶν ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτὸ καὶ προσβάλλουν τοὺς ὀφθαλμούς μας. Ἡ στερεότης του, τὸ σχῆμα του καὶ ἡ κατασκευὴ του εἶναι ἀπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος, καθ' ὃ τὰ συνιστῶντα τοὺς δακτύλους μας ἄτομα δὲν δύνανται νὰ πλησιάσουν περισσότερο ἀπὸ βαθμῶν τινὰ πρὸς τὰ ἄτομα ποὺ αποτελοῦν τὸ πορτοκάλι καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ νὰ κάμωμεν τὴν προσέγγισιν αὐτὴν δημιουργεῖ αἰσθηματὰ τινὰ ἀφῆς ἐντὸς ἡμῶν.

* Ὅταν λέγωμεν λοιπὸν ὕλην, εἰς τὴν

ὅποιαν ὁ ὕλισμός ἀποδίδει ἀποκλειστικῶς τὴν ιδιότητα τοῦ πραγματικοῦ, φαίνεται ὅτι τελικῶς ἀναλύομεν αὐτὴν εἰς αἰσθήματα, ἀντιλήψεις ἢ σκέψεις μέσα εἰς τὸν νοῦν μας καὶ οὕτω πως ὀδηγοῦμεθα εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν τὴν δευτέραν φιλοσοφικὴν θεωρίαν ἦτοι τὸν Ἰδεαλισμόν» (11).

Ἡ φιλοσοφικὴ τάσις τοῦ Fleming προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν πραγματικότητα χωρὶς τὴν μονομέρειαν ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὴν καὶ ἐκδηλῶν γνώρισμα ἕσων φιλοσοφοῦν μὲ μίαν ὠρισμένην προκατάληψιν. Δὲν δυσκολεύεται διὰ τοῦτο νὰ εἴπῃ καὶ ὡς πρὸς τὸν Ἰδεαλισμόν: «Ὁ ὑποκειμενικὸς Ἰδεαλισμός, ἀποτυγχάνει εἰς τὸ νὰ δώσῃ ἱκανοποιητικὴν ἐκθεσιν τῆς μονιμότητος τῶν ἐρεθισμάτων ποὺ δημιουργοῦν τὰ αἰσθηματὰ μας. Δὲν ἐξαρτῶνται ἀπαραιτήτως ἀπὸ μίαν οἰανδήποτε ἀνθρωπίνην διάνοιαν. Οὕτω, κάθε ἀνθρώπινον ὄν, ὅταν στέκεται εἰς μίαν ὠρισμένην θέσιν πρέπει νὰ δοκιμάσῃ κάποιον προσωπικὸν αἰσθηματὰ, τὸ ὅποιον ὀνομαζόμενον δένδρον. Οὐχ ἦτον δμως, φωτογραφικὴ πλᾶξ ἐντὸς φωτογραφικοῦ θαλάμου ἐκτεθεῖσα (εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός) αὐτομάτως δι' ὠρολογιακοῦ μηχανισμοῦ εἰς τινὰ στιγμὴν ποὺ δὲν εἶναι παρόντα ἀνθρώπινα ὄντα διὰ νὰ βλέπουν τὸ δένδρον, θὰ ἀνέγραφε τὸ αὐτὸ εἶδος εἰκόνας, ἀποδεικνύουσα ὅτι κύματα ηλεκτρομαγνητικὰ προέρχονται ἀπὸ κατὰ τι ποὺ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν ἀνθρώπινου τινὸς σώματος ἢ διανοίας ποὺ νὰ εἶναι δέκτης αὐτῶν. Ἦχθησαν λοιπὸν τελικῶς εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Ρεαλισμοῦ ποὺ δέχεται ἔν πραγματικῶς ὑπάρχον σύμπαν ἀνεξάρτητον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἀλλὰ ποὺ δέχεται ἐπίσης τὴν ἀνεξάρτητον πραγματικότητα τόσον τῆς διανοίας ὡς

(11) Αὐτόθι p. 8-4.

σον και της ύλης» (12).

Με τον ίδιο ρεαλισμό κρίνει και τον μονισμό του Haeckel και συμπληρώνει: «Ο πάλοι ποτέ διαμορφωθείς ύλισμοις κατέπεσε διά των συγχρόνων προόδων εις την φυσικήν, παραμένει όμως ακόμη πολύ εύρεως διαδεδομένη ή ιδέα ότι ή άρχή και τά φαινόμενα της ζωής και του νοῦ είναι επιδεκτικά έρμηγείας μηχανιστικής, διά των νοητικών μας ικανοτήτων, χωρίς υπόθεσιν τινα υπερφυσικών παραγόντων, δηλ. χωρίς την έπίκλησιν παραγόντων πού να κείνται εκτός του βασιλείου της ώρισμένης, άπροσώπου, όμοιομόρφου και άναντιρρήτου μηχανικής διεργασίας και αιτιότητος».

«Ο ύλιστής ή ο μονιστής έχουν έν τούτοις έγείρει πάντοτε την αντίρρησιν ότι δέν έχουν γνῶσιν διανοίας χωρίς τον έγκεφάλου ή τον νευρικών ιστόν, καίτοι τό πείραμα έδειξεν άσφαλώς ότι αι νοητικά δυνάμεις δέν όρίζονται άκριθώς από τον όγκον του έγκεφάλου ή από την τελειότητά του. Η διάνοια υπέρκειται, ούτως είπειν, του έγκεφάλου. Γενικώς και υπό εύρειαν έννοιαν, έν τούτοις, είναι άληθές ότι ή έγκεφαλική άνάπτυξις είναι διά την εκδήλωσιν της διανοητικής ικανότητος, αλλά μόνον συνθήκη, χωρίς να είναι ή παραγωγός αίτια» (13). Ο Fleming μέ μία αν φυσικήν εικόνα καταδεικνύει μέ πολλήν εύκολίαν τό άβάσιμον του άντιθέτου ισχυρισμού. «Μεταξύ των πόλων ή των άκρων ενός ισχυρού μαγνήτου, γράφει, υπάρχει κατάστασις τις του χώρου ή του αϊθέρος πού λέγεται μαγνητικόν πεδίου. Τό πεδίου τούτο ήμπορεί να ύπάρξη πάντοτε εις έν τέλειον κενόν ή εις θέσιν πού δέν ύπάρχει καθόλου ύλική ύπόστασις. Δέν δυνάμεθα όμως να ά-

ποκαλύψωμεν άμέσως διά μιάν των αίσθήσεών μας έν μαγνητικόν πεδίου. Δύνασθε να θέσετε τό χέρι σας, τό κεφάλι σας, ή τό μάτι σας εις τό ισχυρότατον δυνατόν μαγνητικόν πεδίου και ούδέν να αισθανθήτε. Δέν δυνάμεθα να αισθανθώμεν τούτο, να τό ίδώμεν ή να τό άποκαλύψωμεν άμέσως. Ούδέν έξ αυτών τό κάμνει: να δράση αίσθητώς ήτοι να εκδηλωθή, όταν πολύ συνήθεις ούσίαι όπως ξύλα, σάρκες ή μέταλλα τοποθετούνται εις αυτό. Έάν έν τούτοις τεμάχιόν τι σιδήρου, ή νικελίου ή κοβαλτίου έφέρετο εις αυτό, ισχυραί δυνάμεις θα έξησκούντο επί του μετάλλου τούτου και δυνάμεθα να κάμωμεν τό πεδίου τούτο όρατόν άν έτοποθετούμεν ρινήματα σιδήρου επί χάρτου και έφέρομεν έντός του πεδίου. Μέ άλλας λέξεις τό μαγνητικόν πεδίου εκδηλούται μόνον διά μέσου ώρισμένων ειδών ύλης».

Κατά τον ίδιον τρόπον πρέπει ή διάνοια κανονικώς, να είναι ικανή να εκδηλούται μόνον διά μέσου της δράσεως ιδιάζοντος είδους ύλης αποτελούντος την ούσίαν των νεύρων και του έγκεφάλου. Δέν δικαιούμεθα να λέγωμεν ότι ή διάνοια δέν δύναται να ύπάρξη άνευ του έγκεφάλου ή παύει να ύπάρξη όταν ο έγκεφαλος παύση να λειτουργή. Τό μαγνητικόν πεδίου δέν παύει να ύπάρξη όταν ο σίδηρος άποσυρθή άπ' αυτό, τό πεδίου όμως τούτο δέν δύναται να εκδηλωθή παρά μόνον διά της παρουσίας ιδιάζόντων ειδών ύλης» (14).

«Η ύλη, συμπεραίνει, γίνεται γνωστή εις ήμιας μόνον διά της διανοίας, ήτοι της ίδιικής μας διανοίας, και ή διάνοια προς τό παρόν γίνεται εις ήμιας γνωστή μόνον διά μέσου ιδιαιτέρου είδους ύλης, δηλ. αυτής ή όποία σχηματίζει τους ζώντας νευρικούς ιστούς. Οι ίστοι αυτοί συνίστανται από πολύπλοκα

(12) Αύτόθι p. 6.

(13) Αύτόθι p. 7.

(14) Αύτόθι p. 7-8.

οργανικά κολλοειδή, οικοδομούνται από άτομα δευτερίου, αζώτου, άνθρακος, υδρογόνου και ίσως θείου και φωσφόρου. Έξ άλλου ή διάνοια ένδέχεται ίσως νά εκδηλούται διά μέσου και άλλων ειδών ύλης διαφόρων από εκείνας που σήμερα είναι συνήθεις.

Τò σύμπαν ως όλον δεικνύει εις ή μās ιδιότητας ωραιότητος, τάξεως, σχεδίου, προσαρμογής, και τελειότητα φαινομένων ή πολυπλοκότητα, εις βαθμόν τοιοϋτον ώστε νά αποκλείεται ή ιδέα της τύχης ή της αυτομάτου αναπτύξεως. Τοϋτο εμφανίζει αφόβως σκοπιμότητα, καιτοι αυτή δυνατόν νά είναι πολύ σκοτεινή. Έντεϋθεν αποκαλύπτει τοϋτο τās ιδιότητας και τās δυνάμεις μās Ύπερτάτης Διανοίας ή Παγκοσμίου Νοϋ, ο όποιος εκδηλούται διά μέσου κάθε ύλης, αλλά δέν συγγέεται με την ύλην. Δέν είμεθα εις θέσιν νά έννοήσωμεν τās διεργασίας διά των όποιων ο Παγκόσμιος Νους έφερει εις την διαρξην την ύλην ή αυτήν την μόνιμον δυνατότητα των αισθημάτων μέσα εις τόν νον μας, που την λέγομεν έξωτερικόν κόσμον.

*

Άλλά και τò πρόβλημα των φυσικών νόμων τοποθετεί ο Fleming επί όλως νέων βάσεων. «Αί όμοιομορφίαι, γράφει, των διεργασιών που ανακαλύπτουμεν και ονομάζομεν Νόμους της Φύσεως, είναι, όπως λέγει ο Oersted, αι σκέψεις του Θεού. Ο έξωτερικός κόσμος της ύλης είναι μία μόνιμος εκδήλωσις της διανοίας του Θεού εις την ιδιικήν μας διάνοιαν, αλλά δέν δύναται νά καυτισθ ή με αυτόν ούτε νά χωρισθ ή από αυτόν. Έχομεν νά χαράξωμεν μίαν μέσην όδον και νά αποφύγωμεν αφ' ενός νά πέσωμεν εις την πλάνην του Πανθεισμού, ο όποιος καυτίζει την δημιουργίαν με τόν Δημιουργόν και αφ' έτέρου τò σφάλμα νά υποθέσωμεν τò Σύμπαν σαν νά ήτο

έν έφ' άπαξ κατεσκευασμένον (και έγκαταλειμμένον) πράγμα» (13).

«Όσον άπώτερον δυνάμεθα νά διαγράψωμεν την άλυσι των δευτερευόντων αιτίων, ο τελευταίος κριχός, ο Ierminius a quo, θά εύρίσκειτο εις μίαν αυθύπαρκτον Προσωπικότητα ή δημιουργικήν Διάνοιαν ανεξάρτητον από κάθε φυσικήν λειτουργίαν» (14).

Μεταξύ των φλεγόντων προβλημάτων της εποχής του Fleming ήτο και τò ζήτημα της εξέλιξεως, διά τοϋτο και επανειλημμένως ήσυχολήθη με αυτό.

«Ο όρος εξέλιξις, έγραφε, χρησιμοποιείται γενικώς προς δήλωσιν μίας βαθμιαίας αναπτύξεως από του άπλου εις τò πολύπλοκον, ή από του γενικού εις τò εξειδικευμένον, έν αντιθέσει προς την αφηνιδίαν δημιουργίαν. Άλλά φαίνεται ότι χρησιμοποιείται επίσης από μερικούς συγγραφείς ως ένας όρος διά νά υποδηλώσ η μίαν αποτελεσματικώς δρώσαν αιτίαν, εις φράσεις τοιαύτας ως: ή εξέλιξις δρξ κατ' αυτόν ή κατ' εκείνον τόν τρόπον, ή εξέλιξις παρήγαγε ένα μάτι, ή ένα αυτί, ή ένα εγκέφαλον. Άν ή λέξις εξέλιξις θεωρείται ως όνομα μίας λειτουργίας, είναι κάτι που είναι κατάλληλον και αναμφισβήτητον έάν όμως χρησιμοποιήται διά νά σημάνη ένα παράγοντα δημιουργικόν, άπρόσωπον, αυτενεργόντα και έπαρκή αφ' έαυτου διά την έρμηγεια των άφαντάστων περιπλοκών της Φύσεως, τότε χρησιμοποιείται έσφαλμένως. Τò νά είπωμεν ότι μόνη της ή εξέλιξις παρήγαγε ένα άκρως εξειδικευμένον όργανον όπως π. χ. ένα μάτι ή ένα αυτί, με φανερόν σχέδιον, προσαρμογήν και σκοπόν, είναι τόσο άκατανόητον, όσο τò νά είπωμεν ότι ή αυτόματος δράσις τεμαχίων ζύλου ή μετάλλου παρήγαγε ένα φω-

(15) Αιτόθι p. 8-9.

(16) Αιτόθι p. 11.

τογραφικόν θάλαμον ἢ ἐν ἤλεκτρικόν τηλεφώνον.

»Γίνεται ἀπολύτως δεκτόν νά συζητηθῆ τὸ ὅτι ἡ ἐξέλιξις ὑπὸ τὴν πρώτην ἔννοιαν τοῦ θροῦ, δηλ. τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως, εἶναι ἡ μέθοδος δημιουργίας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τότε (καὶ τὸ ἀπαδεικνύει αὐτὸ ὁ Fleming εἰς τὴν ἐργασίαν ποῦ παραπέμπομεν) δὲν δυνάμεθα νά παραιτηθῶμεν τῆς ἀνάγκης μιᾶς διαρκεῶς δρώσης κατευθυντηρίου Διανοίας. Ἐξ ἀντιθέτου, κάθε αἰδέησις ἀπαιτεῖ καθοδήγησιν, καὶ αἱ ἀπώτεροι πηγαὶ ἀμφοτέρων, ἀναπτύξεως καὶ ἐξελίξεως, εἶναι ἡ σκέψις καὶ ἡ θέλησις μιᾶς ἀκαταπαύστως δρώσης Ὑπερτάτης Θείας Διανοίας, καὶ ὄχι ἀπροσώπων, ἀσυνειδήτων ἐνεργειῶν ἢ δυνάμεων. Ἐν ὀλίγοις, τὸ φυσικόν αὐτὸ Σύμπαν εἶναι μᾶλλον μία Σκέψις παρά ἓνα Πράγμα, καὶ ἡ Σκέψις προποθετεῖ καὶ ἀπαιτεῖ ἓνα Σκεπτόμενον» (17).

Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα καταλήγει καὶ ὅταν ἐξετάξῃ τὴν ὀντογενετικὴν ἀνέλιξιν τῶν ἐμβίων ὄντων. «Ἐπιτρέπεται διὰ τοῦτο, γράφει, νά θεωρήσωμεν ὅτι ἡ λαμβάνουσα δύναμις ἀναπτύξεως ἢ αἰδέησεως ἐκάστου γεννητικοῦ κυττάρου ἢ σπέρματος, ἀναλόγως τοῦ τύπου, δὲν εἶναι δυνατὸν νά ὀφείλεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς ἀπροσώπους παράγοντας, ἀλλ' εἶναι μία συνεχὴς ἐκδήλωσις τῆς Σκέψεως καὶ τῆς Θελήσεως ποῦ εἶναι ἰδιότητες ὄχι τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς Διανοίας. Ἡ ἀρχή, ὅτι ἡ αἰδέησις ἀπαιτεῖ καθοδήγησιν, πρέπει νά ἰσχύῃ, καὶ πιθανότατα ἰσχύει, καὶ εἰς τὰ ἀψυχα φυσικὰ ἀντικείμενα ἐξ ἴσου καλῶς ὅπως καὶ εἰς τὰ ἔμψυχα.

»Τὸ νά λέγωμεν ὅτι μόνη τῆς ἡ ἐξελίξεως παρήγαγε ἢ κατηύθυνε τὸ σύμπαν πρὸς τὴν σημερινὴν του κατάστασιν ἰ-

σοδυναμεῖ μὲ τὸ νά ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὴν ὅλην δύναμιν αὐτορρυθμίσεως, νά τῆς ἀποδώσωμεν τὰς ἰδιότητας Διανοίας καὶ νά τὴν κάμωμεν δημιουργὸν θεοτήτα ἐξω ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἀπλῶς εἶναι δηλ. ἐξω ἀπὸ τὸ ὄνομα μιᾶς λειτουργίας ποῦ παρακολουθοῦμεν ἢ ἐνὸς γεγονότος.

»Ἡ βιβλικὴ ἰδέα εἶναι πολὺ περισσότερον ἱκανοποιητικὴ καὶ ἐπαρκής. Εἰς αὐτὴν ἡ πηγὴ τῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία διεγείρει καὶ παράγει τὴν σκέψιν μὲ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τοποθετεῖται εἰς μίαν ὑπερτάτην καὶ ἄνεξάρτητον Διάνοιαν ποῦ δὲν ταυτίζεται οὔτε μὲ τὰς ἰδικὰς μας δυνάμεις οὔτε μὲ τὸν ἐξωτερικόν κόσμον ὑπὸ πανθεϊστικὴν ἔννοιαν» (18).

Καὶ συμπεραίνει: «Ἄν βλέπωμεν λοιπὸν ὅτι μεταβολαὶ εἰς τὸ σύμπαν λαμβάνουν χώραν γενικῶς βραδύτατα καὶ ὄχι δι' ἀποτόμων ἀλλαγῶν, πρέπει νά ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νά εἰπώμεν ὅτι ἡ ἐξέλιξις εἶναι ἡ μέθοδος (ὁ τρόπος) τῆς δημιουργίας, δὲν δικαιούμεθα ὁμοῦς νά θέσωμεν τὴν ἐξέλιξιν εἰς τὴν θέσιν μιᾶς ἀπ' ἐαυτῆς δρώσης δημιουργικῆς θεότητος» (19).

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰδικῶς ῥίπτει τὸ κέντρον τοῦ βάρους εἰς τὸν ψυχικὸν παράγοντα. «Προφανῶς ἔχεινο ποῦ κατέχομεν εἶναι πολὺ περισσότερον σύμφωνον μὲ τὴν ἄποψιν ὅτι ἔγινε μία «ἐναρξίς» ἢ δημιουργία. ὡς βεβαιότατα εἰς

(18) Αὐτόθι p. 9-10.

(19) Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Fleming διαφέρει εἰς τὸν ὅσον τὴν θεσιν τοῦ ζητήματος ἀνεξαρτήτως βέβαια τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων ἐναντίον τῶν γνωστῶν δογματισμῶν, ποῦ εἰσήγαγεν ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως διὰ τὰ κατὰ τὴν εἰς τὴν ἀρνησιν. Βλ. «Ἀκτίνες» Δ. Κ. «Ἡ ἐξέλιξις τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως» τ. 1939 σ. 12 καὶ I. O. «Ὁ Μίντελ καὶ ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως» τ. 1941 σ. 100.

(17) Prof. J. A. Fleming, Evolution and Revelation p. 3.

τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς Γενέσεως, τοῦ ψυχικοῦ ἢ λογικοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς χορηγήσεως κάποιας εἰδικῆς ὑπερυλικῆς ὕψεως, τῆς ψυχῆς, ἢ ὅποια δικαιολογεῖ τὴν χρῆσιν τῆς φράσεως «κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν».

»Ἡ ἐξελικτικὴ θεωρία δίδει προσοχὴν κυρίως εἰς τὴν ὕλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ εἰς τὰς ὠφελιμιστικὰς καὶ εἰς τὰς αὐτοπροστατευτικὰς διὰ τὸ σῶμα δράσεις καὶ δυνάμεις, ὑπάρχει ὅμως ἓνα ψυχικὸν στοιχεῖον εἰς τὸν ἀνθρώπον ποῦ δεσπόζει τοῦ ὕλικου στοιχείου, τὸ ὅποιον περιεβλήθη ἐκδήλως μίαν νέαν ἀρχὴν ἢ δημιουργίαν μὲ τὸ νὰ δοθῆ ὑπαρξίς εἰς κάτι τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρχε προηγουμένως. Τὸ δεύτερον λοιπὸν κεφάλαιον τῆς Γενέσεως πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ χρονικὸν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ψυχικοῦ τούτου ἀνθρώπου ποῦ ἔχει ἓνα στοιχεῖον μέσα εἰς τὴν ὑπαρξίν του, τὸ ὅποιον ἐμφυσηθὲν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Δημιουργόν του ἔκαμε, ὄχι ἀπλῶς ἓνα ζῶν σῶμα, ἀλλὰ μίαν «ψυχὴν ζῶσαν».

Ἡ ἀόστηρά ἐπιστημονικὴ συνειδησις τοῦ Fleming τὸν κάμνει, ὥστε ὅταν ἡ πειραματικὴ ἔρευνα ἀποδεικνύεται πλέον ἀνίκανος πρὸς λύσιν τῶν μεγάλων ζητημάτων, ὁ γίγας αὐτὸς τῆς ἐπιστήμης νὰ παρουσιάσῃ τὴν βαθεῖαν πίστιν τοῦ χριστιανοῦ εἰς ὅλας τῆς τὰς λεπτομερείας. «Ἡ βασικὴ ἀλήθεια τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας, γράφει, εἶναι ὅαν μία ἀνακοίνωσις ποῦ ἔχει γίνεῖ εἰς ἡμᾶς καὶ λέγεται εἰς τὴν φιλολογίαν Βίβλος» (20).

»Θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συλλέξωμεν μαζὶ 66 βιβλία (21) ἀπὸ μίαν ἄλλην κλασσικὴν κοσμικὴν φιλολογίαν ποῦ νὰ ἔ-

χουν τόσο ἀξιοσημείωτον σχέσιν, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πραγματικὸς συγγραφεὺς αὐτῶν δὲν ἦτο ἀπλῶς ὁ ἐπὶ μέρους συγγραφεὺς, ἀλλὰ κάποια Ὑπερτάτη Λογικὴ ἢ Διάνοια ποῦ ὠδήγει τοὺς συγγραφεῖς αὐτοὺς δι' ἓνα ὠρισμένον σκοπόν» (22).

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως γράφει: «Δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν μὲ λόγια μόνον μίαν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς της. Ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως ἀποδεικνύεται μόνον διὰ τῆς πρακτικῆς ἐξασκήσεώς της, ἢ ὅπως λέγομεν *solvitur ambulando*». «Ὅπου δὲν ὑπάρχει δύναμις ἐλευθερίας ἐκλογῆς μεταξὺ ἐνεργειῶν, ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμαρτία. Ἐντεῦθεν εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ ὕλισμὸς υἰοθετεῖ ὡς στοιχεῖον τῆς πίστεώς του, τὴν ντετερμινιστικὴν δοξασίαν καὶ ἀρνείται τὴν ἐλευθερίαν θέλησιν. Τὸ ἀποτέλεσμα κάθε δοκιμῆς δεῖκνυεῖ ἐν τούτοις ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐκλέξωμεν ὅ,τι θέλομεν» κάθε ἐκλογὴ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κάμνει εὐκολώτερον νὰ ἐκλέξωμεν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον καὶ δυσκολώτερον νὰ ἐκλέξωμεν κατὰ ἓνα διάφορον τρόπον.

»Τοῦτο ὅμως συνεπάγεται συνεπίαις σοβαράς. Συνεχῆς ὑπαρξίς καὶ πραγματικὴ χαρὰ εἶναι δυνατὰ μόνον διὰ τὸν ἀνθρώπον ποῦ ἔγινε κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὅταν εὐρίσκειται μὲ Αὐτόν. Μακρὰν τῆς παρουσίας Του μαραίνεται καὶ χάνεται, ἀκριβῶς ὅπως ἡ ζωικὴ καὶ φυτικὴ ζωὴ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας θὰ ἐχάνετο ἂν ὁ ἥλιος ἔπαυε νὰ παρέχῃ τὸ ἀναγκαῖον φῶς καὶ τὴν θερμότητα» (23).

Ἴδου δὲ πῶς ὁ κυρφαῖος αὐτὸς ἐπιστήμων ἐκφράζεται περὶ τῶν θαυμάτων ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἁγ. Γραφήν: «Εἶναι τελείως βέβαιον ὅτι ἡ γνώσις πε-

(20) Sir Ambrose Fleming. *The Christian Faith in Relation to Modern Thought*. London 1929 p. 11.

(21) Τὸ σύνολον τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

(22) Αὐτόθι p. 12.

(23) Αὐτόθι p. 15.

ρι εκείνου που ονομάζομεν τάξιν η νόμους της Φύσεως είναι τόσο μερικὴ καὶ ἀτελής ὥστε νὰ μὴ εἰμεθα εἰς θέσιν νὰ εἰπωμεν τί εἶναι δυνατόν καὶ τί εἶναι ἀδύνατον. Τοῦτο εἶναι τελείως φανερόν ζήτημα.

»Ἡ προσπάθεια νὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων τὸ στοιχεῖον τοῦ θαύματος καὶ νὰ δεχθοῦν τὸν ἱστορικὸν Ἰησοῦν ἀπλῶς ὡς ἓνα μεγάλον ἠθικολόγον ἀλλὰ ἀνθρωπο-διδάσκαλον, οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπιτυχής. Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία εἶναι τόσο συνυφασμένη μετὰ ὑπερφυσικὰ γεγονότα ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ χωρισθῶν.

Γνωστῆς τῆς φύσεως, ὅσον ὀλίγοι, ὁ Fleming, ἐγνώριζε νὰ διῶν ἀπάντησιν εἰς τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ θέματα. Ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ ἦτο ἐν ἑκ τῶν προσφιλεστέρων του θεμάτων, τὸ ὅποιον ἀντιμετώπιζε μετὰ τὴν βαθύνοιαν που τὸν ἐχαρακτήριζε πάντοτε. «Πολλὴ δυσκολία καὶ βλάβη ἐπροξενήθη, ἔγραφε, μετὰ τὴν προσπάθειαν νὰ εἰσαγάγουν εἰς μίαν μέλλουσαν ζωὴν ἐκεῖνας τὰς ἰδέας τοῦ Χρόνου καὶ τοῦ Χώρου που ἀπεκτήσαμεν ἐδῶ διὰ μέσου τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων τοῦ ὕλικου μας σώματος.

»Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ἐπιμείνωμεν βασικῶς εἶναι ὅτι δὲν θὰ εἶναι δυνατόν ἡ εἰσοδος εἰς τὴν αἰώνιον αὐτὴν ζωὴν τῆς μελλούσης εὐτυχίας καὶ χαρᾶς, (οὔτε εἰς τὴν ἐδῶ καρποφόρον ἐργασίαν) παρὰ μόνον διὰ τῆς ἐνώσεως μετ' αὐτοῦ, ὅστις εἶναι ἡ Ὁδός, ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἐνῶ ὁ Χριστιανισμὸς βασίζεται κατ' οὐσίαν ἐπὶ ὀρισμένων ἱστορικῶν γεγονότων, ἢ κλήσις του δὲν ἀναφέρεται μόνον πρὸς μίαν νοητικὴν παραδοχὴν δογμάτων, θέσεων ἢ ἱστορικῶν γεγονότων, ἀλλὰ πρὸς ἓνα τρόπον

ζωῆς καὶ μίαν πηγὴν δυνάμεως. Ἐκεῖνο που ἐδόθη δὲν εἶναι μόνον μία ἀφεσις τῶν ἁμαρτιῶν που ἔγιναν εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ μία νίκη ἐπὶ τῆς δεσποτείας τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸ παρόν, νίκη, ἢ ὅποια ἀπαιτεῖ νέαν ἐμπνευσίν που εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, ὄχι τῶν ἰδικῶν μας προσπαθειῶν, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ» (24).

Μετὰ τὴν πίστιν αὐτὴν ἔζησεν ἡμέρας μακρὰς καὶ εὐτυχεῖς ὁ John Ambrose Fleming, διότι ἐδάσισε τὴν ζωὴν του, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, εἰς τὸν βαρυσήμαντον λόγον τοῦ Ἰησοῦ μέσα εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς Καπερναοῦμ: «Τοῦτο δὲ εἶσι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀναστήσῃ αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» (25).

Ἄν εἶναι πολὺς καιρὸς που αἱ «Ἀκτίνες» (26) παρουσίασαν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν τὴν μαρτυρίαν ἐπὶ τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ζωῆς ἐνός ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων συγχρόνων ἐπιστημόνων, τοῦ καθηγητοῦ Eddington. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν εὐγενεστέρων πνευμάτων τῆς ἀνθρωπότητος, ἔρχεται νὰ προσθέσῃ τὴν ἰδικὴν του μαρτυρίαν διὰ τὴν ἀξίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς, ἐπιστήμων τῆς ὀλίγης καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ Sir John Ambrose Fleming. Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» ἀσφαλῶς εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσουν τὴν ἀξίαν τῆς μαρτυρίας αὐτῆς καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν εἰς ἓνα κόσμον, ὃ ὁποῖος ἔχει χάσει τὸν προσανατολισμὸν του.

I. Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

(24) Αὐτόθι p. 17 καὶ 18.

(25) Ἰωαν. Κεφ. 5', στ. 40.

(26) Δ. Κοτσάκη «Arthur Stanley Eddington» Ἀκτίνες 1945 τ. 48, σ. 34-38.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Είχαμε χτίσει Κύριε
Βαβέλ φθοράς
μὲ λάσπη,
χάλυβα, μπετόν, γρανίτη
καὶ μαρμάρινες κολώνες.

Κ' ἦρθαν ἀγέρες:
σῆκωσαν
τις στέγες τῶν σπιτιῶν,
πύργους-παράθυρα μᾶς πῆσαν οἱ κω-
[κλώνες..

Ἦρθαν ποτάμια:
σάρωσαν τὰ λασποθέμελά μας..

Κόκκινοι,
μαῦσοι
πόλεμοι
λυῶσαν τὸ χάλυβα
καὶ πυροκλήσαν
τὰ ὑπάρχοντά μας..

Ἄστεγοι μέγαμε,
γυμνοὶ
στ' ἀγριοβόρι
καὶ σὴν παγωνιά
Καὶ μάται' ἀναζητήσαμε μὴ ἀπάνε-
[μη γωνιά..

Ζήσαμε:
εἶδαμε, πάθαμε, μάθαμε,
ξέχουμε τώρα.

Κι' ἀντὶ νὰ κλανθμηρίζουμε
στὰ σκότη αὐτὰ
καὶ σὰν δειλὰ-τυφλά ἐρπετὰ
εὐε τούπες χαλασμάτων κι' ἐρειπίων
[νὰ ζήσουμε,

Εἶπαμε:
Πρόπει
τὴν καινούργια μας ζωὴ,
πὺρ στέρια ἀπ' τὸ μπετόν
νὰ ξαναχτίσουμε.

Ναὶ Κύριε.
Ναὶ Πατέρα.
Ναὶ Ἀρχηγέ.

Ὅποις μᾶς εἶπες θᾶν ἢ νῦν μας ζωὴ:
Λευκὴ-ἐξαισία κι' ἀφθαρτὴ
θὰ λάμψει
στὸν ἥλιο Σου κάποιο πρωτ'..

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΗΣ

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ ποιημά-
των «Ραφωδιὰ 1940-1946»
πρὸς μὲν ἔξεδόθη.

H. G. WELLS

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

«Δέν έχομε κανένα λόγο νά πιστεύομε πώς ὁ νόμος τῆς φύσεως ἔχει δείξει γιά τόν ἄνθρωπο μεγαλύτερη μεροληψία ἀπό αὐτήν ποῦδαξε στόν ἰχθυόσκυρο καί τόν πτεροδάκτυλο. Παρ' ὅλη τήν διαθέσιμὴν μου λοιπόν νά προσβλέπω στό μέλλον μέ ἡρωϊκὴ ἀσαιοδοξία, ἀντιλαμβάνομαι τώρα πῶς τό σῆμπεκ ἔχει πάθει ἀπό ἀνία γιά μᾶς, μᾶς κυττάζει μέ ὄψι αὐστηρή καί βλέπω τόν ἄνθρωπο νά φέρεται ὅσο καί με λιγώτερον νοσηροσύνῃ μ' αὐτὸν καί ραγδαίωτερο ρυθμό, σ' ἕνα μοιραίο κατήφορο πού τέλος του θάναί, ὁ ξεπαισμός, ἡ ὀδύνη καί ὁ θάνατος».

H. G. WELLS
«The fate of homo sapiens»

Θά προσπαθῶσι νά σκιαγραφῶσι με ἐδῶ τόν H. G. Wells. Ἡ προσωπικότης του ἦταν ἐξαιρετικὴ. Τὸ λογοτεχνικὸ καί φιλοσοφικοκοινωνικὸ του ἔργο τεράστιο, ἡ ἐπίδρασί του, ἰδίως στοὺς νέους τῆς παλαιότερης γενεᾶς, πολὺ μεγάλη. Δέν μπορούμε λοιπόν, μήτε καί θέλομε νά τόν ἀγνοήσωμε, μ' αὐτὸν σκοπεύομε νά τόν ἀφήσωμε στή λήθη, τώρα πού ὁ ἀδέκαστος θάνατος ἔβαλε πιά σφραγίδα καί πλάκα γιά πάντα στό ἔργο του. Ἦρθε ὁ Wells ἀπό μιὰ πολὺ φτωχικὴ οἰκογένεια καί τὸ γεγονός πῶς ἠμπόρεσε νά ὑψηθῆ ἀπὸ τὸν ταπεινὸ γυιὸ μιᾶς ἀπλῆς ὑπηρετρίας στήν φήμη ἑνὸς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους διανοητικούς κολοσσούς τῆς ἐποχῆς του, μιᾶ, νομίζομε, γιά τὴν δύναμι τοῦ μυαλοῦ του καί τὴν μεγαλοφυΐα του. Γιὰ πολλοὺς ἡμῶς τὸ γεγονός αὐτῆς τῆς καταγωγῆς του δίνει ἀκριβῶς τὴν ἐξήγη-

σι τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, ὅσο τουλάχιστον ἀφορᾷ στήν διαρκῆ ἀνησυχία καί τὸν διαδόητο θυμὸ του, καθὼς καί τὴν ἐπίμονη τάσι του νά καταρρίψῃ ὅλες τίς ἀξίες τοῦ αἰῶνος του. Δέν εἴμαστε σὲ θέσι νά κρίνωμε κατὰ πόσον αὐτὸ εἶναι σωστό. Γεγονὸς γιά μᾶς εἶναι κυρίως ἡ ἐπίδρασι πού εἶχε τὸ ἔργο του στήν ἐποχὴ μας.

*
Ὁ Frank Swinerton, στή νεκρολογία του γιά τὸν Wells, μᾶς ἔδωσε μιὰ ἐνδιαφέρουσα λεπτομέρεια γιά τὸν μεγάλο συγγραφέα. Ἀξιόλογος γυναίκα, λέει, τοῦ κύκλου τοῦ Wells τοῦδωσε κάποτε τὴν ἐξῆς συμβουλή. «Ἀπόφευγε στή ζωὴ σου τρία πράγματα: τὸν φωτογραφικὸ φακὸ, νά μιᾶς δημοσίᾳ καί νά καταπιάνεσαι μέ λογομαχίες». Καί ἀκόμα προσθέτει: «Ἡ συμβουλή ἦταν σοφὴ, μ' αὐτὴν δέν εἰσακούσθηκα».

Εἶχα κι' ἐγὼ τὴν εὐκαιρία νά παρακολουθῶ τὸν Wells ἀπὸ κοντά, στίς πολλῆς του δημόσιες ἐμφανίσεις. Καί μπορῶ ἔτσι, νά διαπιστώσω πόσο σωστὴ ἦταν ἡ παρατήρησι αὐτῆ. «Καλλίτερα νά μᾶς ἀκοῦνε ἀπὸ μακριὰ παρά νά μᾶς βλέπουν ἀπὸ κοντά», λένε πῶς εἶπε ὁ Κολοκοτρώνης. Καί πόσο καλά ἐφαρμόζει τὸ γνωμικὸ τοῦτο στήν περίπτωσι τοῦ Wells! Ὅταν τὸν εἶδα καί τὸν ἀκουσα γιά πρώτη φορά, ἡ ἐντύπωσι μου ἦταν ἀληθινὰ θλιβερή. «Μπορούσε νά τὸν ἐκλάθης, λέει ὁ Karel Capel, γιά κοινὸν ἐργάτη, γιά γεωργό, γιά πατέρα,

για δ,τι άλλο ήθελες, μὰ ποτὲ γιὰ τὸν μεγάλο Wells». Μικρὸς στὴν ἐμφάνισι, μὲ μιὰ παράξενη φωνή ποὺ εὐθὺς ἀνέβαινε σὲ ὕψη κακοφωνίας, μὲ στάσι ἀνθρώπου ποὺ νομίζεις, πὼς θέλᾳ του βρέθηκε σὲ ἐξοχρικό περιβάλλον, ποὺ ἀντανακλούσε ἀμέσως στὴν ἔκφρασι τῶν γαλανῶν ματιῶν του, γεμᾳτα καθὼς ἦταν μὲ μιὰ περίεργη λάμψι ἀγριεμάδας καὶ ὕφως κατακραυγῆς. Ἐν ἐπακολουθοῦσε ἀνοιχτὴ συζήτησι, πρᾳγμα καινὸ στὴν Ἄγγλιᾳ, ἤξερες ἀπὸ πρὶν, ὅτι τὸ πρᾳγμα θᾳ κατέληγε γρήγορα σὲ σφοδρὸ καυγᾳ. Γιατί, εἶπαν, ἦταν ἀδύνατον στὸν Wells νὰ ἀνεχθῆ καὶ τὴν παραμικρὴ κριτικὴ στίς ἀπόψεις του.

Ὁ Wells ἐπηρεᾳσθηκε ἀρκετᾳ στᾳ νεανικᾳ του χρόνιᾳ, ἀπὸ τὸν δάσκαλό του Huxley, ὅταν ὁ τελευταῖος διδασκε τὴν (νέα τότε) θεωρίᾳ τοῦ Δαρβινισμοῦ. Ὁ δάσκαλος ὅμως εἶχε μεγαλύτερη εὐρύτητα πνεύματος ἀπὸ τὸν μαθητὴ του. Τοῦ ἀναγνωρίσθηκε αὐτὸ, ἀκόμη κι' ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του. Μὰ τὸν ἐγωισμὸ τοῦ Wells δὲν ἀπέκρυφον μήτε κι' οἱ πεινώτεροί του φίλοι. Ἦταν ὁ μόνος γνωστός ἀγνωστικιστῆς τῆς ἐποχῆς του, εἶπε ὁ Huxley γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ νὰ πείσῃ ἔτσι τὸν πολὺ κόσμον πὼς δὲν ἦταν ἀθεϊστῆς. Κι' ἴσως νᾳταν ἀλήθεια, ἀν θυμηθῶμε πὼς ὁ Huxley βάπτισε τὰ παιδιᾳ του στὸν Χριστιανισμὸ, ἀντίθετα στίς προσωπικῆς του θεωρίεσ γιὰ τὴν αὐτόματη γένεσι καὶ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μὰ τὴν στάσι τοῦ Wells καὶ τὸν ἐγωισμὸ του θᾳ δοῦμε παρακάτω.

Τὰ πρῶτα του βιβλίᾳ ἀσχολήθησαν μὲ τὴν Ζωολογίᾳ στὴν ἀρχὴ καὶ Βιολογίᾳ ὕστερότερα. Μὰ, ὅπως συχνᾳ συμβαίνει μὲ πολλοὺς ἐπιστήμονες, ποὺ περιγράφουν ἐπιστημονικῆς δοξασίεσ ξεκινῶντασ ἀπὸ τίς προσωπικῆς τους ὑποθέσεισ καὶ προκαταλήψεισ, ὁ Wells εἶναι γεμᾳτος ἀπὸ μιὰ θαυμαστὴ ὑπεραπλοποίηση τῶν κόμβων τῆς ἐπιστῆμης

του. Ἀφελῆς ἐνθουσιασμοῦ τὸν παρασέρνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σὲ πολλῆσ ἀπὸ τίς ἐξηγήσεισ ποὺ δίνει στᾳ ἐπιστημονικᾳ του συμπεράσματᾳ.

Σιγᾳ-σιγᾳ ὅμως ὁ Wells κυριεύθηκε ἀπὸ ἕνα ἄλλο εἶδος ρημαντισμοῦ, ποὺ ξεχῶθηκε κατόπιν στᾳ ἔργᾳ του, ἀπὸ μιὰ προφητικὴ περιγραφή τοῦ μέλλοντος. Τὸ βασικὸ σφάλμα του ἐδῶ ἦταν, πὼς θέλησε νὰ συλλάβῃ τὸν δραματισμὸ τοῦ μέλλοντος μὲ τὰ φτωχᾳ (ὅπως πάντα θᾳ εἶναι) ἐπιστημονικᾳ μέσα τοῦ παρόντος. Κι' ἀφοῦ πρῶτα ξερρίξωσε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του κάθε συνοχὴ μὲ τὸν ἱστορικὸ κρῖκο τῆς ἀνθρώπινης παραδόσεως, ἰδίως στῆ σφαῖρα τῆς θρησκείας, φυσικὸ ἦταν κατόπιν στὸν Wells, νὰ πιστέψῃ πὼς τὸ παρελθόν, σ' ὅλεσ τίς ἐκφάνσεισ του, εἶναι ὅχι μόνον ἀνάξιον προσοχῆς γιὰ τὴ διαμόρφωσι τοῦ μέλλοντος, μὰ καὶ βλαβερὸ γιὰ τὸν μηχανιστικὸ ὑπεράνθρωπον τῶν δραματισμῶν του.

Ἔτσι ὁ περίφημος homo sapiens τοῦ Wells, μὲ τὸν ὑπερτροφικὸν ἐγκέφαλον καὶ τὴν πολὺ στενὴν καρδιά, θᾳ ἐξαρτᾳται πιά τώρα ὅχι ἀπὸ τὴν πνοὴ ἑνὸς ὑπερφυσικοῦ Ὄντος. Αὐτὸς θ' ἀποκτήσῃ, καὶ γρήγορα, δυνάμεισ νὰ πατήσῃ στᾳ πόδια του μονάχοσ. Θᾳ ξεκινήσῃ ἔτσι μπροστᾳ, γκεμίζοντασ στὸ δρόμον του κάθε κούφιο κι' ἁμαρτωλὸ παρελθόν. Θᾳ βαδίσῃ θριαμβευτικᾳ σὲ μιᾳ καινούργια ἡρωικὴ περιπέτεια, ἀρκεῖ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ προσαρμιστῆ πρὸς τὸ περιβάλλον του, καὶ ἔτσι ὁ ἀνθρώπος—κι' ἄς μὴν τὸ θέλῃ—θᾳ ὑποχρεωθῆ τελικᾳ νὰ κανόνισῃ τὴ ζωὴ του, γιὰτὶ τοῦ χρειᾳζεται, σ' ἕνα νέο σχῆμα πρᾳγμάτων. Μὰ, πὼς; Ἐν αὐτόματῳ μιᾳς τεράστιας κοινωνικῆς μηχανῆς. Θεὸς τῆς θᾳναι, φυσικᾳ, ἢ ἐπιστῆμη. Τὸ ἄτομον θᾳ διαπλάσθῃ νὰ ἐργᾳζεται ὡσὺν τυφλὸ κῦτταρον μᾳς ὀργανικῆς ἐλότῃος. (Παράξενο εἶναι πὼς τὴν «πρό-

γευσι» μιάς τέτοιας κοινωνίας την εδω-
μα χειροπιαστή στις ημέρες μας, με τον
Φασισμό, τον Χιτλερισμό).

Τό πελάγιωμα λοιπόν του Wells ή-
ταν κυρίως πώς έσπασε κάθε δεσμό με
την Ιστορική συνέχεια του πολιτισμού
του. Τυφλωμένοι καθώς ήταν από την
φύχωση του μηχανιστικού ανθρώπινου
ρομπότ της φαντασίας του, αρνήθηκε,
ή δέν θέλησε ή δέν ήταν σέ θέσι νά ιδή
τίποτε τό καλό και δημιουργικό στή
σειρά τώτων αιώνων ζοπίσω του. Γρε-
μίστε, γρεμίστε, κι' έχομε κάτι καινούρ-
γιο κι' ώραίο νά χτίσωμε άπάνω στά
έρείπια που άφίνετε. Αυτή ήταν ή φιλο-
σοφία του. Είπε κάποτε ο ίδιος: «Η άξία
μου είναι, πώς μπορώ νά βάλω τά κοι-
νότερα πράγματα μέσα σέ καινούργιο κα-
λούπι». Μπορεί αυτό νά φανή περιεργό
για τόν συγγραφέα τής «Μηχανής του
Χρόνου», «τής Χαράς τών τυφλών» και
του «Αόρατου Ανθρώπου», άφου ο
Wells ύπήρξε ο πρώτος που εξερεύνησε
μέ καταπληκτική τέχνη τό επιστημονι-
κό ρομάντζο, κι' έγινε μάλιστα ο δημι-
ουργός σχεδόν μιάς νέας Σχολής στην
λογοτεχνική τεχντροπία. Κι' έτσι οι ά-
ναγνώστες του, καθώς τούς ήταν πολύ
προσιτός, δίκαια ίσως είδαν σ' αυτόν
την κληρονομία ενός Fielding, Smollet
ή του Dickens.

Γιατί ήταν αναντίρρητο, πώς ο
Wells, στό καθαρά λογοτεχνικό του έρ-
γο, είναι πλάστης μεγάλης και σταθε-
ρής άξίας. Άλλά ή καταστρεπτική επί-
δρασι του Wells (ή ο ξεπεσμός του)
άρχίζει εκεί άκριδώς που άφησε δυστυ-
χώς τόν ρόλο του καθαρού λογοτέχνη
και μεταβλήθηκε με την έκμετάλλευσι
του γερού του ταλέντου σέ «ύψηλό κήρυ-
κα» φιλοσοφικών άρχών και επιστημο-
νικών δοξασιών, που δέν είχαν ούτε βα-
θύτητα, ούτε κύρος και μιάς επιστημο-
νικής άξίας. Κι' ήταν τόσο εύκολο τούτο,
σέ λογοτέχνη τέτοιας μεγάλης δλκής.

Και μιά που έχομε τή σφαλερή άρχή νά
παραγνωρίση και ξεχάση την ύπόστασι
(μιά όχι και τή φόρμα) τής τέχνης του,
μετατράπηκε έτσι σιγά-σιγά στόν μεγά-
λο προφήτη, τόν μεγαλύτερο για πολ-
λούς, προφήτη τής άνήσυχης εποχής
του, με θύματα πιά όχι τούς άνίθεους
φανταστικούς τύπους τών μυθιστορημά-
των του, μα αυτούς τούς συνανθρώπους
του, τούς ζωντανούς ίδίως και διψασμέ-
νους για κάθε τι τό καινούργιο, νέους.
Τόν πίστεψαν και τόν ακολουθήσαν, πί-
νοντας μαζί του τόν γλυκό ένθουσιασμό
ένός σάπιου ματεριαλισμού στην άρχή
και την πικράδα τής πείρας μιάς ύστερ-
νης απογοητεύσεως, όταν τά γεγονότα
ξετίναζαν στόν άέρα τά μεγάλα μα κού-
φια λόγια.

Δέν ύπήρξε αδύνατο στόν Wells, τό
δμολογούμε, νά χτυπήση τόν Χριστιανι-
σμό του αιώνος του, μιά που τόν Χρι-
στιανισμό τόν έχομε τόν κύριο στόχο
τής πικρής πολεμικής του. Είχε την έμ-
φάνισι ενός άληθινού αντίχριστου του
αιώνος του και την Ικανότητα νά κτυ-
πήση μέσα στις φυχές χιλιάδων ανθρώ-
πων την ιδέα του Θεού και τής χριστι-
ανικής άλήθειας. Μα ήρθε γρήγορα ή
πληρωμή. Ήταν αναπόφευκτο εκεί που
ξεριζώσεν αυτός τό γελαστό άνθος τής
Πίστεις νά φυτρώνουν τ' άγκάθια κι' οι
τσουκνίδες ενός, έφαρμοσμένου πιά, μα-
τεριαλισμού. Κι' όταν δύο φοβεροί πό-
λεμοι ξεσπασαν μέσα στή γενεά του, ο
Wells ακόμη και τότε, στάθηκε άνίκα-
νος νά ιδή (και νά κλάψη), πόσο ήταν
αυτός ο κυριώτερος ή θικος α ύ-
τουργος του έγκληματος.
Οι δυνάμεις του σκότους εξαπολύθηκαν
μαζί με τούς κεραυνούς του θεωρητικού
του κηρύγματος. Και χαιρετίστηκε τό
γεγονός από τά πλήθη, σαν άνεμος προ-
όδου, άπολυτρώσεως. Μα... ή χιλιετη-
ρίδα του πολιτισμού του Wells ακόμη
νά ροδοχαράξη. Άντί για μιά σταθε-

ρή πρόοδο, την γερή τάχα ρασιοναλιστική τάξη, την παγκόσμια κυβέρνηση των εγκεφάλων, χωρίς Θεό, χωρίς Πίστι, ακούστηκε τώρα ο γδοῦπος. Ὁ γδοῦπος ἐνός ἄλλου θεοῦ, τῆς Φοδερῆς Μηχανῆς, μὲ ὅλα τὰ μοιραία τῆς ἐπακόλουθα: ἀναρχία ἠθική, μῆσος ψυχικό, δίψα φιλοδοξίας, ἐγκεφαλικό χάος, πεποιθήσι στὴν ἐπιλογή τῶν ἰσχυρῶν, θεοποίηση τοῦ Κράτους, πόλεμος, δουλεία, αἶμα καὶ δάκρυα...

Τὸ εἶδε αὐτὸ ὁ Wells ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Μὰ ποῖος μπορούσε νὰ τὸν πείσῃ (ὅσο τὰ χρόνια περνοῦσαν καὶ τὸ πολιτικό καὶ κοινωνικό χάος ἄπλωνε γύρω του) πῶς ἡ ἱστορία τῆς Βαβέλ δὲν ἦταν μόνο μιά τραγική ἱστορική ἀλήθεια τοῦ (καταδικασμένου ἀπὸ αὐτὸν) παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ μιά τρομερὴ προειδοποίησι τοῦ προφητικοῦ μέλλοντος. Ποῖος μπορούσε νὰ τοῦ εἰπῇ τοῦ Wells πῶς ἐκεῖ πού ἐπιμένεις ν' ἀντικαταστήσῃς τὸ ἕνα Ἐγὼ τοῦ Θεοῦ (πού ἀπαιτεῖ πρακτικὴ συνέπεια, ἐγκεφαλικὴ πειθαρχία καὶ ἐνοποίησι καρδίας) μὲ τὰ πολλὰ «ἐγὼ» τῶν μικρῶν συνανθρώπων σου, ἄλλο δὲν θάχῃς ὡς ἀποτελέσμα παρὰ τὴν σύγκρουσι συμπερόντων καὶ ἐγκεφάλων, τὸν τελειωτικό καὶ ὀλοκληρωτικό πόλεμο. Κι' ἔτσι τὸ θεωρητικό κήρυγμα πούχε κάποτε, στὸν ἀδιάλλακτο ὕλισμό του, τὴν λαμπράδα ἐνός ἀρνητικοῦ πλατωνικοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἦταν ἀναπότρεπτο νὰ ἐπιδράσῃ ὀλθέρια στὸ τέλος μὲ ὅλα τὰ πρακτικά του ἀποτελέσματα.

Ἄς τὸ ὁμολογήσουσι οἱ θαυμαστές του. Ὁ Wells πού ἤξερε πολὺ καλά τί θὰ πῇ φτώχεια, καὶ ἦταν σὲ θέσι νὰ καταλάβῃ τοὺς φτωχοὺς, κατὰ βάθος δὲν τοὺς ἀγάπησε. Δὲν ἀνῆκε σ' αὐτούς. Τοὺς εἶδεν ἀπ' ἔξω σὰν ἀριστοκράτης. Ἦθελε τὴν βελτίωσί τους. Μὰ μὲ ἕνα ὄρο: Ν' ἀκολουθήσουσι τυφλά, τὴν αὐτοπιστικὴ φιλοδοξία τῆς ἰδικῆς του κοι-

νωνικῆς φόρμουλας. Ἐξω ἀπ' αὐτὴν ὅλα εἶναι ἀνθρωπιστικῆς ἀνοησίας καὶ δὲν εἶχε ὑπομονὴ γιὰ τέτοια κοινωνιολογικά πειράματα, ὁ ὑψηλὸς Φιλισταίος, μῆτε καὶ διάθεσι συνεργασίας μὲ ἄλλους πού μπορεί ν' ἀπέβλεπαν στὸν ἴδιο σκοπό: Τὴν Ἐκκλησίαν φυσικά τὴν εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀπολακτίσει. Ἄλλες ὀργανωμένες κινήσεις πού γιὰ μιά στιγμὴ τις πίστεψε γιὰ ἐλπιδοφόρες, δταν ἀντελήφθηκε πῶς δὲν ἤθελαν νὰ γίνουσι τὸ ἔδαφος καλλιέργειας τῶν ἰδεῶν τῶν ἰδικῶν του, τις κλώτσησε ὕστερα, τὴν μιά κατόπιν τῆς ἄλλης. Ὁ Ὅμιλος τῶν Φαβιανῶν, ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, τὸ Κόμμα τῶν Ἐργατικῶν, ὅλα ἐγκαταλείφθηκαν καὶ γιὰ ὅλα καὶ γιὰ ὅλους ὁ Wells αἰσθάνθηκε στὸ τέλος μιά ἀπερίφραστη ἀπέχθεια. Τὸ μυστικὸ βρίσκεται στὴν ἀχαλίνωτη καὶ ἐγωϊστικὴ του ἰδιοσυγκρασία.

Ἄς τὸ μικρὸς ἄνθρωπος μὲ τὴν μεγάλη φουρτούνα τὸν ἐχαρκτήρισαν. Προσέβλεψε στοὺς ἀνθρώπους σὰν θεοὺς (τῆς ἰδικῆς του κατασκευῆς, φυσικά) καὶ δταν αὐτοὶ (παράξενο!) στάθηκαν ἀνίκανοι ν' ἀνεβῶσι στὰ οὐτοπιστικὰ ὕψη πού αὐτὸς ἐπέμενε νὰ τοὺς βλέπῃ, μὰ καὶ νὰ τοὺς περιφρονῇ, καταλήφθηκε ἀπὸ ἕνα εἶδος κακίας, μαρασμοῦ, μανίας καταδιώξεως. Ἀποξενωμένος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, εἶχε χάσει ὀλότελα τὸ κλειδί γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀνθρώπινὴ τους φύσι. Ἄν μπορούσε τουλάχιστον νὰ αἰσθανθῇ τὸ δρᾶμα τῆς ἀμαρτίας... Ἄν εἶχε λιγώτερη πίστι στὴν περίφημη πρόοδο καὶ μεγαλύτερη ἀγάπη στὴν ἀνθρώπινη ὄντοτητα, ἔτοιμος νὰ κάμῃ θυσίας, ἂν μπορούσε νὰ δεχθῇ τὸν ἄνθρωπο, ὅχι ὅπως τὸν ἤθελε αὐτός, ἔτσι ὅπως ἐπιμένει νὰ τὸν βλέπῃ μέσα στὸ πλαίσιο τῆς φαντασίας του, μὰ ὅπως εἶναι: φύσι πεπερασμένη καὶ ἀμαρτωλὴ, πού, ὁμως, μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ ἔχει ἀ-

πέραντη δυναμικότητα απολυτρώσεως, θά γινόνταν τότε σοφώτερος δάσκαλος, μαλονότι ίσως συγκαταβατικώτερος προφήτης. Μά τῶ ἀνθρώπινα ρομπότ τοῦ Wells ἔ π ρ ε π ε νὰ μοιάζουν μὲ θεούς, ἀλλοιώτικα...

Στὸ βιβλίον τοῦ «Λαμπρὴ ἀναζήτησις» βλέπομε πῶς ἀντικροσωπευτικὸ τὸν κοινωνικὸ τύπο ὄλων τῶν ἡρώων τῶν μυθιστορημάτων. Ἐκεῖ οἱ νεαροὶ τοῦ ἡρώου κατέχονται ὄλοι ἀπὸ τὸν ἀνυπόμονο πόθο μᾶς ἀλλαγῆς, ἔχουν βρῆ τὸ σχέδιο, διακηρύττουν τὴν ἀπόλυτη ὑποταγὴ τοῦ νόμου τῆς φύσεως, καταφέρονται ἐναντία σ' ὄλες τῆς ἀνοησίας τῶν «παλαιῶν», πῶς τοὺς θεωροῦν ἡλίθιους μᾶλλον παρά κακοὺς, χαραιομένους ὑπάρξεις στὴν οἰκονομία τοῦ Σόμπαντος! Παντοῦ βλέπομε τὴν ἴδια πεποιθῆσι, πῶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιά ἔτοιμοι νὰ ὑποταχθοῦν στὸν (ἐπιστημονικὸ) Νόμο, διψοῦν γιὰ μιὰ νέα τάξι. Ἄλλὰ ἐν τῷ μεταξύ, σὰ διαλείμματά τῆς λαμπρῆς τους ἀναζήτησεως, χρησιμοποιοῦν τὴν ἀργία τους, γκρεμίζοντας καὶ ξανακτιζοντας τὴ ζωὴ τους μέσα σὲ ἀτέλειωτη σειρά περιπετειῶν, πῶς ὄλες ἀφίνου πῶς τοὺς ἔνα κόσμον παθῶν, ἡθικῶν ἀνεμυλιῶν καὶ στὸ τέλος καταπτώσι. Καὶ δὲν ξέχασαν οἱ σύγχρονοί του, τὴν ἐπίδρασι πῶς εἶχε ὁ ἴδιος ὁ Wells στοὺς νέους μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος καὶ τὴν καταστρεπτικὴ του ἐπιρροή, σὲ τόσους ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες του.

Ἄλλο παράδοξο τοῦ Wells ἦταν ἡ ἐπιμονὴ του νὰ καταπιάνεται μὲ τὸν Χριστιανισμό, παρ' ὄλο πῶς τὸν ἐγκατέλειπε στὴν ἀρχὴ τῆς σταδιοδρομίας του. Ἐγραψε μάλιστα καὶ ὀλόκληρο βιβλίον (1943) κατὰ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πῶς εἶναι ἀληθινὸς λίβελλος. Σὲ παλαιότερό του δὲ βιβλίον «Θεὸς ὁ ἀόρατος Βασιλεὺς», προτείνει ὁ Wells ἕνα εἶδος... συμφώνου μὲ τὸ Θεῖο, ὑπὸ τὸν ὄρον πῶς τὸ Θεῖο θά περιορίσῃ τὴν φύ-

σι τοῦ στὸν ρόλο ἀπλοῦ ἐργάτου, μὰ ποτὲ Δημιουργοῦ, ρόλο πῶς θά πρέπη νὰ συμφωνῆ μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ κυρίου H. G. Wells. «Ὁ πιλότος τῆς ἀνθρωπότητος» κατέχει τὴν θέσι πάνω-κάτω ἐνὸς ἀρχηγοῦ Κόσμου ὅπὸ τὸν ἔρον ὄμως πῶς θά παραιτηθῆ τοῦ ὑπερφυσικοῦ καὶ τῆς παντοδυναμίας του.

Τὴν χρεωκοπία τοῦ κηρύγματός του τὴν εἶδε ἔτσι ὁ Wells ὀλοφάνερα. Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμον τὰ γεγονότα εἶχαν διαφεύσει πολλὰ ἀπὸ τῆς ἐλπίδος του. Ἄλλὰ εὐρήκε τὴν ρίζα τῶν κακῶν γιὰ ὄλα τὰ δεινὰ τῆς ἀνθρωπότητος: Τὸ πρόβλημά μας δὲν εἶναι ἡθικὸ. Ὑστερεὶ ὁ νοῦς, σὲ ἐκπαίδευσιν. Κι' ἀφοῦ τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἔχουν ἀποτύχει στὸν προορισμὸ τους, ἄλλο δὲν ἀπομένει, παρά ν' ἀναλάβῃ ὁ Wells τὸ ἔργο τῆς μετεκπαιδεύσεως. Τρία ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα τοῦ βιβλίου ἀποβλέπουν σ' αὐτὸ τὸν σκοπὸ. «Ἡ Σκιαγραφία τῆς Ἱστορίας», «Ἡ Ἐπιστήμη τοῦ βίου» καὶ «Ἡ Ἐργασία, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος», εἶναι τὰ τρία ἔργα του εἰς τὰ ὅποια ἐπιμένει στὴν ἀνάγκη μᾶς ρασιοναλιστικῆς ἀνακατατάξεως τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιών καὶ συγχρόνως ἀγωνίζεται νὰ πείσῃ τὸν ἀναγνώστη του πῶς τὰ πάντα μποροῦν νὰ ἐπιτευχθοῦν, ἐάν ἐξαρτησόμεν τὴν ὀλοκληρωτικὴν τὴν πρόοδο ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας, μὲ μὲν ὄνη βίαια τὴν ἐκπαίδευσιν. Στὴν προσπάθειά του αὐτῆ -καὶ τοῦτο ἀναγνωρίσθηκε ἀπ' ὄλους τοὺς σοβαροὺς κριτικοὺς του- ἐφήρμοσε μιὰ περιορισμένη «ἐπιστημονικὴ» ἀποψι περὶ τοῦ Κόσμου καὶ μοιραία δὲν μπόρεσε νὰ δώσῃ ἱκανὴ ἀπάντησι στὰ αἰώνια προβλήματα. «Ὅλα ἔξ ἄλλου τὰ τελευταία πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης, πῶς ἐφάνηκαν νὰ κλονίζου τὸσο τῆς ὀλιστικῆς θεωρίας τῶν νεανικῶν του χρόνων, εἶναι χαρακτηριστικὸ πῶς ὁ Wells τὰ ἀγνόησε ἐπιμόνα καὶ ἐσιώπησε γι' αὐτά.

*

Είδε ο Wells τὸν τελευταῖο πόλεμο νὰ πλησιάζῃ. Ἔδωσε μάλιστα γραφικὴ περιγραφή τοῦ τί πρόκειται νὰ συμβῆ. Μὰ ἦταν πεπεισμένος (κι' ἦταν αὐτὴ ἡ τελευταία του προφητεία) πὺς τὴν ἀναγκαία περίοδο τυραννίας ποὺ θὰ πέσῃ στὴ γῆ (ἡ μισὴ ἀνθρωπότης θάχῃ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξαφανισθῆ) θὰ ἀκολουθήσῃ μιὰ λαμπρὰ ἀνάρρισις, ἡ ἀνθρωπότης θ' ἀπολυτρωθῆ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴν ομαδικὴν τρέλλα τῆς, ὁ ἀγῶνας τῆς ὕλικῆς ὑπάρξεως θ' ἀνήκῃ στὸ παρελθόν, ὁ κόσμος πὰ θὰ ἀγκαλιάσῃ τὴν ἰδικὴν του ἰδέα, τοῦ Μεγάλου Παγκοσμίου Κράτους. Καὶ χάρι στὴν ἐπιστήμη τοῦ κάθε τι θάβαι, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ρυθμισμένο σὰν ρολόι. Γιατί τὸ πᾶν θάβαι ἐξαρτημένο ἀπὸ τὸν ἐφαρμοσμένο ἐπιστημονικὸ Νόμο τῆς Καθολικῆς Εὐδαιμονίας. Πόσο ἀλήθεια μοιάζει ἡ περιγραφή τούτη, ἂν συγκριθῆ μὲ τὴ ζωὴ τριγύρω μας, σὰν δνεῖρο θερνίνης νυκτός!

Ὁ Mac Carthy σὲ ἄρθρο του γιὰ τὸν Wells παρατηρεῖ: «Στὰ τελευταία του χρόνια ὁ Wells ἔκαμε ἀβαρίεις σὲ ὅλες τὶς χτυπητές του προβλέψεις γιὰ τὴν μορφή τῆς αὐριανῆς Κοινωνίας».

Κι' ἔτσι ὁ κόσμος, ἡ ζωὴ, τὸ κήρυγμά του, τὸν ἀφήσαν στὸ τέλος σὲ μιὰ φοβερὴ ἀπογοήτευσις. Στὸ τελευταῖο του βιβλίον «Mind on the end of its tethers», ποὺ εἶναι ἡ τελευταία προφητεία του καὶ συγχρόνως τὸ Κύνειό του Ἄσμα, ὁ μέγας συγγραφεὺς ρίχτηκε σὲ μιὰ ἀπέραντη ἀπελπισία. Ἡ κραυγὴ του ἐδῶ εἶναι ὁ ὑστατος σπαρακτικὸς θρήνος μιᾶς μοιραίας καὶ ἀναπόφευκτῆς τώρα καταστροφῆς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος. Αὐτὸς ποῦχε χάσει πρὶν τὴν πίστιν στὸ Θεό, ἔχασε τώρα καὶ τὴν πίστιν στὸν ἄνθρωπον. Ὁ περιφνημὸς homo sapiens τοῦ Wells φθάνει ἐδῶ σὲ διανοητικὸ ἀδιέξοδο. Ὁ νοῦς πνέει τὰ λοισθία. Κανείς, μὰ κανείς, μήτε καὶ ὁ κ. H. G.

Wells δὲν μποροῦν νὰ προλάβουν τὸν ἐπερχόμενο κατακλυσμὸ, τὴν ἐκμηδένισι τοῦ νοῦ, τὴν ἐξαφάνισι τοῦ περιφνημοῦ τοῦ «ὑπερανθρώπου». Πουθενὰ τὸ φῶς τῆς ἀπολυτρώσεως. Πόσο διαφορετικὰ ἴσως ὁ Προφήτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θ' ἀπευθύνονταν στὰ Ἰβία τὰ παγωμένα ψυχικὰ πλήθη τῆς δικῆς του ἐποχῆς! Βλέπει ἐδῶ ὁ ἄπιστος τὸ τέρμα τῆς ρασιοναλιστικῆς του τυφλώσεως. Τὸ δραμα τῆς προόδου, καπνὸς καὶ διαλύθηκε. Μὰ ποῦ ὁ Θεός; Ποῦ ἡ χαρά; Ἡ ἐπιστροφή, ἡ ἐξάρτησι τώρα ἀπὸ τὸν Χριστό, ποῦ συνεχίει τὰ πάντα; Ἀκόμη κι' ἐδῶ στὰ χεῖλη τοῦ κρημνοῦ, τὸ χριστιανικὸ φῶς τοῦ διαφεύγει, μπροστά του ὁ θάνατος, τὸ ἀδιαπέραστο καὶ φρικαλέο σκοτάδι. Δὲν ὑπάρχουν κἄν ἐρείπια ἐδῶ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ ματεριαλισμοῦ του, νάρθουν οἱ παραπλανημένοι, νάρθῃ ὁ Μέγας Ἄρχιερεὺς ποὺ τοὺς ξερρίζωσε τὴν πίστιν, νὰ καθήσουν καὶ χύσουν μετανοίας δάκρυα...

*

Εἰπώθηκε γι' αὐτὸν (καὶ ἐδῶ ἦταν τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ Wells) πὺς ὁ προφήτης, ὁ δραματιστῆς, ὁ μεταρρυθμιστῆς, ποτὲ δὲ θάπιαναν ρίζα γιὰ ν' ἀπλώσουν, ἂν ὁ συγγραφεὺς δὲν ἦταν ὁ γεννημένος μάστορας τοῦ ἐντυπωσιακοῦ λόγου, μάγος καὶ δελεαστῆς, ἱκανὸς νὰ βάλῃ τίς πιδ φανταστικὲς καὶ ψευτοεπιστημονικὲς του ὑποθέσεις στὸ ἀριστουργηματικὸ καλοῦπι μιᾶς πειστικῆς περιγραφῆς. Εἶναι λοιπὸν ἐκπληκτικὸ πὺς τὴ λογοτεχνία του (ποὺ τὸν ὑπηρετήσε τόσο καλά) τὴν ὠνόμασε ὁ Wells ψυχὴ τοῦ κόσμου ποὺ κατέχει τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν τῆς αυτοκατανόησεως; Εἶναι τόσο δύσκολο στὸν κοινὸν ἀναγνώστη νὰ ξέρῃ πότε ὁ Wells τοῦ περιγράφει, στίς νουδέλλες του, γεγονότα καὶ πότε ἀπλῶς κάνει φιλολογία. Ὑπῆρξε κυρίως ὁ λογοπλάνας, ποὺ προικισμένος καθὼς ἦταν μὲ τέτοια ἐξαιρετικὴ φαντασία, ἐπεδό-

ήθελε σὲ μίαν ἐντατική σταυροφορία τῶν ἀρχῶν του, χρησιμοποιώντας τὴν παλιὰ ἐπιστημονικὴ φρόνη του καὶ τὴν κυρία πηγὴ ἀγορᾶς καὶ μεταπωλήσεως τῶν ιδεῶν, τῶν ἰδικῶν του. Μὰ στὰ μάτια τοῦ κοινοῦ ἔλα ἔπρεπε νὰ παρουσιάζωνται ὡς ὅταν νέκταρ ἀδολφῆς ἐπιστήμης. Ἐπὶ ἤρξε, φυσικά, μέγας καὶ ἀληθινὰ δυναμικὸς παράγων γιὰ νὰ κάμῃ προσιτὸς στὸ κοινὸ πολλὰς ἀπὸ τίς ἐπιστημονικὰς ἀλήθειαις μὰ, λέει ὁ C. Pincher, «καὶ τοῦτο ὑπῆρξε συμπτωματικόν. Γιατὴ ἡ διακρίθωσι γεγονότων, ποῦ εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας, εὗρθε πολὺ χαμηλὴ σειρὰ στὸν κατάλογο τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν του γούστων».

Καὶ τώρα ποῦ ὁ H. Wells ὡς συγγραφεὺς ἀποσύρθηκε πιά ὀριστικὰ στὴ σιωπὴ τοῦ τάφου, γεννᾶται τὸ ἀδυσώπητο ἐρώτημα: ὁ μέγας λογοτέχνης θὰ ἐπιζήσῃ φυσικὰ σὲ πολλὰ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ κλασσικά του δημιουργήματα, μὰ ὁ σοφιστής; Τί θ' ἀπογίνη ὁ σοφιστής, τώρα ποῦ τὸ ξεκοσκίνισμα τοῦ χρόνου ἀρχισε καὶ ἔλας τὸ δικό του ἔργο καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς λογιστὴς τῆς κριτικῆς ἤρθε νὰ ξεκαθαρίσῃ τὸ δοῦναι καὶ λαβεῖν τῶν ιδεῶν τοῦ Wells; Ἦταν ἀκόμη μαζί μας ὅταν τὸ μεγαλύτερο ὄργανο τῆς δημοσίας γνώμης τῆς Ἰδίας τοῦ πατρίδος, σὲ πολὺ προσεχτικὸ ἄρθρο γι' αὐτόν, ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου του ποικίλλει σημαντικὰ, μὰ ὁ χρόνος ἀρχίζει νὰ βαρύνῃ ἐναντίον του. Ὁ προφήτης σ' αὐτόν δὲν βρῆκε πάντα τὴ συνέπεια μέσα στὸ ἴδιο του τὸ κήρυγμα. Κάπου βαθεῖα μὴ κρυφὴ ἀπογοήτευσί φάνηκε νὰ φηληάζῃ μέσ' στὴν φυχή του. Ὅσο κι' ἂν τὸ κήρυγμα τοῦ Wells κατάρθωσε νὰ ξεδιπλωθῇ λαμπρὰ, στὸ τέλος τὸν μὲν συγγραφέα ἀφῆκε δυστροπὸ καὶ ἀνυπόμεινο, τὸ δὲ πλατὺ κοινὸ-ὄσο κι' ἂν γιὰ μᾶ-

το ἀπὸ ἐνδιαφέρον-ἀπροσηλύτιστο καὶ ἀμετάπειστο. Τὸ περισσότερο ἀπὸ τὸ ἔργο του ἦταν ἐφήμερο καὶ παροδικόν. Γιατὴ τὰ «μεγάλα καὶ θαυμάσια» τῆς μᾶς ἐποχῆς καταντοῦν ἀπλῆς κοινοτοπίαις τῆς ἄλλης. Ὅσο κι' ἂν ἐψηλάφησε λοιπὸν ὁ Wells ποτὲ δὲν βρῆκε τὴν λύσι καὶ τὴν λύτρωσι τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς του. Στὸ πείσμα ἔλων τῶν πειραματισμῶν του στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Σκέψεως, εἶναι δύσκολο ν' ἀνακαλύψῃς σ' αὐτόν Αἰώνια Μνημεῖα».

Καὶ τὸ μεγαλύτερο πάλι φιλολογικὸ περιοδικὸ κριτικῆς τῆς πατρίδος του προσέθεσε μεταξὺ ἄλλων: «Τὸ πρωτοτυπώτερο μέρος τοῦ ἔργου του, χωρὶς συζήτησι, θὰ εἶναι ὁ Mr. Kipp, ὁ Mr. Polly καὶ οἱ Ponderevos. Τὰ λοιπὰ εἶναι ἔλα πολὺ εὐπρόσβλητα. Γιατὴ ὁ Wells ὑπῆρξεν ἐκλαϊκωτὴς καὶ δάσκαλος μᾶλλον παρά διανοούμενος. Ἐπομένως ἀνήκει στὸν τόπο καὶ τὸν χρόνον ποῦ τὸν ἐγέννησε. Ἡ «σκιαγραφία τῆς ἱστορίας» καὶ «ἡ ἐπιστήμη τῆς ζωῆς» δὲν μεταδίδουν παρά τοῦ συγγραφέως μόνον τὴν ἀνησυχία τοῦ πνεύματος. Μὰ καὶ καὶ προδίδει ὁ συγγραφεὺς τὸ μικρόπνοο τοῦ νοῦ του καὶ ἀκόμα περισσότερο τὸν μοιραῖο οὐτοπιστικὸ «θετικισμὸ» του. Γιατὴ ἡ πίστις τοῦ Wells στὴν θρησκεία τοῦ Καθαροῦ Λόγου καὶ τὴν στεγνὴ γνώσι ἀπέκλεισαν ἕνα εὐρὺ μέρος τῆς ἀνθρώπινης πείρας ἀπὸ αὐτόν».

Παίρνοντας ἀφορμὴ δὲ ἀπὸ τὸ παραπάνω ἄρθρον τῶν The Times, Literary Supplement, ὁ F. Hadland Davies, ἔγραφε ἐπιστολὴν στὸ ἴδιο περιοδικὸν γιὰ νὰ εἰπῇ: «Ἡ Γουελσιανὴ σχεδιογραφία περὶ τοῦ μέλλοντος, οἱ οὐτοπίαις, οἱ ἀπειρες συνταγές του γιὰ μὴ νέα ἡρωϊκὴ ἐποχὴ, ἔλα τώρα ἐθρυμματισθῆσαν. Μὲ προοδευτικὴ ἀνησυχία ὁ Wells παραδέχτηκε τὴν ραγδαία κατάρρευσι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ στὸ τελευταῖο του βιβλίον «ὁ νοῦς μπροστὰ σὲ τελίκον ἀδιέξοδον»,

τὸ ἐξέφρασε μ' ἔναν... ὑστατο γλευασμὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὅλα αὐτὰ τὰ «μαύρα χρόνια» ὅπως ὠνομάσθησαν, οἱ σχεδὸν ὑστερικῆς κραυγῆς του κατὰ τῆς ἐκκλησίας, ὄπηρξαν γεγονόσ ἀξιοθρήνητο». Καὶ τὸ «Tablet» ἐπιλογίζοντασ, γράφει: «Κι' ἔτσι μέσα στὸ πλαίσιο μιᾶς ἀληθινῆς ἐπιστημονικῆς προκαταλήψεωσ, γεμάτησ ἀπὸ ἀπλοῖκό δ-πτισμὸ στὴν πρόδοσ καὶ τὴν κατάκτησι μιᾶς νέασ τάχα ἠθικῆσ καὶ ἀτομικῆσ εὐτυχίασ, ἀγκάλιασε ὁ Wells ὅλα τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα τοῦ αἰῶνοσ του μὲ ἀπόλυτη αὐτοπεποίθησι, μὲ βασικὴ γραμμὴ του τὴν ἀρνησι κάθε χριστιανικῆσ διδασκαλίασ καὶ ἠθικῆσ, χωρὶσ διάθεσι νὰ σπουδάσῃ τὸ Μεγάλο Πρόβλημα. Ἐτσι χαιρετίσθησ ἀπὸ τὰ πλήθη, ἀπὸ κείνοσ ποὺ μεγάλωσαν καὶ τράφηκαν στὶσ λεωφόροσ τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, σὰν ὁ ἀληθινόσ τουσ προφήτησ. Ἐπῆρξε ἡ μεγαλύτερη εἰρωνεῖα τῆσ ζωῆσ του. Αὐτόσ ποὺ εἶχε τέτοια δημοσυργικὴ ὁρμὴ, στὸ τέλος ἐδημιούργησε ἕνα ἔργο καταστροφῆσ καὶ ἀναρχίασ. Ἐπῆρξε πιστόσ σὲ μερικῆσ ἐπιστημονικῆσ του προγνώσεισ, μὰ σφαλερῆσ ἐκ βάθοσ στὴν ἐξέλιξι τῆσ ἀνθρώπινησ κοινωνίασ. Λίγο ἐδίδαξε τοὺσ ἀναγνώσασ του πὼσ νὰ σκέπτονται, τοὺσ ἐμάγεψε μᾶλλον μὲ μιὰ ρητορεία, ποὺ ἦταν ἢ ἀντανάκλασι τῶν ἰδικῶν του ὁρμῶν καὶ πόθων, μὲ τὸ χρίσμα μιᾶσ φευτοεπιστημονικῆσ ἡμιμαθείασ, ποὺ ὠδήγησε στὴν φαντασιοπληξία καὶ τὴν ἀπατηλὴ εἰκόνα τῆσ ἀλήθειασ».

Εἶπε κάποτε ὁ Wells (θρηνῶντασ τὴν ἀπώλεια στενοῦ του φίλου): «Ἄν ἡ Πίστισ ἔχει καμιά ἀξία, εἶναι κυρίωσ ἕταν βρεθοῦμε θλιμμένοι καὶ μοναχοὶ μπροστά σ' ἕνα κόσμο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὸ φῶσ ἔχει σβύσει καὶ τὸ κάθε τι γύρω μασ φαίνεται ψυχρὸ καὶ παράξενο». Νὰ

θυμῆθηκε ἄρα γε ὁ Wells στὶσ τελευταῖεσ του στιγμῆσ τὰ λόγια ποὺ βάζει στὸ στόμα ἐνόσ ἀπὸ τοὺσ ἤρωέσ του, τοῦ George, ποὺ ἕταν πέθανε ὁ θείοσ του ὁ Ponderevo, γυρίζοντασ πίσω στὸ σπῆτάκι του, ἐκμυστηρεῦεται τὶσ βαθεῖεσ του σκέψεισ: «Ἀναλογίζομαι ἀλήθεια, τὸν ἄλλο ταξιδευτή, ποὺ βαδίζει τώρα μέσα στὸ σκοτάδι, σὰν ποιὰ σχήματα τάχα, ποιὰ φωτᾶδια ἄρα γε νὰ τὸν παραμονεύουν ἐκεῖ στὸ δρόμο του, ἔτσι καθὼσ τὸν εἶδαμε ὀριστικὰ νὰ φεύγῃ ἔξω ἀπὸ τὸν πλανήτη μασ, πέρα πρὸσ τὸ ἄλλο μονοπάτι, ποὺ εἶναι τὸ μόνο γνήσιο μονοπάτι, τὸν δρόμο ποὺ μένει γιὰ πάντα;»

Ἄν οἱ νεκροὶ μποροῦσαν νὰ μιλήσουν! Ἴσως ὁ Wells νᾶχε κάτι παραπάνω νὰ εἰπῇ στὴν περιγραφή ποὺ δίνει στὸν «Tonp-Bangay» γιὰ τὸ μεγάλο του ταξεῖδι: «Καὶ τώρα πίσω μασ τὸ γαλάζιο μυστήριο καὶ ἡ φαντασμαγορικὴ ἀναλαμπὴ τῶν ἀοράτων φῶτων. Καὶ μονομιᾶσ, νὰ, ἀκόμη κι' αὐτὰ σβύστηκαν. Καὶ διαδαίνομε τώρα ἐγὼ καὶ ὁ καταστροφέασ μου, διασχίζοντασ τὰ χάη τοῦ ἀγνώστου. Διαπερνοῦμε τὶσ ἀπέραντεσ ἀποστάσεισ τοῦ μέλλοντοσ, ἀκοῦμε ξένεσ γλῶσσεισ... Πέρα σ' ἀνοιχτὰ προχωροῦμε, στὸν ἀέρα τῆσ λευτερίασ, σ' ἄβυθα μονοπάτια. Τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο τὰ φῶτα σβύνουν καὶ πέφτουν. Ἡ Ἄγγλία, τὸ Βασίλειο, ἡ Αὐτοκρατορία, οἱ παληῆσ δόξεισ καὶ οἱ παληῆσ ἀγάπεσ, ὅλα γλυστροῦν, καταρακυλοῦν, βυθίζονται καὶ πέφτουν μέσα στὸν ὀρίζοντα, περνοῦν περνοῦν... εἴμαστε ὅλοι στοιχεῖα ποὺ γεννήθησαν καὶ πέρασαν, παλαίοντασ γιὰ μιὰ κρυφὴ ἀποστολή, πέρα στὸν ἀνοιχτὸ πόντο».

Ἄν ὁ Wells ἦταν Χριστιανόσ! Μὰ τώρα...

Ζ. Β. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἡ ἱστορία ἄρχισε στὸν Πειραιά, στὸν Σταθμὸ τῶν Ἑλληνικῶν Ἡλεκτρικῶν Σιδηροδρόμων (Ε. Η. Σ.), 22 Ἰανουαρίου, ἡμερᾶν Σάββατον καὶ ὥραν 16.10'.

Γιατρὸς παθολόγος στὸ Ζάνκειο Νοσοκομεῖο, ὁ Ζ. Β. Βασιλείαδης, κατέβαινε κάθε πρῶτῃ μὲ τὸν Ἡλεκτρικὸ στὸν Πειραιά, κι' ἀνέβαινε στὴν Ἀθήνα τὶς πρῶτες ἀπογευματινὲς ὥρες.

Τὸ σπίτι του, σὲ μιὰ πάροδο τῆς ὁδοῦ Ἀχαρῶν, πρὸς τὸ τέρμα, εἶχε κι' ἓνα μεγάλο κῆπο γύρω μὲ πολλὰ δέντρα, καὶ μιὰ πέτρινη στίρνα ἐπὶ πλέον, χωρὶς νερὸ καὶ φυσικά-χωρὶς ψέρια.

Ἄν ἔπαιρνε κανεὶς ὡς βάση τὰ γκρίζα μαλλιά στοὺς κροτάφους καὶ τὸ κουρασμένο του πρόσωπο, γιομάτο περιέργες χαρακτηρισμοί, δὲν θὰ μπορούσε νὰ παραδεχτῆ εὐκολὰ ὅτι ὁ Ζ. Β. Βασιλείαδης ἦτο ἡλικίας 27 ἐτῶν.

Στὰ 23, τελειώνοντας τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, βιάστηκε νὰ τυπώσῃ μιῆς χιλιάδας ἐπισκεπτήρια, σὲ χαρτί μπιστόλ, μὲ τοὺς τίτλους του: «Ζ. Β. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ. Ἰατρός-Ἀθῆναις». Κατόπιν, ξετρώπωσε μιὰ θεσοῦλα βιβλιοῦ στὸ Ζάνκειο, ὅπου σύντομα προβιβάστηκε σ' ἐπιμελητῆ. Γιατὶ, πρέπει νὰ ξέρετε, ὁ Ζ. Β. Βασιλείαδης, ἀπ' τοὺς ἐργατικῶς ἐπιστῆμονες, ἀγαποῦσε μὲ πάθος τὴν ἐπιστῆμην του καί, ὑποθέτω, θὰ μπορούσε νὰ βάλῃ πρῶρη γιὰ μιὰ ἔδρα στὸ Πανεπιστήμιον.

Ἄ ὀχι! Ὁ ἥρωάς μας δὲν εἶχε καμμιά συγγένεια μὲ κείνους τοὺς δυστυχισμένους τύπους, ποὺ περνοῦσε τὴν ἀσάλευτὴν ζωὴν του βουτηγμένοι μέσα σὲ πολλὰ καὶ διάφορα βιβλία, χρυσόδετα ἢ ὀχι, ἀξιοσέβαστα, συνήθως, μονάχα γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν

τυπογραφικῶν. Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν ἐπιστῆμην δὲν τὸν ἐμπόδιζε καθόλου ν' ἀγαπήσῃ μὲ τὸ ἴσο πάθος τὴν ζωὴν. Λοιπὸν, στὰ 27 του χρόνια, κατῶρρώωσε νὰ ἔχη ζήσει πολὺ, πάρα πολὺ. Ἄλλωστε, φαντάζομαι νὰ συμφωνήσετε μαζί μου, μπορεῖ νὰ ζήσῃς 20 μόλις, ἢ 30 χρόνια, καὶ κόχης δοκιμάσει, ἐν τῷ μεταξύ, ἀπ' τὴν ζωὴν πολὺ περισσότερα, παρά ἓνας, ποὺ θὰ εἶχε, τυχόν, τὸ θάρρος νὰ φτάσῃ τὰ 70, ἢ καὶ παραπάνω.

Ἀγάπησέ μὲ πάθος τὴν ζωὴν ὁ Ζ. Β. Βασιλείαδης, κι' εἶναι βέβαια παρατηρημένο, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἀκόμη, ὅτι, ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἀγαποῦμε μὲ πάθος καὶ τυφλὸ φανατισμὸ, δὲν συμμορφώνονται, δυστυχῶς, μὲ τὸ καλὸ μας παράδειγμα, καὶ μᾶς πειράζουν, καὶ μᾶς κάνουνε κακὰ.

Ἐπιθυμῶμαι ποὺ θέλετε νὰ ρωτήσετε λεπτομέρειες γιὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ζ. Β. Βασιλείαδης, μέχρις ἐκεῖνο τ' ἀπόγευμα τοῦ Ἰανουαρίου, γιὰ τὸ πῶς καὶ τί. Αὐτὸ εἶναι ἄλλη ἱστορία, ἀγαπητοί μου, καὶ πιθανὸν νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐν καιρῷ. Τὸ μόνον ποὺ ἔχω τὴν ἐξουσιοδότηση νὰ σᾶς ἀποκαλύψω σήμερον εἶναι ὅτι: ὁ ἱατρὸς Ζ. Β. Βασιλείαδης = ἄνθρωπος βασιανισμένος.

Εἶναι τόσο πλούσιος σὲ νόημα αὐτὸ, ὥστε νὰ ἐξηγήσῃτε, χωρὶς πολλὰς δυσκολίες, καὶ τὰ γκρίζα μαλλιά, καὶ τὶς ρυτίδες στὸ πρόσωπο, καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἴχνη ἀπ' τὸ πέρασμα τῆς ζωῆς μέσα μας, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὁρατὰ μὲ γυμνὸ μάτι, ἢ μὲ μικροσκοπίον. Πρέπει νὰ πόνεσῃς καὶ νὰ ἤρθῃς σ' ἀδιέξοδο, ἓνα σωρὸ φορές, μὲ τὸν ἑαυτὸ σου, γιὰ νὰ νοιώσῃς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ζ. Β. Βασιλείαδης. Καὶ πρέπει νάχῃς κάνει θεὸ σου τὴ λογικὴ ἢ τὴν ἐπιστῆμην, κι' ὕστερα

νά δῆς τὸ φριχτό σου λάθος, γιὰ νὰ πλησιάζεις μὲ καλωσύνη τὴν περίπτωση τοῦ Ζ. Β. Βασιλειάδη.

22 Ἰανουαρίου, ἡ ὥρα 16.10', ὁ ἥρωάς μας αισθανότανε μίαν ἀπέραντη πίκρα μέσα του. Χαμένος σ' ἕνα βουρὸ καὶ πολύχρωμο πλήθος, περιμένοντας τὸ τραῖνο γιὰ τὴν Ἀθήνα, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ προσέξῃ λιγάκι αὐτὸ πού λέγεται «παρελθόν».

Νὰ πού τὰ καταφέρνε μιά χαρὰ νὰ συγκεντρώνεται, παρόλο τὸν κόσμο καὶ τὴ φασαρία. Τ' ἄρεσε νὰ τὸ κἀνῆ ἔτσι, σὰν μερικοὶ πού γράφουνε διηγῆματα ἢ ποιήματα στὰ τραμ τῆς Πάουερ, ἢ στὰ πολυθρόνα καφενεῖα. Γύρω του ἄνθρωποι, ἄνθρωποι, ἄλλοι κουβεντιάζανε γιὰ ἐμπόρια καὶ γιὰ τίς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἄλλοι καπιζιστικὲς βήχανε δυνατὰ κ' ἔπειτα φτύνανε στὸ τσιμέντο.

Στὴ σκέψη τοῦ Ζ. Β. Βασιλειάδη, κείνη τὴν ὥρα, ὅλα παίζανε κυνηγητό: τὰ παιδικὰ χρόνια, τὰ πρῶτα του παραστρατήματα, ὁ φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡ ἀσπρη μπλοῦζα τοῦ Νοσοκομείου. Σὲ μικρότερη ἀπόσταση, ὁ πόλεμος, ἡ Κατοχή, οἱ πεθαμνοὶ ἄνθρωποι καὶ σκυλιά-στους δρόμους, τὸ κρύο τὸν χειμῶνα, χωρὶς φωτιά καὶ χωρὶς ἐλπίδα. Μ' ἕνα λόγο, τὰ «περασμένα». Δηλαδή, μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο ἐτέλειωσε ἡ τελευταία πράξη, μὰ ἡ καρδιὲς μας τῶσινε νὰ ξεχνᾶνε, ἀψε-σβῶσε, καθετὶ λυπητερό, καὶ νὰ κρατᾶνε, ἐφ' ὄρου ζωῆς, τίς εὐτυχισμένες ἀναμνήσεις. Εἶτε τὸ θέλετε, εἶτε δὲν τὸ θέλετε, ἔτσι εἶναι μιά φορά, κ' εἶναι κάτι ἀνθρώπινο, πολὺ ἀνθρώπινο, νὰ πᾶρη ἡ εὐχή!

Μυστήριο! Κρύωνε, ἐφέτος τὸν χειμῶνα, ὁ Ζ. Β. Βασιλειάδης, περισσότερο παρὰ τοὺς ἄλλους χειμῶνες, μολοντί ὁ πόλεμος εἶχε περάσει, κ' εἶχανε καλὴ φωτιά στὸ σπῆτι, μιά μεγάλη σαλομάνδρα στὸ χῶλλ. Στὸ Νοσοκομεῖο, ἐδούλευε καλοριφέρ. Ἐνοιεῖται, στὸν Σταθμὸ δὲν εἶχανε βάλει κεντρικὴ θέρμανση, ἐν τούτοις ἡ πολυκοσμία, τὰ πολλὰ χρώατα, οἱ φωνὲς καὶ τὰ πολλὰ τσιγάρα κάνανε μιά πρώτης τάξεως ζεστὴ ἀτμοσφαῖρα. Ἐν τούτοις, ὁ Ζ. Β. Βασιλειάδης κρύωνε ἀπελπιστικά, κι' ἔνοιωθε σὰν νᾶχε ἀπομείνει ὀλομόναχος σὲ μιά ἐρημιά, νὰ περιμένῃ χρόνια καὶ καιρούς... τί; Τὸ τραῖνο γιὰ τὴν Ἀθήνα; Ὁχι!... Τὸν θάνατο;... Ἴσως.

Ἄναψε νευρικὰ τσιγάρο. Δὲν ἐμπόρεσε νὰ σκεφτῆ ποτέ του ἕνα θάνατο γιὰ λογαριασμό του. Ἀπὸ μικρὸς εἶχε τὴν ἰδέα, ὅτι οἱ γιατροὶ-πῶς τὸ λένε!-δὲν γίνεται, βρε

ἀδελφέ, νὰ πεθαίνουμε, ὅτι εἶναι προωρισμένοι ἀπ' τὴ Μοῖρα νὰ ζοῦνε στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων, γιὰ νὰ θεραπεύουμε τοὺς ἄλλους ἀπ' τὸν θάνατο.

Σήμερα, ὅμως, ἔκανε δυὸ ἐπισκέψεις στὸ Νοσοκομεῖο ὁ κύριος Θάνατος: Μιά στὸ Νο 10. Καὶ μιά δεύτερη, στὸ Νο 15. Στὰ δυὸ αὐτὰ νοῦμερα ὁ γιατρός μας εἶχε τὴν εὐθύνη γιὰ ὅλα. Καταλαβαίνετε; Γιὰ ὅλα.

Καὶ νὰ πού ὁ ἀντίπαλος ἐτόλμησε νὰ τοὺς πάρῃ μὲς ἀπ' τὰ χέρια του: μιά μικρὴ κυρία μὲ καστανά μάτια, στὸ 10, καὶ μιά μεγάλη κυρία στὸ 15, πού δὲν ἐνοοῦσε μὲ κανένα τρόπο ν' ἀποθάνῃ, καὶ δὲν ἐσταμάτησε, ὡς τὸ τέλος, νὰ διαμαρτυρεται ἐντονώτατα γι' αὐτὴ τὴν κατάσταση.

Δυὸ θάνατοι! Δυὸ γραμμὲς στὰ βιβλία τοῦ Νοσοκομείου. Δυὸ κρεβάτια πού ἀδειάσανε-ἐπὶ τέλους!-καὶ δυὸ νεοὶ ὑποψήφιοι, πού κοντ' φανε νὰ πεθάνουν ἀπ' ἀνυπομονησία, ὥσπου νᾶρθη ἡ σειρά τους νὰ πεθάνουν ἀπ' τὴν κανονικὴ τους ἀρρώστεια.

—Γιατί νὰ πεθαίνουν οἱ ἄνθρωποι;... ἐρώτησε μιά φωνὴ τὸν Ζ. Β. Βασιλειάδη. Λέτε νὰ μπόρεσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Ζ. Β. Β.; Ἄ, μπᾶ!

Πῆρε δεύτερο τσιγάρο, καὶ προσπάθησε νὰ τακτοποιήσῃ μέσα του αὐτὰ τὰ «γιατί». Πολὺ σύντομα ἀναγκάστηκε νὰ ὁμολογήσῃ, πῶς μιά τέτοια ἐπιχείρησις ἦτανε πάνω ἀπ' τὴ δύναμή του. Σὰ νὰ ἐφύσασε δυνατὸς ἄνεμος ἀπ' τὸ πέλαιος, κι' ἡ θάλασσα νὰ πέφτῃ κύματα-κύματα στοὺς βράχους, τὸ ἕνα «γιατί» κυνηγοῦσε κατὰ πόδα τ' ἄλλο.

Τί ἀστεῖες ἐρωτήσεις! Ἀκούσεις μερικές, στὴν τύχη:—Γιατί νᾶναι τόσο δύσκολη ἡ ζωὴ μας, κ. Ζ. Β. Βασιλειάδη; Γιατί νὰ ὑπάρχουνε κακοὶ ἄνθρωποι στὸν κόσμο, πρόσωπα γιομάτα σπειρία καὶ βρωμερὸ ἰδρώατα, καὶ καρδιὲς μουσκιμένες στὰ πάθη; Γιατί ὁ πολιτισμὸς, ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ἡ ἐπιστῆμη κλπ. κλπ., τόσα ὥρα αὐκίφια ὀνόματα, νὰ μὴν ἀλλάζουσε σὲ τίποτα καλλίτερο τῆ ζωῆ; Γιατί νὰ πολεμᾶνε ἄνθρωποι ἀνθρώπους; Γιατί νὰ ἐπιτρέπεται νὰ κυκλοφοροῦνε στοὺς δρόμους οἱ πεθαμένοι ἀπὸ κρῦο καὶ πείνα, κι' οἱ πεθαμένοι μέσα τους ἀπ' τ' ἄλλα ἐκεῖνα κρῦο καὶ πείνα, πού σαγκάωνε τὴν ψυχὴ μας σὰν τύχη νὰ μὴν ἐξη ἡ δυστυχισμένη πού ν' ἀκούμπησῃ ἐδῶ πέρα; Γιατί νὰ τρέμουμε ἀπὸ φόβο γιὰ τὸ θάνατο, κι' ἀπὸ φόβο γιὰ ζωὴ; Γιατί τὰ νῦθα παιδιά; Γιατί τόση πολλὴ προστυχιά νὰ ἀναρτᾶται στὰ κίосκια ὑπὸ μορφὴν πολυχρωμῶν ἐντύπων

ξένων και ντόπιων, ιδιωτικών και δημοσίων; Γιατί; Γιατί αυτή η μοναξιά, η μοναξιά, η μοναξιά;

—Όριστε, κ. Ζ. Β. Βασιλειάδη! Έχω ανάγκη από μια καθαρή απάντηση εκ μέρους σας. Θά μετρήσω ως τὸ τρία.

—Ένα!... Δύο!...

Πάει! Τὴν ἔχασε τὴν ψυχραιμία του ὁ γιατρός. Ένα, δύο... τοῦ φάνηκε, στὸ τρία, ὅτι θάπεφτε μιὰ πιστολιά, κατ' εὐθίαν μέσα στὴν καρδιά του. Δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει. Σκέφτηκε νὰ τὸ βάλῃ στὰ πόδια. Ἡ νὰ μπῆξῃ τὶς φωνὲς σὰν τρελλός: «βοήθεια! βοήθεια!»

Στὸ τέλος δὲν ἔκανε μήτε τὸ πρῶτο, μήτε τὸ δεύτερο. Έβγαλε μονάχα τὸ μαντήλι του, καὶ ἀκούτισε τὸ πρόσωπό του. Ἀπλούστατα.

—Ἀτυχία!... φιδύρισε. Κύττα ποῦ ἔχει καθυστέρηση τὸ τραῖνο!... Νάφτανε, τοῦλάχιστο, στὴν ὥρα του, ἔ.. μιὰ κάποια λύση.

Στ' ἀληθινά, πολλὰ ἀτυχία πλάκωσε, κέينو τ' ἀπόγευμα, τὸν Ζ. Β. Β., γιατί τὰ «γιατί» ἐξακολουθοῦσαν ἀτελείωτα, τώρα σὲ ὕψος ἐντελῶς προσωπικό.

—Γιατί, κ. Ζ. Β. Β., δὲν ὁμολογεῖς ὅτι ἔκανε λάθος; Ὅτι πῆρες λάθος τὴ ζωὴ σου; Γιατί δὲν ἀποφασίζεις νὰ διαγράψῃς ἀπὸ μὲς σου τοὺς ψευτοθεοὺς σου, τὴν τεχνικὴ, τὴν ἐπιστήμη, τὸ «ῥα.ον» καὶ τὰ ρέστα;

—Χά! χά!... ἀκούστηκε ἓνα γέλοιο. Κάμεις τὸ κορόιδο, φιλαράκο μου; Έν τάξει!... Στὸ ὑπόσχομαι νὰ μετρήσω ὡς τὸ τρία.

—Ένα!... Δύο!...

Τὸ μυαλό του Ζ. Β. Β. ξαναπήγε στὴν πιστολιά καί... τὸ τραῖνο!... τὸ τραῖνο!...

Ναί. Τὸ τραῖνο φάνηκε μακριά, πλησίον, γλύστρησε στὸν Σταθμό, κ' ἡσυχάσανε ὅλα.

Νὰ δεῖτε ἐνθουσιασμό ὁ Ζ. Β. Β.! Παρὰ λίγο τὸ φωνάξῃ «ζήτω!». Τὸ θυμήθηκε, εὐτυχῶς, ποῦ δὲν ἦταν μόνος, καὶ περιωρίστηκε νὰ πιάσῃ μιὰ καλὴ θ.σ. στὸ παράθυρο, καὶ ν' ἀνάψῃ ἓνα τρίτο τσιγάρο.

Στὴν πλατφόρμ, ἡ τελευταῖες ἐτοιμασί-ες γι' ἀναχώρηση. Κάτι σφυρίγματα μὲ νόημα, καὶ τὸ ὑπερέγραφο: τὸ καμπανάκι. «Ντάν-ντι».

Τὸ τραῖνο ἄρχισε νὰ παίρνῃ ἀπ' τὴν ἀνάποδη τὸν δρόμο του, μὲ τὸ πάσο του. Ὁ Ζ. Β. Β. ἀνάσανε βαθεῖα. Στὸ λαιμὸ ἐνοιῶθε σὰν ἓνα κόμπῳ. Ἄφησε τὰ χέρια του νὰ πέσουνε στὰ πλάγια.

Ἄλλαξιμος ὁ σκοπός, τώρα. Καὶ τὸ

τραῖνο, σφυρίζοντας, ἔδωσε τὸ μοτίβο.— Ποῦ πᾶς;... ἡ καινούργια ἐρώτηση, ἐξίσου τυραννικὴ σὰν τὴν πρώτη.

—Ποῦ πᾶς;... ἔλεγε τὸ σφυρίγμα. Ὑστερα, τὸ π.ρασμα τοῦ τραίνου στὶς γραμμές: «Ντὸκ-ντὸκ» = ἐποῦ πᾶς;... «ντὸκ-ντὸκ» = ἐποῦ πᾶς;... «...»

—«Ὁμόνοια!», φώναξε ὁ γιατρός, μὲ τὴν ἰδέα πὼς τὸν ἀρώτησε ὁ ἐλεγκτὴς ποῦ πάει. Κάποιος γ.λασε κάτω ἀπ' τὰ μουστάκια του. Σίγουρα κατὶ ἀστεῖο θάβαλε κατὰ νοῦ γιὰ τὸν Ζ. Β. Β.

Νὰ μὴ λῆν νὰ πάμῃ τὸ κακό!—Ποῦ πᾶς; σφυρίζανε τὰ τηλεγραφοῦξυλα. Ένα μαντήλι, ποῦ χαίρετῃσε ἀπὸ πέρα, δεξιὰ-ἀριστερὰ... ποῦ πᾶς;... ποῦ πᾶς;...

Μιὰ στιγμὴ! Τί τρέχει ἐδῶ; Ἄ! κατάλαβα. Ὅρα τοῦ Ἑσπερινοῦ εἶναι. Νά! κέينو τὸ ἐκκλησιάκι, στὸ βάθος. Τί παράξενο! Πρὶν ἀπὸ λίγο, τὸ καμπανάκι τοῦ Σταθμοῦ, σινιάλο νὰ φεύγουμε. Τὸ καμπανάκι τῆς ἐκκλησιάς, σινιάλο... σινιάλο νὰ γυρίσουμε πίσω.

Τὸ καμπανάκι! Ένα ἐρωτηματικὸ ποῦ ἤρθε νὰ προστεθῇ στὰ προηγούμενα.

—Ποῦ πᾶς;... ποῦ πᾶς;...

—Έ, γιατρε, δὲν τῶξερα ποῦ βαρυκαοῦς κιόλα!... «Πίσω!» μεταφράζεται τὸ καμπανάκι. Πίσω!...

—Κυττάξτε! Ναί, καλέ! Έκεῖ, πάνω ἀπ' τὴ μικρὴ ἐκκλησία... πάνω ἀπ' τὴν Ἀθήνα μας... πάνω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα μας... πάνω ἀπ' ὀλόκληρη μιὰν ἀνθρωπότητα... δὴς χερια ἀπλωμένα... σὰν δυὸ φτερούγες.

—Πίσω!... πίσω ὀλοταχῶς!... Τὸν γνωρίζεις αὐτὸν ποῦ ἀπλώνει τὰ χέρια του, γιατρε;... Ὅχι;... Ναί;... Μίλησε, λοιπόν! Τὸν γνωρίζεις;

Ὁ, ναί! Κάποτε τὸν ἐθυμόσυνα παραπολύ, ἔπειτα τὸν ἀλησμόνησε παραπολύ. Κάποτε ἔκανατε παρὰ οἱ δυὸ σας ὀλοένα, ἔπειτα δὲν κάνατε καθόλου. Για δές! Τοῦ λόγου του δὲν σὲ ἔξεχασε μήτε τόσο δά! Νά τος!... Στέκεται καταμεσίς τοῦ δρόμου σου... καταμεσίς τῆς ζωῆς σου, νὰ σοῦ δώσῃ προσανατολισμό, μήκος καὶ πλάτος, καὶ πυξίδα γιὰ νὰ μὴ χάσῃς τὸν δρόμο... (σκύψε νὰ στὸ πῶ στ' ἀφτί, γιατρε) τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς.

Τὰ χέρια Του! Λές κ' εἶναι τεντωμένα γιὰ νὰ κανονίζουε τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Δυὸ φτερούγες χελιδονιοῦ, ποῦ ξαναγυρίζει τὴν ἀνοιξη, στὸν ἥλιο, στὸ φῶς... καθὼς κ' ἐσύ, γιατρε, ποῦ ξαναγυρίζεις αὐτὴ τὴ στιγμὴ... Τί σύμπτωση!...

Φτάνοντας τὸ τραῖνο στὴν Ὁμόνοια, ὁ

Ζ. Β. Β. θά ήμπορούσε, χωρίς κανένα διαταγμό, ν' απαντήσει στο «πού πάς;»

Δέν θάλεγε, τώρα, «Όμόνοια!» Θάλεγε «Χριστό!» Πάει νά πη, «στον Χριστό!»...

«Άλλόκοτος πού είναι ο κόσμος μας!... Στις 16.10', 22 'Ιανουαρίου, ο Ζ. Β. Βασιλειάδης, βγάζοντας ένα εισιτήριο επιστροφής «Πειραιεύς-Αθήναις», μά πού νά τὸ φανταστή ὁ καυμένος ὁ γιατρός μας, ὅτι θάδωγαζε κι' ἄλλο ένα εισιτήριο επιστροφής, πού ἔμελλε νά τότε πάλι λίγο μακρύτερα... «Πειραιεύς-Χριστός».

Μπορεῖ νά τὰ βρῆτε παράξενα τὰ γραφτά μου. Δικαίωμά σας. Ἡ γνώμη μου εἶναι ἡ σωστή γνώμη. Ἐπειδὴ τὴν ἔχω ζήσει ἀπὸ μοναχός μου, προτοῦ νά τὴν γράψω: Γιά τοὺς ἐξοπλισμούς, γιά τὴν ἀνοικοδόμηση, γιά τὴ βιομηχανία, μάς χρειάζονται μακρόχρονα σχέδια. Γιά νά σωθῆ ἕνας ἄνθρωπος, ὦ... ἕνα δευτερόλεπτο φτάει καὶ περισσεύει.

—Ρωτᾶτε πὼς καὶ συνέβη αὐτὸ στον Ζ. Β. Β.; Λεπτομ ρεῖες κλιτ; .. Ἡ ἀπάντησή μου εἶναι μιὰ ἐρώτηση:—Πὼς καὶ συμβαίνει ἡ "Ανοξίη; Περιγράψτε μου, με λεπτομ ρεῖες κλιτ., τὴ μαγικὴ ἱστορία τῆς "Ανοξίης βαθεῖα στὶς θάλασσες, μέσα στο χῶμα, στὰ δέντρα, στὰ πουλιά, στὶς καρδιές...

Στὴν πλατεῖα Ὀμόνοιας, μιὰ ἐξαιρετικὴ ποικιλία θορύβων, ἀνθρώπων καὶ τροχοφόρων. Ὁ Ζ. Β. Β. ἀγόρασε τὴν ἔφημερίδα του νά διαδάσῃ, πρῶτα-πρῶτα, τὰ «ἐξωτερικὰ τηλεγραφήματα». Τὸ συνήθιζε αὐτὸ κάθε ἀπόγευμα, μόλις ἀνέβαινε στὴν Ἀθήνα.

«Τὸ ἐνδεχόμενον νέου πολέμου». «Λίμος ἀπειλεῖ τὴν Εὐρώπην». «Τὸ χρεασινὸν φρικαστικὸν ἐγκλημα».

Σὰ νά κρατοῦσε κάτι βρώμικο, ἀηδιαστικό, τσαλάκωσε τὴ φημερίδα με μανία, καὶ τὴν ἄφησε πάνω σ' ἕνα ἀνοιχτὸ ὑπόνομο.

Ζαλισμένος ἦτανε. Εἶχε ἀρχίσει νά βλέπῃ. Εἶχε ἀνοίξει τὸ πρῶτο παράθυρο στὴ ζωὴ του, νά μὴ φῶς μ.σα, καθαρὸς ἀέρας. Ὁ Χριστός.

Στὸ τράμ Ἀχαρνῶν, κόσμος, πατεῖς με πατῶ σε. Ἐνας χοντρός, με μιὰ φουσκωμένη κοιλιὰ, σὰν νάτανε ἔγκυος, τόχε βάλει πείσμα νά σπράχνῃ ὅλο τὸν κόσμο. Μιὰ ἠλικιωμένη γυναικοῦλα, μ' ἀδύνατα καλαμένα χέρια, παραμόνευε ν' ἀνεβῆ στο τράμ. Ἐφασε μιὰ σπρωξιά ἀπ' τὸν χοντρὸ, πού, παρὰ τρίχα, νά πῶσῃ νά χτυ-

πήσῃ στο πέζοδρομίο. Δέν εἶπε τίποτα ἡ γρηά, κύτταξε, μονάχα, τὸν χοντρὸ ἱππότη μὲ τὰ σκούρα μάτια της... "Α, ἔκφραση πού τὴν εἶχανε κείνα τὰ μάτια!... Ἐνα χρώμα... κάτι...

Πήγαινε σὰν ὑπνωτισμένος ὁ γιατρός. Ἐφερε ἕνα γύρο τὴν Ὀμόνοια, κι' ἀπ' τὴν ὁδὸ Ἀθηνῶς προχώρησε γιά τὸ Μοναστηράκι.

Νά πάῃ κοντὰ στο Χριστό... σύμφωνοι!... μ' ἀπὸ ποῖο δρόμο;... πὼς;...

Κάπου ἐκί, στο βάθος, τὸν περίμενε ὁ Χριστός; μιὰ πινακίδα, μ' ἕνα κόκκινο σταυρὸ στὴ μέση, πού γράφει: «Ἡουξία». Τάθελε νά κερδίσῃ τὴ γαλήνη τοῦ Χριστοῦ ὁ Ζ. Β. Β., καὶ δέν ἤξερε πὼς νά παίξῃ τὸ παιχνίδι. Ἐνοιῶσε σὰ νάτανε ὄλο γωνιές, φοβότανε ν' ἀκουμπήσει ὀλόκληρος πάνω στον Χριστό.

Πέρασε τοὺς Ἀέρηδες, καὶ πήρε ν' ἀνεβαῖν τὴν ἀνηφορὰ τῆς Ἀκρόπολης. Στὸ ἰσόγειο τοῦ Ἱεροῦ Βράχου, μιὰ μεγάλη ἔκταση, περιφραγμένη. Τὸ γράψανε πρὸ καιροῦ οἱ ἔφημερίδες: ἡ ἀμερικανικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολὴ ζήτησε ν' ἀπαλλοτριώσῃ κάμπους χιλιάδες τ. τ. πήχεις, γι' ἀνοσκαφές. Ἦρθανε μιὰ μ' ῥα οἱ Ἀμερικανοί, γκερμίσανε τὰ γύρω γύρω φτωχόσπιτα, καὶ βάλθηκαν νά φάχνουνε με τὸ μικροκόπτιο, μπάς καὶ βροῦνε κανένα κομματάκι ἀρχαιο μάρμαρο. Νορῖς τ' ἀπόγευμα, πρῶτα σχολάγανε οἱ ἐργάτες, κι' ὕστερα μιὰ σιωπὴ χαμήλωνε μαλακά-μαλακά, πάνω σ' ἕλα.

Ὁ Ζ. Β. Β. κάθισε σ' ἕνα ἀγκωνάρι ἀπὸ γκερμισμένο σπιτί, καί... δέν ἔκανε τίποτα. Ἐσκέφτηκε.

—Τί ἔπρεπε;... Πὼς νά πάῃ στο πλάι τοῦ Χριστοῦ, τὴ στιγμὴ πού, ἐκείνου πού εἶναι χοντρός, τόχουνε βάλει πείσμα νά σπράχνουνε βάνουσα ἐκείνους πού δέν εἶναι χοντρός; Τὸ ζήτημα εἶναι νά σταθῆ στὴν κατάλληλῃ θέση, γιά ν' ἀντικρύσῃ τὸ θέμα «Χριστός».

Πρὸ παντός, ὄχι βιβλία! Κάποιοι σόφος, λέει, ἀπόδειξε μαθηματικά ὅτι ὑπάρχει Θεός. Γιά ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Τί σημεῖο ἔπασης μεταξύ Θεοῦ καὶ πίστης ἀπ' τόνα μ' ῥος, ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων ἀπ' τ' ἄλλο; Ὁραῖα! Καιρὸς νά μιλήσουμε περὶ τῆς τετραγωνικῆς ρίζης τῆς ψυχῆς, καὶ περὶ τοῦ ἐμβαδοῦ τῆς συνειδήσεως.

Ἀριστερά, ξεχώριζε ὁ Κεραμεικός, ὁ Ἀσύρματος, τὸ Γκάζι... Σκέπασε τὰ μάτια του με τὰ χέρια του ὁ Ζ. Β. Β., καὶ προσπάθησε νά μὴ σκεφτῆ τὸ παραμικρό.

—Ἀντίο!...

Μιά μικρή φωνούλα, σὰ νάχε πέσει ένα πετραδάκι σὲ στεκόμενο νερό.

—'Αντίο, τῆς εἶπε ὁ Ζ. Β. Β., γιατί ἱ-διοκτῆτης τῆς φωνούλας ἦτανε δεσποινίς. 'Ενα πισοίρικο ὡς πέντε χρονῶ, μὲ καφέ παλτό καὶ κοτσιδακία στους ὤμους.

—Γιὰ πού τῶδαλες;

—Πάμε περίπατο οἱ δύο μας, εἶπε ἡ δεσποινίς. Στ' ἀνοιγμα τοῦ παλτοῦ τῆς φάνηκε τὸ κοκκάλινο πρόσωπο μιᾶς κοίτλας.

—Τ' ὄνομά σου;

—'Αννα... 'Αννα, μὲ λένε.

—'Ετσι, ἔ;... πού καθεσαι, 'Αννούλα;

—Παρακάτω...

Τὸ κοριτσάκι πλησίασε μὲ γρήγορα βήματα.

—'Αρρωστη εἶναι, τοῦ εἶπε, ἀκουμπώντας τὴν κοίτλα τῆς στὰ γόνατά του.

—Μπᾶ, τί ἔπαυε; 'Α, νὰ δῆς πού θὰ κρουολόγησε, δίχως ἄλλο! Αὐτὸς ὁ καιρὸς εἶναι ἕνα κι' ἕνα γιὰ τὰ κρουολογήματα.

—'Οχι!... χτύπησε τὸ πόδι τῆς, μὲ πείσμα, ἡ 'Αννούλα. Εἶναι ἀρρωστη γιατί εἶναι λυπημένη.

—Λυπημένη;... Μὰ γιατί;

—Γιὰ τὴ μαμά. 'Απ' τὴ μ'ρα πού εἶδε τὴ μαμά στὸ κρεβάτι μὲ τῆς λαμπάδες, στενωχωρήθηκε τόσο πολὺ ἡ 'Αλίκη!... Δὲν λέει νὰ βγάλῃ λέξη ἀπ' τὸ στόμα τῆς.

—'Η 'Αλίκη; ἀπόρησε ὁ Ζ. Β. Β.

—Χά! γέλασε ἡ δεσποινίς μὲ τὸ καφέ παλτό. —'Η κοίτλα μου, καλέ.

—'Ελα, τώρα, 'Αννούλα. Μὲ κοροϊδεύεις! 'Ακούστηκε πουμενὰ νὰ μιλάνε οἱ κοίτλας;

—'Αχ, θὰ μὲ σκάσης! 'Ελεγε «μαμά-μαμά», ἡ 'Αλίκη. Σὰν ἄνθρωπος ἦτανε! Τί νὰ γίνῃ! Οἱ κοίτλας εἶναι κοίτλας. Δὲν μποροῦν νὰ τὸ νοιάσῃ, πὼς ἡ μαμά θὰ ξεγαυρίσῃ κοντά μας...

—Σιγά, 'Αννούλα! Πές μου τὴν ἱστορία ἔξ ἀρχῆς.

—Σὲ γελάσαμε! Δὲν μπορῶ νὰ στὰ πῶ ὅλα.. 'Εμὲν μὲ κλειδώσανε στὸ δωμάτιο, νὰ μὴ βλῆπω, μὰ ἐγὼ ἔβαλα μιὰ καρέκλα, ἀνοιξα τὴν πόρτα καί.. νά! ἡ μαμά ὀλομόναχη στὸ κρεβάτι, καὶ δύο μεγάλες λαμπάδες ἀνάμενες.

—'Υστερα;

—Ξέρεις, πρώτη φορὰ πού εἶδα τὴ μαμά νὰ κοιμάται μὲ φῶς στὸ δωμάτιο. Ποτὲ τῆς δὲν εἶχε κοιμηθῆ μὲ φῶς. Κεῖνὴ τῆ νύχτα εἶχανε ἀνάψῃ δύο μεγάλες λαμπάδες.

'Ο Ζ. Β. Β. πῆγε νὰ χαμογελάσῃ.

—Λοιπὸν, ἡ μαμά... ταξίδι, ἔ;

—Ταξίδι, μονολόγησε ἡ 'Αννούλα. Θὰ

γυρίσῃ, ὅμως!... 'Αμέ; ψέματα;

—Σωστά! Νὰ δοῦμε τί θὰ γίνῃ μὲ τὴν 'Αλίκη.

'Ο γιατρὸς ἔσκιψε τ' ἀπὸ τὸ στοὶ στήθος τῆς κοίτλας, νὰ τὴν ἀκροαστῇ.

—Γιατρὸς εἶσαι;... ζάρωσε τὸ προσωπάκι τῆς ἡ 'Αννούλα.

—'Οχι! 'Οχι! Διαμαρτυρήθηκε ὁ Ζ. Β. Β., σὰ νὰ καῖκανε τὰ δάχτυλά του ἀπ' τὸ τσιγάρο.

—'Επα κι' ἐγώ! Δὲν μποροῦνε τίποτα οἱ γιατροί. Μῆτε γιὰ τὴ μαμά. Μῆτε γιὰ τὴν 'Αλίκη.

—Γιατί;

—Γιατί οἱ γιατροί δὲν τοὺς ἀγαπᾶνε τοὺς ἀρρώστους. 'Η 'Αννούλα τὴν ἀγαπάει τὴ μαμά τῆς, καὶ γι' αὐτὸ δὲν θὰ τὴν ἀφήσῃ μονάχη τῆς ἡ μαμά τῆς...

'Εγινε μιὰ μικρὴ σιωπῆ. 'Ο Ζ. Β. Βασιλειάδης βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ σκεφτῇ, πόσο ψεύτικη πού ἦτανε ἡ προσπάθειά του στὸ Νοσοκομεῖο! 'Εβλεπε τοὺς ἀρρώστους σὰν ἰνδικὰ χοιρίδια, κατάλληλα γιὰ τὰ πειράματά του. Πῆγαινε σ' αὐτοὺς χωρὶς ἀγάπη.

Τόσα χρόνια ὁ ἀγῶνας μὲ τὸν θάνατο! 'Εκανε σπῶρ μαζί του, λόγου χάρι σὰ νὰ παίζε ποδόσφαιρο μονάχα καὶ μονάχα γιὰ νὰ βάλῃ γκὸλ στ' ἀντίπαλο τῆμα. Στὸ μεταξύ, ξ χνούσε ὅλους τοὺς ἄλλους στὸν δρόμο του: τοὺς κυνηγούς, τὰ χᾶφ, τοὺς ὀπισθοφύλακες.

'Οχι! δὲν ἦτανε οἱ δύο τους στὸ γήπεδο: ὁ Ζ. Β. Β. κι' ὁ θάνατος. 'Αὐθῶροι ἦτανε κεῖ, πολλοὶ ἄνθρωποι, κι' ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀγαπᾶ, νὰ τοὺς ἀγαπᾶ ὡς τὸν οὐρανὸν...

—'Αννούλα.

—Τί;

—Τὴν ἀγαπῶ τὴν 'Αλίκη. Θέλω νὰ γίνῃ καλὰ ἡ 'Αλίκη. Νὰ λῆ «μαμά-μαμά» σὰν καὶ ἀρχῆς.

'Η μικρὴ τὸν κύτταξε σιωπηλῆ. 'Ο Ζ. Β. Β. πῆρε στὰ χέρια του τὸ κίτρινο σῶμα, καὶ τὸ πασιπάτησε μὲ τὰ δάχτυλά του.

—Μαμά!... μαμά!...

'Η κοίτλα ἦτανε! 'Εσπασε ξαφνικὰ τὴ σιωπῆ τῆς, κι' ἔλεγε καθαρά:

—Μαμά!...

'Η 'Αννούλα, τρελλῆ ἀπὸ χαρὰ. Τὸν ἀγκάλιασε. Τὸνε φίλησε μιὰ... δύο... δέκα φορές. 'Εφιασε στὸ λαιμὸ του. Κάτι γύριβε νὰ βρῇ.

—Τί τὸν ἔκανες τὸν Σταυρὸ σου; Πέ μου!

—Δὲν ἔχω, 'Αννούλα... 'Ο γιατρὸς χαμήλωσε τὰ μάτια.

Τὸ κοριτσάκι ξεκούμπωσε τὸ παλτό της,
τρύπωσε τὸ χέρι της στὸ γιανκά, κι' ἔβγα-
λε ἕνα μικρὸν Ἐσταυρωμένο ἀπὸ μαύρη
πάστα, φτηνὸ πραγματάκι, τῆς πεντάρας,
περασμένο σὲ κόκκινη κλωστή.

—'Ε, λοιπόν, αὐτό... εἶναι δικό σου!...

Ἐμπλεξε μὲ τὰ μαλλιά τοῦ Ζ. Β. Β. ἡ
κλωστή, στὸ τέλος τὰ κατάφερε νὰ τοῦ
κρεμάσει τὸν Σταυρὸ στὸ στήθος.

Ἐπαίρνε νὰ βραδιάσει κάτω στὸν Αἰγά-
λεω. Τὰ πρώτα φῶτα ἀνάψανε ἔδῶ κι' ἐκεῖ.

—Καληνύχτα, εἶπε ἡ Ἀνούλα. Καὶ τοῦ-
δωσε τὸ χέρι της.

Ἐχάθηκε στὸ βάθος ἡ Ἀνούλα, σὰν τὰ
χελιδονάκια τὸ φθινόπωρο, σὰν πού φυσάει
ἀγέρας κι' ἔρχονται πρωτοβρόχια.

Ὁ Ζ. Β. Β. ἄγγιξε μὲ τ' ἀκροδάχτυλά
του τὸν Ἐσταυρωμένο. Στὴν ἀρχή, σὰ ν'
ἀκουπήσανε πυρῶν νο σίδηρο ἴσα πάνω
στὴν καρδιά του. Ἐπειτα, μαλάκωσε καὶ
γίνικε μιὰ ζεστὴ γλύκα μέσα του.

Μεθυσμένος ἀπὸ μιὰν ἀγρία χαρά, ἔτρε-
ξε πρὸς τὸν δρόμο τῆς Ἀνούλας.

—Καληνύχτα!... φώναξε. Καληνύχτα!....

Τίποτα! Ἐνα σκυλί γαύγισε. Μιά....
δύό....

Τὴν ἴδια νύχτα, στὸ δωμάτιό του, ὁ Ζ.
Β. Βασιλειάδης εἶχε νὰ σκεφτῆ πολλά. Νὰ
ὁ δρόμος πρὸς τὸν Χριστό! Νὰ γίνουμε
παιδιά. Νὰ τὸν κυτάξουμε μὲ μάτια παι-
διοῦ. Καὶ νὰ κυτάξουμε ὅλη τὴ ζωὴ, σὰν
τὴν Ἀνούλα. Σὰν ἕνα θαῦμα! Naί, γιατί
θαῦμα εἶναι ὁ κόσμος μας. Ὁ χειμῶνας.
Ἡ Ἀνοξη. Ὁ Πόνος πού ἐτοιμάζει τὸ πέ-
ρασμα τοῦ Κυρίου. Θαῦμα οἱ χοντροὶ ἀν-
θρώποι πού μᾶς σπρώχνουνε στὰ τράμ καὶ
στὴ ζωὴ, γιὰ νὰ μπορούμε ἡμεῖς νὰ κερ-
δίζουμε ὑπομονὴ καὶ ταπεινοσύνη. Ὡ, κι'
αὐτὸς ὁ θάνατος, ἕνας θαυμάσιος ὕπνος
εἶναι, ὅπου μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ κανεὶς μ'
ἀναμένο τὸ φῶς, καὶ δυὸ μεγάλες λαμπά-
δες, ἀπ' αὐτὲς πού κρατοῦν στοὺς γάμους...

Ἄφησε τὰ δάκρυα νὰ μουσκέψουνε τὸ
πρόσωπό του. Ζήτησε νὰ προσευχηθῆ. Νὰ
πῆ μιὰ μικρὴ προσευχὴ στὸν μεγάλο του
Ἐσταυρωμ. Φοβήθηκε ὅτι θὰ πάβαινε ἀ-
σφυξία.—Naί, Κύριε!... εἶπε. Ἐἴσαι ἔτοι-
μος νὰ δ-χτῆς τὴν προσευχὴ μου;... τὴν
προσευχὴ ἐνὸς παιδιοῦ;...

Κι' ἔγραψε αὐτὸ τὸ διήγημα.

ΑΝΤ. ΣΑΜΑΡΑΚΗΣ

NFA ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Ε Ν Γ Η Ι Ε Ρ Η Μ Ω Ι

Ὅσοφάνο κι' ἀκροατίεστε,
Δυνατέ, μὴ μ' ἀφήσης;
Στὴν καρδιά τῆς ἀτάραχης,
Τῆς ἀδιάφορης φύσης.

Σκηνωμά μου τὸ πνεῦμα Σου
Μέσ' τὴν ἐρημο στήσε
Καὶ τὴν δίψα στὰ χεῖλια μου
Ποὺ μαράθηκαν σῆσε.

Τὴν πορεία μου, Κύριε,
Πρὸς τὴν ἀγὼνι χώρᾳ
Νὰ τὴν σπείρουν τὰ πλοῖσι
Τῆς Ἀγάπης Σου θῆρα.

Καὶ τ' ἀγρίμια μαθαίνοντας
Ν' ἀγαποῦν τὴν Βοιλή Σου
Ἀπὸ ξένη τὴν Ἐρημο
Νὰ τὴν κάνω δική Σου.

Δὲν θὰ νοιώσω πηγαίνοντας
Στὸ σκοτάδι τὸν τρόπο.
Ἄν τὸ φῶς τοῦ προσώπου Σου
Θὰ μοῦ φέγγῃ στὸ δρόμο.

Κι' ἂν στὴν ἄμμο πού φλέγεται
Θ' ἀπλωθοῦν τὰ φτερά Σου
Κουρασμένο τὸ ἔγμα μου
Θὰ ζητῆ τὴν σκιά Σου...

Χίρις μου, Πανάγαθε,
Τὴν ἀσώχρητη Χάρη
Νὰ γητεύω τὴν ὀχνητρα
Ν' ἀφήσῃ τὸ λιοντάρι.

Α. ΚΡΕΙΤΟΒΗΣ

ΜΥΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

(Πράξ. ιθ' 13-19).

Ἑπτὰ Ἑβραῖοι ἀδελφοί,
παιδιά,
τοῦ Ἀρχιερέα τοῦ Σκευᾶ,
ποῦ δόξα καὶ λεφτά
διψοῦνε,
πόλεις γυρνοῦνε,
τῆς Ἄσας καὶ χωριά,
κι' ἀρρώστους ἀπὸ πνεῦμα
πονηρὸ ξορκοῦνε,
στὸ ὄνομα, τὸ Θεῖο, τοῦ Χριστοῦ,
ποῦ ὁ Παῦλος «καταγγέλλει»,
(ψέμμα,
γιατὶ στὴν χάριν Αὐτουνοῦ
κανεῖς τους δὲν πιστεύει),
καὶ φῆμην ἀποχτοῦνε μακρυνή...

Δέ βράδυνε ὁμως
ἦ ἀλήθεια νὰ φανῆ.

Γιατὶ στὴν Ἐφεσο ὅπως
κάποιοι ξερκίζαν μανιακὸ,
ἔνοιωσε ἐκεῖνος τὴν ἀπάτη,
χύμιξε ἰπῆνω τους, θεριὸ σωστό,
κι' ἀπ' τὸν πελάτη,
εἶδαν καὶ πάθαν νὰ γλυτώσουν
οἱ ἑπτὰ ἀδελφοί,
γυμνοὶ καὶ ματωμένοι.

Τὸ πάθημα τοῦτο τὸ δεινὸ,
στάθηκε μάθημα γερὸ,
σ' ὄσους ἐκάναν μαγγανίες,
κ' εὐθύς,
τὰ σύνεργα μαζέψανε,
τῆς μαγικῆς
καὶ τὰ βιβλία,
κι' ὄλα μαζύ,
τὰ κάψαν δημοσίᾳ.

Τέτοια, ἄς πάρη,
ἀπόφαση σωστῆ,
καθεῖς,
ὅπου τὴ χάρη
τοῦ Χριστοῦ ποθεῖ,
κι' ὄλα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς,
ἄς κάψουμε
κ' ἐμεῖς,
χειρότερα μὴν πάθουμε,
ἀπ' τοῦ Σκευᾶ τοὺς γιουὺς,
ποῦ ἀντίς
τὰ οὐράνια νὰ ζητοῦν.
στά ἐγκόσμια μοχθοῦσαν.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

Είναι φυσικό ή στήλη αυτή, να άρχισή τή ζωή της με εύχαριστίες. Καί πράγματι ή «Χριστιανική Φοιτητική Ένωσις», οι έκατοντάδες τών μελών της πού έχουν τή στήλη αυτήν σάν επίσημο βήμα, αισθάνονταν μίαν ιδιαίτερη χαρά. Βλέπουν με τή «στήλη» αυτή να πραγματοποιηθεί μία ζωηρή έπιθυμία τους για τήν έξεύρεσι μιάς εύκαιρίας να έπικοινωνή ή Ένωσις με τήν κοινή γνώμη, να τής δίνη να νοιώθη τόν παλμό τής φοιτητικής ζωής μέσα στους κόλπους τής Χ.Φ.Ε. Καί τά αίσθήματα αυτά τής χαράς τά μεταδιβάζομε στην διεύθυνσι του περιοδικού. Νομίζομε ότι αυτή είναι ή καλύτερη έκφρασις τών εύχαριστιών μας γιατί τó περιοδικό τούτο μάς φέρνει σ' άμεση έπαφή μ' ένα αναγνωστικό κοινό, τόσο εύρύ και συγχρόνως τόσο διαλεχτό όπως τó αναγνωστικό κοινό τών «Ακτίων».

Τό νέο 'Ακαδημαϊκό έτος. Είναι τó πρώτο μεταπολεμικό πού άρχίζει κάπως κανονικότερα από τά προηγούμενα αφού και πέρωσι, με τίς διάφορες άκαταστασίες, μόλις τόν 'Ιανουάριο άρχισε τó ακαδημαϊκό έτος. Ν'α προβλήματα πού αντιμετώπιζονται, όπως ó νόμος παρελθόντων ετών και τόσα άλλα παλαιότερα πού έξακολουθούν να παραμένουν άλυτα, θα δείξουν άν τó νέο έτος. Νέα προβλήματα, όπως ó νόμος παρελθόντων ετών (τό ν. δ. 132) και τόσα άλλα παλαιότερα πού έξακολουθούν να παραμένουν άλυτα, θα δείξουν άν τó νέο έτος θα είναι ικανό να τά λύση. Όχι βέβαια με βιασύνη και με λύσεις άτελείς πού τόσο τραυματίζουν τήν πνευματική και έπιστημονική πρόοδο στην πατριδα μας. Καί θέλομε να έλπίζομε, ότι καθηγηται και σπουδασταί, σε μιά ιεραρχημένη και φωτισμένη συνεργασία, θα συντελέσουν να δημιουργηθή μιά εύόμιμος άπαρχή στα μεταπολεμικά χρόνια. Είναι τó αίτημα πού μάς προβάλλει όχι μόνο ένα παρελθόν πού είχε τόσα κενά, όχι μόνο τά έρείπια πού ζητούν άνοιχοδόμησι, αλλά και τó αίτημα πού είναι έκφρασις τής ειδικής και μεγάλης άποστολής πού έχει ή Πανεπιστημιακή μόρφωσις, να δημιουργηθή άληθινώς έρ-

γάτες του πνεύματος.

*
Έφέτος τó κατασκηνωτικό ρεύμα πήρε μαζί του και τούς φοιτητές. Κάπως άργά και διαστακτικά βέβαια, αλλά πάντως προσπάθειες αξιόλογες έγιναν από πολλές πλευρές και ή περα πού άποκομιόθηκε θετική ή άρνητική είναι πολύτιμη. Η «Χριστιανική Φοιτητική Ένωσις» με άρκετή ιστορία και πείρα ετών σ' αυτό τó ζήτημα, χαιρέτησε με συμπάθεια τίς προσπάθειες αυτές. Γνωρίζομε πολύ καλά τί προσφέρει μία κατασκήνωσις και πόσο συμπληρώνει τή γενική και κοινωνική μόρφωσι τών σπουδαστών. Άλλά υπό δρους... Έφ' όσον δεν θα ύπάρξη και ή ειλικρινά προσπάθεια για μίαν άνοδο προς τά πάνω από τήν κοινή ζωή, τότε θα είμαστε άπλως ένα σύνολο συγκρουόμενων άτομισμών και φιλοδοξιών και τά λοιπά μιάς συνειθισμένης ζωής πού δεν είναι ανάγκη να ζήσης σε κατασκήνωσι για να τή γνωρίσης. Αυτό μάς τó δείχνει καθαρά ή φειτενή πείρα. Έμείς έλπίζομε ότι τó μέλλον θα μάς παρουσιάση κάτι καλύτερο.

*
Και φέτος ή «Χριστιανική Φοιτητική Ένωσις» θα προσφέρει πολλές εύκαιρίες στον φοιτητή πού ειλικρινά έρευνά τήν αλήθεια, να γνωρίση πώς αντιμετώπιζονται σήμερα τά διάφορα προβλήματα γύρω από τόν Χριστιανισμό. Γιατί πρέπει να όμολογήσωμε, με λύπη βέβαια, ότι ή γνώσις πού παίρνομε για τήν Χριστιανική Πίστι από τó Γυμνάσιο και τó Πανεπιστήμιο για πολλούς λόγους κάθε άλλο παρά μάς ικανοποιεί. Καί άσφαλώς ó έπιστήμιων εκείνος πού μένει με τήν άτροφική εκείνη γνώσι του Γυμνασίου ή τήν γνώσι πού πήρε από άλλες πρόχειρες φυλλάδες δεν μπορεί να διεκδική στα σοβαρά τόν τίτλο του μορφωμένου ανθρώπου. Συμφωνούμε πλήρως ότι ó καθένας δικαιούται να πιστεύη ότι θέλει, αλλά για να είναι συνεπής στην έπιστημονική του μέθοδο πρέπει να γνωρίζη αυτό στο όπο'ο θα προσφέρει τήν πίστι του καθώς και τó άλλο πού θα άπορρίψη. Μ' εύχαρίστησι διαπιστώνομε, ότι μεγάλος ά-

Ο ΜΗΝΟΙΣ

ΟΧΙ ΚΑΙ ΟΧΙ

Στο διεθνές αστυνομικό δελτίο ή πράξη έχαρακτηρίσθη «άπόπειρα διαρρήξεως». "Αλλά και «άπόπειρα πρωτοτυπίας». Ο ύποπυήφιος διαρρήκτης είχε τὸ θράσος νὰ ζητήσῃ ὁ ἴδιος τὸ κλειδί ἀπ' τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ σπιτιοῦ.

— "Ἐλληνα, εἶπε ὁ κωμικὸς κακορόφτερος γείτονας, κ' ἡ φωνὴ του ἔτρεμε λίγο (νέφταγε τάχα μόνο τὸ πρῶτὸ ἀγιάζι;) Δὸς μου τὸ κλειδί νὰ περάσω μ.σα...

— "Οχι, εἶπε ὁ Ἕλληνας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ γνωστὸ μας Ἑλληνικὸ «ὄχι». Δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ξεχάσουμε ποτέ. Καὶ σήμερα, ἔξη χρόνια ἀπὸ τότε, ἐλάτε ν' ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὴν στρατιωτικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ σημασία τοῦ «ὄχι» ἐκ' ἴνου, γιὰ νὰ ρίξουμε ὅλο τὸ βάρος στὴν πνευματικὴ του σημασία: Τὸ πνεῦμα ποῦ ὀρθώνεται καταπάνω στὴν ὕλη. Ἡ σωματικὴ βία νικημένη καὶ ντροπιασμένη ἀπ' τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς.

Γιὰ τὸ πνευματικὸ, ὅμως, νόημα τῆς 28-10-1940 δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποῦ

ριθμὸς συναδελφῶν μας τὸ κατενόησε αὐτό, ὅπως δ' ἴχνουν ἀλλῶστε οἱ χιλιάδες τῶν σπουδαστῶν ποῦ παρηκολούθησαν πέρυσι παρόμοιες μορφωτικὲς εὐκαιρίες γιὰ τὴν κατανόησι τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας. Τέτοιες εὐκαιρίες γιὰ φ'τος προβλέπονται τὰ ἐβδομαδιαία Χριστιανικά Μαθήματα, ἡ Σχολὴ Γενικῶν Σπουδῶν, διαλέξεις καὶ κοσμοθεωριακὰ μαθήματα στὸ Πανεπιστήμιο καὶ ἄλλα, ποῦ θὰ τὰ δοῦμε σιγά-σιγά, στὴ στήλη αὐτῆ.

*

Θὰ ἀναζητήσετε ἴσως τώρα τὸ πρῶτο χριστιανικὸ φοιτητικὸ ρεπορτάζ. Θὰ περιμένουν ὅμως οἱ ἀγαπητοὶ μας ἀναγνώστα, πανεπιστημιακοὶ καὶ μὴ, ὡς τὸ ἐπόμενο φύλλο ποῦ θ' ἀρχίσουμε κανονικὰ τὴν ἐπικοινωνία μας. Τοῦτο τὸ σημεῖωμα ἄς εἶναι σὰν «ἐναρκτηριος» ἢ σὰν «πράξις κατοχῆς» ἢ «ἐμφανίσσεως» τῆς στήλης. Καὶ σὰν ἕνας θερμὸς φοιτητικὸς χαιρετισμὸς πρὸς τοὺς φίλους συνεργάτες κι ἀναγνώστες τῶν ἀγαπημένων μας «Ἀκτίων».

Ο «ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ»

γίνεται λόγος σ' αὐτὲς ἐδῶ τὶς σελίδες. Ἡ μεγάλη παγκόσμια χρονολογία τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ποῦ τὴν γιορτάσαμε πρῖν λίγες μέρες, ἄς γίνῃ ἀπέως ἀφορμὴ νὰ κενδεντιάσωμε πάνω στὸ θ μα: «ὄχι». Ἄς ἀφήσωμε ὅμως γιὰ λίγο, ἂν θέλετε τὸ ἑλληνικὸ «ὄχι» τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940. Θὰ ξαναρθῶμε ἀργότερα σ' αὐτό.

«Ὁχι» πάει νὰ πῆ «ἀρνηση». Τὸ ποινικὸ μητρώο τῆς περι ἡς, εἶναι γνωστὸ: ἐπετέθη δολίως ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπινου πν. ὕματος (διάβαζε: ἐναντίον τῆς ζωῆς). Ἐκανε πόλεμο ὀλοκληρωτικὸ. Ἐκανε χρῆση κάθε παρανόμου μ. σου. Ἐκανε τ' ἀδύνατα δυνατὰ γιὰ νὰ κἀν κάτι. Τέλος, ἔκανε... «μὰ τρύπα στὸ νερό». Ἀπ' τὴν ἐπίθεσι πέρασε στὴν ἄμυνα. Τὴν ἔβαλε στὸ κυνήγι ἡ ζωῆ, ἡ ἀξία τοῦ ὀνόματος ζωῆ, ἡ πνευματικὰ κοστολογημένη καθημερινὴ ζωῆ, καί... ἀπὸ δῶ πᾶν οἱ ἄλλοι! Τόκαφε λάσπη ἡ ἱντερνασιονὰλ τυχοδιώκτης μαντὰμ Ἄρνηση.

Ἐ, εἶχε πιά φτάσει ὁ κόμπος στὸ χτένι. Καιρὸς ἦταν νὰ μπῆ ὁ κάθε κατεργάρης στὸν πταγκο του. Κ' ἡ μαντὰμ Ἄρνηση στὸν δικὸ της, φυσικά. Στὶς μέρες μας ἡ ἀντεπίθεσι δυναμώνει ὀλοένα. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ φυλλομετρήσετε τοὺς τόμους τῶν «Ἀκτίων». Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ξαναδιαβάσετε τὴν διακήρυξι τῶν ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων, στὸ τεῦχος 58. Δὲν ἔχετε παρὰ ν' ἀκούσετε τὴν ἀληθινὴ φωνὴ τῆς ἀληθινῆς ἐπιστήμης στὸ «ἡ ἐπιστῆμη ὀμιλεῖ...». Καὶ δὲν ἔχετε παρὰ ν' ἀκούσετε τὴν ἀληθινὴ φωνὴ τοῦ ἀληθινοῦ ἑαυτοῦ σας, μάρτυρος (στὴν κυριολεξία) ὄλων αὐτῶν τῶν πειραμάτων συνθέσεως-ἡ, μᾶλλον, ἀποσυνθέσεως-τῆς ζωῆς διὰ τῆς μεθόδου: Ἄρνηση.

Κρίμα... Τόσοι φιλότιμοι κόπιοι καὶ νὰ πᾶνε χαμένοι!... Ὅλα ἔτοιμα. Ὅλα προεχρηματισμένα. Καὶ πολλοὶ οἱ «ἐπὶ κοινοῦ συμφ'ροντος κλπ. κλπ». Στὴν ἀρχῆ, τὸ «μυστήριος» προχωροῦσε κανονικά. Τὸ «μυστήριος»... ὁ γάμος τῆς ψυχῆς Ἀνθρώπου μὲ τὸν κύριον Ὁχι (τὸ alter ego τῆς ἀρνήσεως). Κόσμος καὶ κοσμάκης βάλανε τὰ δυνατὰ τους νὰ γίνῃ αὐτὸ τὸ συνοικέσιο. Μά... ἡ βόμβα ἔσκαψε στὸ κρίσιμο σημεῖο. Ὅταν ὁ «ιερεὺς» (σημειώσις: τοὺς ἱερεῖς, στὸ τραγελαφικὸ «μυστήριος», ὑπεδύθησαν, κατὰ καιροῦς, καθηγηταὶ Πανεπιστημίων, φιλόσο-

φοι, Ιατροί και Ιατροφιλόσοφοι, λογοτίχων και έπιχειρηματίαι διαφόρων οίκων, αλλά και γνήσιοι Ιερείς, διότι ένεφανίσθησαν κάπου, κάποτε, Ιερείς και θεολόγοι όρθολογισταί)... λοιπόν, όταν ο «Ιερεύς», με πολλή σοβαρότητα, ήρώτησε τή ύψη:

—Ψυχή ανθρώπου, δέχεσαι σύζυγόν σου τόν... «Όχι»;

Τότε... πού λέτε... ή ύψη... έδωσε μιá με τó τακουάκι της και τόν ξενύχιασε τόν φουκαρά τόν κύριον Όχι.

—Όχι!...

Τό άναμενόμενο μελιστάλακτο «ναί» μετεβλήθη άπροόπως σ' ένα σταθερό «όχι». Ό παρά τρίχα γαμβρός «όχι» άκουσε τή θανατική του καταδίκη: Ένα δεύτερο «όχι».

Ευλόγημένο τó δεύτερο αυτό «όχι»... Γιατί ύπάρχουμε «όχι» και «όχι» στόν κόσμο. Έκείνο πού χρειάζεται είναι τó ξεδιάλεγμα. Χώρα τά καλά, χώρα τά σκάρα. Κί άς χρησιμοποιούμε, πότε-πότε, λίγο «όχι» στη ζωή μας. Δέν βλάφει! Δοκιμάστε τó καί... τά ξαναλέμε.

Άλλοίμονό μας άν γραφτούμε Ισόδιοι συνδρομηταί τού «ναί». Τό να συμφωνούμε όλοένα με όλους και γιά όλα... ά, είναι πολύ ύποπτο σημάδι, μά τήν άλήθεια! Άπαγορεύεται να μοιάση ό χριστιανός με κείνους τούς χαριτωμένους κούκλους, οί όποιοι, μέσα άπ' τó τζάμι μιás βιτρίνας, δέν κουράζονται να λ.νε άτέλειωτα σιωπηλά «ναί» στους διαβάτες, κουνώντας χαμογελαστά τ' άδειαν-ύποθέτω-κεφαλάκι τους, και χτυπώντας με τó μπαστούνάκι τους τó κρυστάλλο.

Χωνέψτε τó! Οί χριστιανοί τού Νοεμβρίου 1946 δέν μπορεί ναίνα τοποθετημένοι μέσα άπ' τή βιτρίνα. Είναι έξω άπ' τή βιτρίνα. Και μ σα στη ζωή!...

—Γιώργο, λέει ό άρνητής μπαμπάς. Κύττα τόν έαυτό σου, μονάχα τόν έαυτό σου, και πάλι τόν έαυτό σου! Μήν πιάνεσαι κορόιδο!...

—Όχι, λέει ό νεαρός Γιώργος, μέλος της Χ.Φ.Ε. (Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως, άν προτιμάτε), και μέλος της χριστιανικής πρωτοπορείας στην Έλλάδα.

—Η συνείδησά σου πλαιϊνó δωμάτιο.

—Καίτη, λέει ή ««χριστιανή»» (τό νούσας στά διπλά εισαγωγικά) μαμά. Ναι, δέν λέω... καλά είναι τά... έκκλησιαστικά... μά όχι πολλά «θρησκευτικά»... θυμάσαι τί λέγανε οί άρχαίοι μας πρόγονοι; «Πάν μέτρον άριστον».

—Όχι, λέει ή μικρή Καίτη, μέλος τών Χ.Μ.Ο. (Χριστιανικών Μαθητικών Όμάδων,

άν προτιμάτε), πού θυμάται, βέβαια, τί λέγανε οί άρχαίοι ήμών πρόγονοι, θυμάται, όμως, και τί έλεγαν ό... Έκείνος. Έκείνος τά ζήτησε όλα από κείνους πού πήρνε τήν άπόφαση να τόν άκολουθήσουνε.

—Η συνείδησά σου τόν δρόμο.

Μοιραία «δεσποινίς», κινητό πρατήριο άρωματοπωλείου και έλαιοχρωματοπωλείου, έχει άπομονώσει σε μιá γωνιά τó θυμά της, παιδικό φίλο τού άδελφού της. Παιδεύεται ή ταλαιπωρη να τó φέρη στά νερά της. Ά, δέν ένοσεί με κανένα τρόπο να τ' αφήση να τής ξεφύγη άπ' τά κοφτερότατα νυχάκια της, πού μόλις πρό όλίγου τά περιποιήθηκε ή... πεντικιουρίστα!

Τό θυμά... μά τó θυμά δέν είναι καθόλου «θυμά»: γιατί, άπλούστατα, είναι κι αυτό ένα χριστιανόπουλο τού 1946.

Δέν σ' άρέσει, λοιπόν, ή έλευθερη ζωή, μπύρα;... Μιά ζωή γιομάτη έλευθερία!... Ά!... (έδώ άνοίγει θαυμαστικά τó στοματάκι της ή «δεσποινίς», παρ' όλο πού τά κτριρισμένα άπ' τή νικητήν δονάκια της... πήτε μου! πώς λέγεται εύγενικά ή «άηδία»);

—Όχι, τής κόδει τόν άέρα τó χριστιανόπουλο, πού ξέρει να βλ.πη πίσω από κείνη τήν «έλευθερία» μερικές άλλες λέξεις: κουρέλιασμα πνευματικό, ήθικό, ψυχικό, σωματικό... υσοκομοίο κλπ...

Μονάχα έμείς στεκόμαστε θλιμμένοι.

έμε ς, έμ.ίς, τής ζωής οί νικημένοι,

με τά βασιλεμένα ιδανικά...

(...«Δημόσιον Ψυχιατρείον Άθηνών»...).

—Σοβαρά; άπορεί ή άποτυχημένη σεξουαλική καθοδηγήτρια. Είναι, τάχα, δυνατή ή άγνόπτα;

—Είναι! λέει τó χριστιανόπουλο, πού κάτι γνωρίζει γι' αυτό άπ' τή δικιά του πείρα, και κάτι έχει διαβάσει, βγαλμένο άπ' τήν πείρα τών άλλων: «Ακτινες», τεύχος 56, κλπ.

Σκληρό τó χτύπημα γιά τήν «δεσποινίδα» γόρησα. Γουρλώνει τά ματάκια της... τσαλακώνει τó μαντηλάκι της... λέτε να λιποθυμήση;... ά, όχι! φοβόμαί πώς θα κάνει κάτι λιγώτερο άξιοσημείωτο... Ψάχνει νευρικά τó τσαστάκι της... να πάρη ή εύχή, τραβάει... τó βούλωμα άπόνια μικρό μπουκαλάκι κολώνια και... μυρίζει!

Και τώρα... ή συνείδησά της συνέχιας.

Καλοπροαίρετος ό άνθρωπος, (άπό κάτι τέτοιους καλοπροαίρετους να φυλάγεται).

—Χμ!-ξεροβήχει... Χριστιανισμός, ξεροβήχει (δίσ)-δέν είναι και τόσο άσκημος... ά, μπά!... είναι λίγο... πώς να τó

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΑΠΟΦΕΙΣ

Όσοι ποθούν μιάν Έλλάδα ν'α, μιάν Έλλάδα χριστιανική, θά πληροφορηθούν με χαρά γιά τὸ νέο σταθμὸ πού σημειώνεται στὴ χριστιανική κίνησι τοῦ τόπου, στὴν προσπάθεια γιά τὴν πνευματική τόνωσι τοῦ ἔθνους. Μιά νέα πνευματική ἐξόρμησι πρόκειται νὰ ἀναπληρώσῃ ἕνα κενό, πού εἶχε παρατηρηθῆ στο ἱερὸ ἔργο τῆς διαδόσεως τῆς χριστιανικῆς Ἀλήθειας.

Πρόκειται γιά τὸ παιδικὸ χριστιανικὸ περιοδικό. Ἡ παιδική χριστιανική φιλολογία ἔχει ἀπὸ καιρὸ κάνει τὴν πρώτη τῆς ἐμφάνισι καὶ σημειώμε ἐθεὶ καὶ ἄλλες β.β.αία ἀξιόλογες προσπάθειες, ἀλλὰ καὶ τὶς παιδικῆς ἐκδόσεις τῆς «Ζωῆς». Χρειαζόταν ὁμως, δίπλα στο βιβλίο, καὶ τὸ περιοδικό, ἡ ἐφημεριδοῦλα τοῦ παιδιοῦ, πού θά τὴν ἐπαίρει τὸ παιδί στο χέρι του σὰν ἀληθινὰ δική του, καὶ θάταν συγχρόνως τὸ ἔντυπο Κατηχητικό. Κι' αὐτὸ ἀλήθεια τὸ παιδικὸ περιοδικὸ τὸ

ἀποζητούσαμε ὡς τώρα, μ'σα στὰ τόσα παιδικὰ περιοδικὰ πού, ὅσο κι' ἂν μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀξιόλογα, ὁμως δὲν δίδουν ἐκεῖνο πού μόνο τὸ θρησκευτικὸ παιδικὸ περιοδικὸ μπορεῖ νὰ δώσῃ.

Ἀπὸ τὶς 15 Ὀκτωβρίου, νάτο τὸ περιοδικὸ αὐτὸ τὸ ἔχομε στὰ χέρια μας. Ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ ὁ τίτλος του. Τὸ ἐκδίδει ἡ γυναικεία χριστιανική Ἀδελφότης «Ἡ Εὐσέβεια», εἶναι δηλαδὴ προϊόν τοῦ χριστιανικοῦ μας φεινισμοῦ. Στὶς 16 σελίδες του βρίσκεις ὅλη πλούσια καὶ πολυποίκιλη. Μικρὰ ἄρθρα κατάλληλα γιά παιδιὰ, ἀλλὰ κάθε ἄλλο παρὰ παιδαριώδη. Βιογραφίες μεγάλων μορφῶν, χριστιανικὸς στίχος, διήγημα, ἡ σελίδα τοῦ κοριτσιοῦ, εἰδήσεις ἀπὸ τὴν παιδική κίνησι, μουσική στήλη, ἀκόμα καὶ ἡ στήλη «γιά ν' ἀκονίζετε τὸ μυαλό σας!» Ὅλα αὐτὰ γραμμένα ὄχι ἀπὸ πρόσωπα πού βλέπουν ἀφ' ὕψηλοῦ τὸ παιδί, ἀλλὰ ἀπὸ συνεργάτες, κυρίως ἀπὸ συνεργάτιδες, πού χρόνια τώρα ἔχουν ζήσει τὴν ψυχικὴ ἐπαφή με τὰ προβλήματα τοῦ παιδιοῦ. Ἔτσι τὸ περιεχόμενο τοῦ περιοδικοῦ χωρὶς νὰ εἶναι ἀ-

πώ;-ξεροδίχει (τρὶς)-λίγο αὐτοπία...

— Ὅχι, φίλε μου, τὸν διακόπτει τὸ χριστιανόπουλο (πολλὰ χριστιανόπουλα τοῦτον τὸν «μῆνα», ἔ;... δὲν φταίω ἐγώ... γέμισε ὁ τόπος ἀπὸ δαῦτα)... τὸ χριστιανόπουλο πού τὸν ζεῖ καὶ τὸν δημιουργεῖ ἀγωνιστικὰ τὸν Χριστιανισμό.-Ὀυτοπία εἶναι νὰ ἠδονίζεσαι με τὴν ψευδαίσθησι ὅτι... ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι οὐτοπία!... Ἐρχου καὶ ἴδε!... Ὁ καλοπροαίρετος κύριος παραπ. μεται στὶς σελίδες 305-311 τοῦ περασμένου τεύχους τῶν «Ἀκτίνων»... διὰ τὰ περαιτέρω.

Τὸ ἕνα «ὄχι» τοῦ 1940, τὰ τέσσερα «ὄχι» τοῦ 1946. Νιάτα εἶπανε τὸ πρῶτο, νιάτα εἶπανε καὶ τὸ ὑπόλοιπα. Μακάρι νὰ πληθαίνουνε τὰ χριστιανικὰ «ὄχι» στὴ ζωὴ μας!... Νὰ στερηώσῃ καὶ νὰ φουτώσῃ ἡ χριστιανικὴ ἀρνησι. Τὸ μαχαίρι πού μονάχα αὐτὸ μπορεῖ νὰ χτυπηθῆ με τ' ἄλλο τὸ μαχαίρι. Τὴν ἀρνητικὴ ἀρνησι. Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ κι' ἄλλα τῆς κουκουβάγιας. Ἡ χριστιανικὴ ἀρνησι εἶναι ἀρνησι θετικῆ. Γκρεμίζει, χτίζοντας τὴν

ἴδια στιγμῆ. Σβύνει τοὺς λαθεμένους ὑπολογισμοὺς στὸν μαιροπίνικα τῆς ζωῆς μας, γράφοντας ἀμέσως τὶς σωτῆς λύσεις.

Παραδείγματα πρακτικῆς ἐφαρμογῆς; Οὐ! ἕνα σωρὸ!... Πληροφορία στὰ χριστιανικὰ νιάτα, ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Μαθήματα χριστιανικῆς ἀλγεβρας, δωρεάν: «ὄχι» στὸ «ὄχι» ἴσον «ἀρνησι» στὴν «ἀρνησι», ἴσον δύο «ἀρνήσεις», ἴσον μία κατάφασι... ἴσον «ναί»!...

Τὸ «ὄχι», περασμένο ἀπ' τὸν χριστιανικὸ κλίβανο, καθαρίζεται, ἀπολυμαίνεται, μεταμορφώνεται σὲ θέμα ζωῆς. Σὲ κατάφασι ζωῆς. Σὲ πράξι ζωῆς... Αὐτὸ ἦτανε δὰ καὶ τὸ νόημα τοῦ «ὄχι» τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940.

Γεῖα χαρά, νιάτα χριστιανικὰ ἑλληνικά! Τὸ ξέρομε δὰ πὼς ἐσεῖς κρατᾶτε ψηλὰ τὴν σημαία...

Τὴν ἀκούω τὴ φωνή σας, νιάτα:

...σὲ καινούργιες μάχες πᾶμε
στὴς εἰρήνης τὸν καιρὸ...

τεχνο (κάθε ἄλλο!) δὲν εἶναι τεχνητό· εἶναι φυσικό, πηγαίο, βγαλμένο πράγματι ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ παιδιοῦ.

Δὲν ἔχω ἀμφιβολία, πὼς τὰ ἐλληνόπουλα θὰ κάμουν-ἐκάμουν κιόλας-στὸ περιοδικό τους, τὴν ὑποδοχὴ πού τοῦ πρέπει. Ἐδῶ πού τὰ λέμε ὁμως, ἐγὼ πιστεύω πὼς κι' ἀνάμεσα στὸς μεγάλους θὰ βρῆ πολλοὺς ἀναγνώστες... καὶ λαθραγωγῶστες! Γέροι καὶ πιτσιρικοί, «πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων», ὁ πατέρας καὶ τὰ παιδιὰ του θὰ συναντηθοῦν στὸ διάβασμα τῶν σελίδων αὐτῶν. Προσοχή, μόνο, ἢ συνάντησι αὐτὴ νὰ μὴ γίνῃ πάνω στὴ σελίδα πού ἔχει τὰ αἰνίγματα, τὰ σταυρόλεξα, τοὺς γρίφους καὶ τὰ παρόμοια. Θὰ γίνῃ τότε συναγωνισμὸς γιὰ τὴ λύσι τῶν κόμπων αὐτῶν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συναγωνισμοῦ δὲν ξέρω ἂν θῆναι καὶ τόσο οἰκοδομητικὸ γιὰ τὸ πατρικὸ κύρος!

Τὸ καινούργιο περιοδικὸ βρίσκει τὴν Ἑλλάδα, γῆ διψασμένη πού περιμένει τὴν καινούργια αὐτὴ πηγὴ. Ἄς εἶναι τὸ νάμα τῆς ἀ ν ἰ α σ. Εἶναι ἡ εὐχὴ καὶ ἡ πεποίθησι δλων μας, πού περιβάλλομε τὸ περιοδικὸ αὐτὸ μὲ ἀγάπη, μὲ προσδοκία... καὶ μὲ ἀξιώσεις!

*

Ἐχει ὁμως κι' ἄλλο ἓνα εὐχάριστο γεγονός νὰ σημειώσῃ τούτῃ ἡ στήλη. Ἐνα βιβλίο, πού βγήκε στὶς ἐκδόσεις τῆς «Δαμασκίου» καὶ εἶναι συγχρόνως ἓνας ἀπολογισμὸς. Εἶναι τὸ βιβλίο: «Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης», πού περιγράφει τὸ ἔργο τῆς «Προνοίας» τῶν «Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων». Στὶς σελίδες του ξεπετιέται ἡ ζωντανὴ ἀγάπη. Ἄλλα, καλύτερα, ἀντὶ γιὰ ἄλλο σχόλιο, νὰ δώσω ἐδῶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν πρόλογο πού κάνει στὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ συνεργάτης μας Π. Μελίτης:

«... Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι μία προσφορὰ πολὺτιμη, μία προσφορὰ πού κάθε ἄνθρωπος πού ποιεὶ τὸν τόπο, κάθε ἄνθρωπος μὲ πνευματικὰ σκιρτήματα καὶ πνευματικούς πόθους μέσα του, θὰ τὴν δεχθῇ μὲ χαρὰ, μὲ εὐγνωμοσύνη, μὲ σεβασμὸ. Ὁ τόσο πετυχημένος τίτλος του «εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης» θὰ μπορούσε νὰ συμπληρωθῇ μὲ ἓναν ἄλλον: «Εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς ἐλπίδος». Κλείνοντας τὸ βιβλίο βλέπει τὴν ἐλπίδα νάχῃ ἐνισχυμένη τῇ θεμελίωσι μέσα στὴν ψυχὴ σου. Ἡ πίστις ἡ χριστιανικὴ, πηγὴ ἀγάπης μὲ θαυματουργικὴ δύναμη ὀπλισμένη. Κι' αὐτὸ στὴν πράξη, στὴν ἐ-

φαρμογῇ, ἀνάγλυφα, ζωντανά. Πὼς νὰ μὴν αἰσθανθῆς μέσα σου τὴν χριστιανικὴν ἐλπίδα διπλὰ θεμελιωμένη κι' ἔτοιμη ν' ἀντιμετωπίσῃ ὅλες τὶς καταγίβεις τῶν καιρῶν;

...«Εἰς θεωρίας ἐπίδασιν», (ἀρχαιότατο αὐτὸ χριστιανικὸ σύνθημα) ὁ ἔμπρακτος Χριστιανισμὸς φανερώνεται σὲ τοὺς τὶς σελίδας, ἄγγελος κι' ἔρμηνεὺς τῆς θεωρίας. Τῆς θεωρίας πού ἦταν τὸ βῆμα καὶ γιὰ τὴ δημιουργία τῆς «Προνοίας» τῶν «Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων». Τῆς θεωρίας τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦτο, ὅπως κάθε γνήσιο χριστιανικὸ ἔργο, δὲν εἶναι ἔκφρασι αὐτοσχεδιασμῶν ἀνευθύνων. Μελέτῃ πολλὴ ἦταν ἡ προπαρασκευὴ του καὶ σπουδαιότατο στοιχεῖο τῆς περιουσίας του ἡ γερὴ θεωρητικὴ θεμελίωσι, ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, ἡ φωτισμὸς τῶν προβλημάτων τῆς σημερινῆς ζωῆς, προβλημάτων κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν, δημογραφικῶν, προβλημάτων πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν ὑγίαια, μὲ τὴν βιολογικὴ ἀρτίωσι τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὰ ζητήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου γενικά.

...Μὴ ζητήσετε ἀριθμούς, πρὸ παντὸς, ἀριθμοὺς χορηγήσεων καὶ κεφαλαίων... Ὅχι μὲ ἑκατομμύρια κεφάλαια καὶ φορολογίες καὶ ἐράνους καὶ μισθοὺς καὶ αὐτοκίνητα. Ἄλλὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ πνεύματος πού χτυπάει τὴν πέτρα καὶ τὴν κάνει νὰ ξεπετῆ τὸ νάμα τῆς ζωῆς. Στὶς σελίδες πού ἀκολουθοῦν τὸ βλέπομε νὰ κυλᾷ καὶ νὰ θαυματούργῃ τὸ νάμα αὐτό. Καὶ ξέρομε, πὼς οἱ σελίδες αὐτὲς ὄχι μόνον παρουσιάζουν ὁλοζώντανον τὴν ἀλήθεια («ἔρχου καὶ ἴδε!») μὰ πὼς εἶναι μόνον ἓνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὴν χαρούμενη, τὴν ἐλπιδοφόρα, τὴν ζωογόνου πραγματικότητα! Ἄς δεχθοῦμε τὴν προσφορὰ πού μᾶς κάνει τοῦτο τὸ βιβλίο. Ἄς τὴν δεχθοῦμε σὰν δείγμα τῆς καρποφορίας, πού παρουσιάζει τὸ χριστιανικὸ ξαναζωντανέμα στοὺς κόλπους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, στὶς πλατεῖες μᾶζες καὶ στὴν πνευματικὴ πρωτοπορεία.

*

Δὲν μᾶς ἔχουν συνηθίσει οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες μὲ πνευματικὴ παραγωγή καὶ μάλιστα τιτωτά, σὰν αὐτὴ πού περιέχεται σὲ μίαν σειρὰ ἀπὸ ἐκδόσεις τοῦ Ὑφυπουργείου ἀνοικτοδομῆσεως, πού πρέπει, ἀλήθεια, νὰ τὶς προσέξωμε. Καμμιά δεκαπενταετρία τεύχη πού καὶ μόνῃ ἡ ἔξωτερικὴ τους ἐμφάνισι δείχνει πρωτοβουλία, μισαλό, ζῆλο, νοικοκυρωσύνη, πόνου γιὰ τὸ μεγάλο θέμα.

Ν' αναφέρω τίτλους; Νά μερικοί: 'Εργασίες του κ. Κωνσταντίνου Δοξιάδη: «Οικιστική ανάλυση», «Οικονομική πολιτική διά την ανοικοδόμησιν τών οικισμών τής χώρας», «Οι θυσίες τής 'Ελλάδος στον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο», «Καταστροφές οικισμών». Του κ. Γ. Α. Μέγα «Θεσσαλικά οικήσεις». Τών κ. κ. Α. Ι. Δελένδα και Ι. Α. Μαγγιώρου, Πώς τίθεται τὸ ἑλληνικὸν πρόβλημα. Του κ. 'Αλ. Λοῖζου «Ὁ ἠλιασμός εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν πολεοδομίαν». Τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου: «Τεχνικὰ πρόδιαγραφαὶ ἔργων ἀνοικοδομήσεως, «πίνακες καταστροφῶν οἰκοδομῶν τῆς Ἑλλάδος», «πρακτικά συσκέψεως ἀνοικοδομήσεως». Κι' ἡ σιρὰ συνεχίζεται καὶ πλουτίζεται ὄλο με νέες ἐκδόσεις.

Θὰ πῆ, ἴσως, κανεὶς, τί χρειάζονται οἱ μελέτες, όταν τόσο ἐλάχιστα εἶναι τὰ ὕλικὰ μ'σα γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο. Δὲν βᾶταν, ὅμως, καθόλου σωστὴ τέτοια σκέψη. Ἰσαῖα καὶ μόνῃ ἡ μελέτῃ με σύστημα, με πνευματικὸ ἀκόμα βάθος, με ἀληθινὰ ἐπιστημονικὴ εὐσυνειδησία καὶ πληρότητα, δεῖχνει μιὰ ἐργασία ποὺ συντελεῖται καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ δίνει τὴν κατεύθυνσιν χτυπᾷ τὴν ἀμ'λετησιά, καὶ τὴν προχειρολογία, ἀληθινὴ μάστιγα γιὰ τὴ χώρα μας. Μᾶς δίνει νὰ δούμε τί ἔγινε ὡς τώρα, νὰ σχηματίσωμε κρίσιμ γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ.

'Ανοικοδομησὶ θὰ πῆ, πρὶν ἀπὸ ὅλα, μελέτῃ. Καὶ τὴ μελέτῃ αὐτὴ τὴν βλέπομε. Εἰδικώτερον ἄς τὴν κρίνωμε, ἄς συζητήσωμε. Ἐμεῖς θὰ ἐκφράσωμε ἀνεπιφύλακτα τὴ χαρὰ μας. Καὶ τὴν ἐλπίδα μας, ὅτι θὰ συνεχισθῇ καὶ θὰ καρποφορήσῃ ἡ τόσο ἀξίεπαινη αὐτὴ ἐργασία. Π. Δάλμ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Δύο αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς διαφωτίσεως, ποὺ καυχῆθηκε πὺς θὰ ἀποκαθιστοῦσε τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου χωρίζοντάς τον ἀπὸ τὸ Θεό, ἔδειξαν τὴν ἀξία ποὺ ἀπέκτησε ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης. Τόση ἀξία, ὅση τὴν εἶδαμε νὰ διαγράφεται καὶ σὺς ἡμέρες μας μ'σα στὸ πλαίσιο τῶν πολεμικῶν γεγονότων καὶ στὴ φρίκη τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεως.

Σήμερα διανοούμενοι ὅπως ὁ Jaspers, ὁ Wiechert ἢ ὁ Vercoors, γράφει ἡ Ἑλβετικὴ «Weltwoche» τονίζουν πὺς ἡ αὐτοκα-

ταστροφὴ τῆς ἀνθρωπότητος μονάχα με τὴν ἀποκατάστασι αὐτῆς τῆς ἀξίας μπορεῖ ν' ἀποφευχθῇ. Διαιπίστωσι σωστὴ β'βασι, ποὺ, ὅμως, μένει λόγος ἀδειος, ἐφ' ὅσον δὲν δίδεται κανένα πραγματικὸ νόημα στὴν ἀνθρώπινη αὐτὴ ἀξία καὶ δὲν καθορίζεται ὁ τρόπος γιὰ ἀναστηλωθῇ ἡ ἀξία αὐτῇ. Ποβεὶ κανεὶς μιὰν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεως ἀπόλυτα ρεαλιστικῇ, ἕνα γιαντρὸ ποὺ νὰ δώσῃ πραγματικὰ φάρμακα καὶ ὄχι μονάχα λόγια καὶ γιαντροσφία.

Μιὰ τέτοια ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπισι μᾶς παρουσιάζει τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ μεγάλου Χριστιανοῦ γερμανοῦ διανοουμένου Rheinhold Schneider «Gedanken des Friedens» ποὺ τὸ σχολιάζει ἡ Ἑλβετικὴ ἐφημερίδα. Ὁ Schneider ποὺ, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔγραφαν οἱ «Ἀκτίνες», καταδιώχθηκε ὄλο λίγοι ἀπὸ τὸν Ναζισμό, ξέρει κι' αὐτὸς ὅτι πρέπει ν' ἀναστηλωθῇ ἡ πίστις στὴν ἀνθρώπινη ἀξία, ἀλλὰ ξέρει ταυτόχρονα καὶ ποῖὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς ἀξίας αὐτῆς. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταὶ λόγος γιὰ ἀνθρώπινη ἀξία, γράφει, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει προσπάθεια γιὰ τὴν ὁμοίωσι τοῦ ἀνθρώπου με τὸ Θεό. «Εἶναι ἡ τρομώτερον ἐξέλιξι σὲ μιὰν ἀνθρώπινη ζωῇ, όταν ἡ εἰκόνα αὐτῇ ἡ καθ' ὁμοίωσιν καταστρέφεται.... Ὁλόκληρος ὁ κόσμος αἰσθάνεται τὸν ἔμμεσο ἡ ἄμεσο ἀντίκτυπο ἀπὸ ἕνα τέτοιο ὄλεθρος. Αὐτὸ συνέβη καὶ στὴν ἐποχὴ μας. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔπεσε τόσο χαμηλὰ σήμερον ἡ ἀνθρώπινη ἀξία.

Τὸν ἔπεσε μὲν αὐτὸ, τὸν βλέπει κανεὶς ὄχι μόνο στὰ γεγονότα ἀλλὰ καὶ στὴν τέχνη, τὴ ζωγραφικὴ, τὴν γλυπτικὴ, τὴν ποίησι, ποὺ ἐμπνέονται ἀπ' τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς καταπτώσεως, ποὺ ὀδηγεῖ τελικὰ σὲ μιὰ τάσι πεισιθάνατη, τάσι καταστροφῆς. Ἄλλὰ ὁ χριστιανικὸς ρεαλισμός τοῦ Schneider ἀντιμετρεῖ τὸ μέγεθος τῆς ἐρημώσεως καὶ τοῦ χάους, κυττάζει κατὰμτα τὴν ἀτελειπιστικὴν αὐτὴ πραγματικότητα, ὄχι ὅμως γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ σὲ ἀπαισιοδοξία ἄγνου, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀντιμετώπισῃ τὴν πραγματικότητα με τὸ θάρρος τῆς πίστεως καὶ νὰ δῇ σ' αὐτὴν ἀκριβῶς μιὰ κατάσταση, ποὺ κλείνει μ'σα τῆς τὸ σπέρμα τῆς σωτηρίας γιὰ τὴ χώρα του. «Κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια, τονίζει, βρίσκεται ὁ σταυρός... Δὲν ἐχτίσαμε ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ χτίσωμε. Ἄλλὰ τώρα ἔκεινος εἶναι ἐδῶ καὶ θέλει νὰ χτίσῃ. Βρισκόμαστε στὴν ὥρα τῆς χάριτος, ποὺ χτυπᾷ μέσα στὴν πιὸ σκοτεινὴν ὕψατα. Ὁ σύνδεσμος καὶ πάλι με τὸ Θεὸ θὰ ξαναδῶσῃ στὸν ἀνθρώπο τὴ χαμένη του ἀξία.

Θά οδηγήσει την ανθρωπότητα μέσα απ' το μοναδικό δρόμο διεξόδου προς καινούργιους φωτεινούς ορίζοντας. 'Ο Χριστιανισμός, παρατηρεί καταλήγοντας ο άρθρογράφος-πρέπει ν' αναγνωρισθῆ και από τους μη χριστιανούς-έχει καταλάβει πολύ καλά τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν καὶ στέκει ἀπέναντι στο σημερινό χάος σάν μιὰ ἐνεργὸς πνευματικὴ δύναμις, σάν ὁ μόνος ἀποφασιστικὸς ἀντιπαλὸς τους.

*

* Ένας νεαρὸς πολεμιστὴς περιγράφει στὴν Ἑλβετικὴ ἐφημερίδα «Journal de Genève» τὴ βαθεῖα ἀπογοητευσὶ πού τοῦ προξένησε τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ἀτμόσφαιρα στὴ ρουτίνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Στὸν πόλεμο ἡ ἀφοσίωσι, ὁ ἥρωϊσμός, τὸ πνεῦμα τῆς συναδελφώσεως, τὸ ὀλοκληρωτικὸ δόσιμον σ' ἕνα σκοπὸ. Στὴν εἰρήνῃ, στὴν καθημερινὴ ζωῆ, οἱ στενὲς προοπτικὲς, ἡ μηχανικὴ βαρετὴ ἐργασίᾳ, τὰ ἐγωϊστικὰ συμφέροντα, ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Μιὰ βαθεῖα ἀντίθεσι, στὴν ὁποία δὲν δυσκολεύεται κανεὶς νὰ διακρίνῃ ἕνα ἀπ' τὰ βαθύτερα αἷτια τοῦ πολέμου. Γιατὶ ἡ ἀνθρωπότης καὶ μάλιστα ἡ νεολαία δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσῃ παρὰ μόνο ἥρωϊκὰ. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ σημερινὴ νεότης σ' ἕνα μέρος τῆς δὲν θέλει νὰ πάρῃ ἐπάνω τῆς τὸ σταυρὸ μιὰς ἀληθινῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ζωῆς πού κάνει τὴν θυσία, τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ ἥρωϊκὸ πνεῦμα, στοιχεῖα εἰρηνικῆς καὶ ἀληθινῆς δημιουργίας, εἶναι μοιραῖο νὰ πληρώσῃ τὸν ἀπαραίτητο φέρο τοῦ ἥρωϊσμοῦ σὲ πράγματᾳ ἀνάξια τοῦ ἀνθρώπου, πού τὸν κατεβάzzου καὶ τὸν κάνουν νὰ χάνῃ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς.

*

Τὸ ὁμοσπονδιακὸ Συμβούλιον τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ στὴ Ἀμερικὴ (Federal Council of the Churches) σὲ μιὰ εἰδικῆ του συνεδρίαση στὸ Ὀχίω συνέταξε ὑπόμνημα σχετικὸ μὲ τὴς «Ἐκκλησίαις καὶ τὴν Παγκόσμια τᾶξη».

Σ' ἕνα μέρος τοῦ ὑπομνηματοῦ, πού ἀναφέρεται στὴν πνευματικὴ κρίσις τῆς ἀνθρωπότητος, τονίζεται διὰ τὴ ἀδελφοσύνη εἶναι τώρα ἡ πνευματικὴ προσαγῆ γιὰ τὴν ἐπιβίωσι. Εἶναι μιὰ ὑποχρέωσι αὐτῶν πού ἐμαθῆτευσαν στὸ Χριστιανισμὸ νὰ μορτωσηθοῦν τὴν πίστη τους στὴν καθημερινὴ ζωῆ.

Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ αὐτὸ τὸ πρό-

γραμμα χρειάζεται 1) Ἀνάπτυξη τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου 2) ἡ ὀλοκληρωσι τοῦ μέου σ' ἕνα παγκόσμιον σὸμ Χριστιανῶν 3) ἡ προεκτασι τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν στὴς συνήθεις εἰρήνης 4) ἡ ἐκφρασι τους στὴ ζωῆ ὄλων τῶν ἐθνῶν.

*

Σ' ἕνα ἄρθρο μὲ τίτλο: «Οἱ Ἡγέται τοῦ Κόσμου συνηγοροῦν γιὰ τὴ Χριστιανικὴ Ἀγωγή» (World Leaders advocate Christian Education) τὸ περιοδικὸ Christian Century μᾶς πληροφορεῖ διὰ πλείστοι ἡγέτες ἐθνῶν καὶ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ προσυπογράφου μιὰ πρόσκλησι τῆς Παγκοσμίου Ἐνώσεως Καθηγητικῶν Σχολείων (World's Sunday School Association) πρὸς τὸν κόσμο νὰ βοηθήσῃ τὴ δημιουργίᾳ ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν βάσεων τῆς εἰρήνης μὲ τὴ θεσηκετικὴ ἀγωγή.

*

Πολλὴ ἐντύπωσι ἔχει κάνει μιὰ κοινωνιολογικὴ μελέτη τοῦ Richard I. McKinney, πού κυκλοφόρησε τελευταῖα, γύρω ἀπ' τὸ θέμα τῆς θεσηκείας στὰ Κολλέγια τῆς Ἀμερικῆς, πού προορίζονται γιὰ τοὺς νέγρους. Κάπου 40 χιλ. σπουδαστὲς ἔχουν τὰ Κολλέγια αὐτὰ καὶ δυσιπλωτάνεται, ὅτι οἱ πῶ πολλοὶ εἶναι χριστιανοὶ μὲ τὴν καρδίᾳ τους. Σπάνια βρῖσκει μετοξὺ τους ἕναν ἀγνωστοπιστῆ καὶ σχεδὸν ποτὲ ἕναν ἄθεο.

*

Τὸ ἀμερικανικὸ περιοδικὸ «The Christian Century» τονίζει διὰ κάθε χριστιανός, πού θὰ θελήσῃ νὰ καταλάβῃ τὴ γενεὰ στὴν ὁποία θὰ ἐργασθῆ πρέπει νὰ μελετήσῃ καλὰ τὴ σύγχρονη λογοτεχνία.

Τὰ βιβλία εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ μελέτες πού ἀναφέρονται σὲ διανοητικὲς ἀρρωστειες καὶ περιέχουν τίς ἀρρωστημένες ὀψεις τῆς σύγχρονης ζωῆς. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν κινηματογράφου. Ἀκόμη καὶ τὰ μουσικὰ κομμάτια φαίνονται σάν νὰ παίρουν τὰ περισσότερα θέματὰ τους ἀπὸ τὴ φαντασία πού ἐκδηλώνεται στὸ γραφεῖο ἐνὸς ψυχαναλυτοῦ. Εὐκόλα μπορεῖ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὴν εὐθύνη τῶν χριστιανῶν, σήμερα πού ἡ διανοητικὴ καὶ πνευματικὴ θεραπευτικὴ χρειάζεται ὅσο ποτὲ ἄλλοτε στὴ νεώτερη ἱστορία.

*

Στὴ φιλολογικὴ ἐκδοσι τῶν Times ἀφιερῶθη ἕνα πολὺ στήλο ἄρθρο γιὰ τὴν ἀγ-

γλίκη ποιήσει στο διάστημα του μεσοπολ μου. Το χαρακτηριστικό, για τη γενικότερη στροφή των πνευματικών ανθρώπων σ' όλον τον κόσμο, είναι ότι διαπιστώνεται η έγκρατεια: του μηδενισμού των Νίτσε, "Ίψεν κλπ. και η αναζήτηση μιάς καινούργιας πίστωσης. Μέσα στους πολλούς φωτισμένους ποιητές ξεχωρίζει η μορφή του Walter De La Mare, που το έργο του αποτελεί μιά απάντηση σ' εκείνους, που για ιδανικό της πνευματικής τους παραγωγής είχαν βάσει την ψυχανάλυση του Φρόυντ. Πιο πολύ όμως απ' όλους ξεχωρίζει ο T. S. Eliot.

Τὰ πρώτα του ποιήματα, που γράφτηκαν κατά τον πρώτο πόλεμο, ήταν γεμάτα από τραγική ειρωνεία και ήττοπάθεια, μ' όλα ταύτα όμως ο Eliot ήταν ένας ποιητής, που αντιμετώπιζε τον εαυτό του ελλεικρινά και τίμια και είχε μιά πλατειά γνώση της ιστορίας. Όταν όμως στά χαρίσματα αυτά, που είχε, προστέθηκε και μιά θερμή πίστι, πια πλατειά απ' όση είχαν ο Hopkins, δημιουργήσε τὰ πια μεγάλα του άριστουργήματα—σάν τὸ «Waste Land» που έκλεισε σ' αυτό ἔλη τὴ φιλοσοφική του αντίληψη. Αὐτὰ τὰ ποιήματα τὸν ἐπέδωκαν πια ἀναντίρρητα σάν μεγάλο ποιητὴ ἀνάμεσα στους ἄλλους τῆς μεσοπολεμικῆς περιόδου.

*

Στις ἀγγλικές ἐφημερίδες δημοσιεύεται ότι πρόκειται νὰ γίνη μιά σειρά διαλέξεων γιὰ τὸ διάστημα "Ἀγγλο ἀστρονόμο Arthur Stanley Eddington. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτές θὰ γίνουν στὸ Cambridge και θὰ ἐκδοθοῦν.

Θὰ ἀναφέρονται κυρίως στὰ εὐρύτερα συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης και ἐιδικὰ στὴ σχέση μετὴ τὴν ἠθική και τὴ θρησκεία, γιατί ὅπως εἶναι γνωστὸ στὸ ἀναγνωστικὸ μας κοινὸ ἀπὸ εἰδικὰ ἄρθρα τῶν «Ἀκτίνων» κι' ἀπὸ εἰδικὸ τεύχος ἀφιερωμένο στὴ μνήμη του (Μάρτιος 1945) ὁ μέγας αὐτὸς ἐπιστῆμων συνεδύαζε τὴν ἐπιστημονική μετὴν ζωντανὴ πνευματικὴ ἔρευνα. Ἡ ἑλληνική «Χριστιανική Ἔκδοση Ἐπιστημόνων» τὸν εἶχε στὰ ἐπίτιμα μέλη τῆς και τὸ περιοδικὸ τοῦτο ἔχει κάθε λόγο νὰ χαιρετίζει μετὴ ἱκανοποίησι τὴν πνευματικὴ κίνησι που ἀρχίζει νὰ ἐκδηλώνεται γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομα και τὸ ἔργο του μεγάλου αὐτοῦ ἐπιστῆμονος και πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Και σάν συνέχεια στὴν κίνησι αὐτή, ἔρ-

χεται ἡ εἰδησις ὅτι στὸ τελευταῖο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Observatory»—ὄργανου τοῦ Ἀστεροσκοπιοῦ τοῦ Γκρήνουιτς—ἀναφέρεται ὅτι πολλοὶ ἐκπρόσωποι διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστημονικῆς διανοήσεως στὴν Ἀγγλία ζητοῦν νὰ ἱδρυθῆ ἐιδικὴ πανεπιστημιακὴ ἔδρα πρὸς τιμὴν τοῦ καθηγητοῦ Eddington, διότι αὐτὸς ἐζήτησε νὰ διαμορφώσῃ μιάν ἀποψὶ τοῦ κόσμου, ὅπως ἀκριδῶς ἔπρεπε νὰ εἶναι σὲ ὅλα τὰ πεδία τῆς γνώσεως και τοῦ πειράματος.

Στὴν ἔδρα αὐτὴ θὰ διδάσκωνται «οἱ σύγχρονες ἐπιστημονικὲς σκέψεις που θὰ διαποτίζωνται ἀπὸ τὴν φιλοσοφία τῆς θρησκείας ἢ τῆς ἠθικῆς» και «θὰ διαδίδωνται οἱ ἀπόψεις ἐκείνες που χρειάζονται γιὰ νὰ γίνη ἡ κατάλληλη σύνθεσις—ἐπιστήμη, φιλοσοφία, θρησκεία—προκειμένου νὰ ἀναζητητῆ και νὰ σπουδάζετῃ ἡ ἀλήθεια».

Τὴν πρωτοβουλία τῆς ἱδρύσεως τῆς ἔδρας αὐτῆς ἀνέλαβαν ἡ Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστημιακὸ Κολλέγιο τῆς Τριᾶδος (Trinity College), ἡ πόλις τοῦ Cambridge και ἡ ἐταιρεία τῶν φίλων.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Στεφάνου Μπολέτση. Ραφωδία 1940-1946. Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός». Ἀθήνα, Ὀκτώβριος 1946. Ὁ πόλεμος, ἡ Ἀλβανικὴ ἐποποιία, τὰ δοῦρα, ἡ Κατοχὴ στὴν Ἑλλάδα, οἱ μεταπολεμικὲς ἐλπίδες. Θέματα συγκλονιστικὰ που γύρευαν—τὸ εἶπαμε και ἄλλοτε ἀπὸ τὶς στήλες αὐτῆς—τὸν ποιητὴ τους. Ἐνα δημιουργὸ που θὰ καθάριζε τὸ ἐσώτερό του ἀπὸ κάθε ταπεινὸ, γιὰ νὰ μῆ στὰ ἅγια τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς και νὰ προσφέρει ἐκεῖ, τὴν λύρα του γιὰ ἕνα ὕμνο παλλαϊκὸ. Ἐξῆ χρόνων ἱστορία. Ἀλλὰ τέτοια ἱστορία που δὲν τὴν εἶδαν αἰῶνες!

Ἐνα τόσο μεγάλου θέματος δὲν τὸ βρήκαμε ὡς τὰ σήμερα, ἄσια και ὀλοκληρωμ νὰ ἐκφρασμένο ἀπὸ Ἕλληνα ποιητὴ. Καὶ ἔμενε σιωπηλὸ, κρυμμένο κειμήλιο στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας. Τοῦ λαοῦ που, λ' εἶπε ἐπιγραμματικὰ στὸ τέλος τῆς Ραφωδίας. «Ζήσαμε:—εἶδαμε, πάθαμε, μάθαμε—ἔδραμε τώρα». (ε'Ἡ διεθνὴς τῆς ἀγάπης. Ἐπιστροφή).

Ἐχω τὴν πεποίθησι ὅτι τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ, ἐκεῖνο που ἀσχολεῖται μετὴ τὴν ποίησι και ἐκεῖνο που ἀσχολεῖται μετὴ τὴν πεζὴ ζωὴ, θὰ σταθῆ μετὴ δακρυχένη μάτια μπροστὰ

στά μνημεία αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, πού ἐλά-
ξεν μετὰ τοὺς στίχους του ὁ κ. Μπολέτης,
μὲ τὸ λεπτό καὶ πλούσιο λυρικό του αἶσθη-
μα καὶ τὴ δική του τεχνοτροπία, ἔκφραση
τῆς δικῆς του προσωπικότητος. Νομίζω πῶς
τὸ πέτυχε αὐτὸ ὁ ποιητὴς τῆς Ραφωδίας.
Πιστεύω ὅτι θὰ τραγουδηθοῦν οἱ στίχοι του.
Ἄπὸ ἀρμονικῆς καὶ ἀπὸ ἀμουςες φωνῆς, μὲ
δουλεμένες συγχορδίες ἢ μὲ τὸ μονότονο
ἦχο τοῦ λαϊκοῦ ὄργανου, πάντα, ὅμως μὲ τὴν
ἴδια συγκινημένη ἑλληνική καρδιά. Ὁ κ.
Μπολέτης δὲν εἶναι, βέβαια, ἀγνωστος σὲ
δοσοὺς ἀσχαλοῦνται μὲ τὴν ποίησιν. Οἱ ἀ-
ναγνώστες τῶν «Ἀκτίων» τὸν γνωρίζουν
ἰδιαίτερα κ' ἀπὸ τὴν τακτικὴ συνεργασία
του σ' αὐτῆς. Ἄλλὰ ὁ ποιητὴς τῆς Ραφω-
δίας δὲν εἶναι σήμερα, δὲν εἶναι μονάχα
ὁ δημιουργὸς τῶν «Βραδυῶν Φώτων» πού
κυκλοφόρησε παλαιότερα. Μιὰ καινούργια
πνοὴ καὶ δύναμη, ἓνα ξεναγένημα, θὰ λέ-
γαμε, τὸν παρουσιάσει σὲ ἄλλη κλίμακα τό-
ρα. Στὴ «Ραφωδία» τὰ γεγονότα τοῦ 40-46
ξετυλίγονται, μὲ ἀλοζώντανες εἰκόνας. Τὰ
πρῶτα «νέφη πολέμου» κ' ὁ ὕμνος τῆς εἰ-
ρηνικῆς καὶ ἀμαχῆς Ἑλλάδος, οἱ μεγάλοι
ἐπιτεταταὶ τῆς πενταετίας—οἱ τέσσερες
«σφραγίδες»—πὺ μόνον οἱ βαθύτατα δραμα-
τικὸι στίχοι τοῦ Ἰωάννου μποροῦν νὰ τοὺς
προλογίσουν, ὁ ἀγῶνας στὰ βουνὰ τῆς Ἀλ-
βανίας. Τὸ πρῶτο χαροῦνιμο μῆνυμα τῆς
λευτερίας στοὺς σκλάβους εὐρωπαίους, σταλ-
μένο ἀπὸ τὶς ματοβαμμένους ράχες τῆς
Πίνδου:

Γεῖα
καὶ χερά
τῆς γῆς ἀδέλφια:
Γάλλοι
Ὀλλανδοί,
Βέλγοι
Τσχοσλοῦδοι, Πολωνοί
Κάποια κερὶ ἢ ὄρα.

(Φλόγες στὰ νέφη.

Δεύτερη σφραγίδα: Οἱ Γερμανοὶ ἔρχον-
ται πᾶνω στὴν Ἑλλάδα... Ἐνα λυπημένο
μὰ ἥρωικό τραγούδι τριῶν ἀναπήρων κλεί-
νει τὴν ἐποχὴ. Τρίτη καὶ τέταρτη: Κατοχὴ
καὶ λιμός καὶ μάχαιρα. Ὁ ποιητὴς κατορ-
θώνει νὰ δανειστῇ τοὺς στίχους του ἀπὸ
μέσα ἀπ' τὴν καρδιά μας:

«Ἐνός Ἀκτίωνος μὲ χαστούκησα.
Τὰ δόντια του, γελοῦντας,
μοῦδειξ' ἓνας ὄνος.
Κ' ὡς πῆγαίνα οκυρτός
—κακὴ σκιά—

μ' ἀκολουθοῦσαν ὁ σκοπένος»

(Ραγίδες)

Ἀισθάνομαι τὸν πειρασμὸ νὰ μεταφέρω ἐδῶ
πολλοὺς τέτοιους στίχους τῆς «Ραφωδίας»
ἀλλὰ ὁ χώρος δὲν τὸ ἐπιτρέπει. Ἡ συλλο-
γὴ τοῦ κ. Μπολέτης ἔχει μιὰ καταπληκτικὴ
ἱστορικὴ πληρότητα. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ
τὰ προσόντα τῆς πού ἀιχμαλωτίζουν τὸν
ἀναγνώστη τῆς. Καμμιὰ, νομίζω, δύνατὴ
καὶ χαρακτηριστικὴ σελίδα τῶν ἔξῃ αὐτῶν
χρόνων δὲν μένει ἐξω ἀπὸ τὴ συλλογὴ. Γε-
γονότα, ἄνθρωποι, νεκροὶ καὶ ζωντανοί.
Σκαλοπάτι μὲ σκαλοπάτι μᾶς ἀνδρίζει ἢ
Ραφωδία μέσα ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ φόντο,
μέσα ἀπὸ τὸ δράμα του, στὴν δικαίωση πού
κλείνει τὴν ὥραια συλλογὴ μὲ τὴν «Διεθνὴ
τῆς ἀγάπης». Ἐδῶ ἀποκαλύπτεται ὀλοκά-
θαρα ἡ πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ποιητῆ
ἀλλὰ καὶ τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας του.
Μὲ ἀγάπη, ἔταξε τὸν ἑαυτὸ του στὴν ὑπη-
ρεσία τοῦ ἀνώτερου, τοῦ ὑγιούς πόθου νὰ
ἐκφράσῃ τὸ δράμα του ἓνας ὀλόκληρος λα-
ός. Τὸ δράμα τοῦ πόνου καὶ τῆς δοκιμασίας
του τῶν τελευταίων ἐτῶν. Σ' αὐτὴ τὴν ὑπη-
ρεσία προσφῆκε ὁ ποιητὴς σὺν ὑπρέ-
της, λειτουργός, θὰ λέγαμε ἀκόμη, μὲ τα-
πεινοσύνη θεία, μὲ ἐξαγιασμένη τὴν τέχνη
του. Καὶ δὲν ἀφήνει ἔρημο τὸν λαὸ αὐτῶν
πού τοῦ ἐμπιστεύτηκε τὴν καρδιά του. Τὸν
ἀγκαλιάζει μὲ στοργὴ καὶ τὸν ὀδηγεῖ.
Φῶς, δύναμη, χαρὰ καὶ ἀγάπη, πρὸ παντός
ἀγάπη θὰ προσφέρῃ ὁ ποιητὴς τῆς Ραφω-
δίας στὰ ἑλληνικὰ κοινά, πού θὰ τὸν δια-
βάσῃ, μὲ τὸν δραματισμὸ τῆς λυτρώσεως
τοῦ δράματος πού περιέγραψαν οἱ τέσσε-
ρες «σφραγίδες».

Δὲν ἀντλεῖ ὁ ποιητὴς τὸν δραματισμὸ αὐ-
τὸ ἀπὸ χιμαίρικῆς ἰδέας, ἀπὸ μιὰ νεφελοῦδη
φαντασία. Ἡ σημερινὴ πραγματικότητα, ἢ
εὐτυχισμένη πραγματικότητα πού σὲ ἄλλες
εὐκαιρίες καὶ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ βρέθηκε
ὑποχρεωμένο νὰ παρουσιάσῃ στοὺς ἀναγνώ-
στες του, ἢ νεοελληνικὴ χριστιανικὴ πραγμα-
τικότητα, εἶναι τὸ ξεκίνημα τοῦ ποιητοῦ
γιὰ τὸν δραματισμὸ του τῆς «Διεθνούς τῆς
ἀγάπης». Καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς παλμώδεις
τόνους τῆς ἑλληνικότητος τῶν ἄλλων «σφρα-
γίδων» ἐκεῖνος πού ἐδειξε τὴν ἀγάπην του
στὸν «πλησίον», στὴν πατρίδα του, μιλάει
τώρα μὲ τὴν ἴδια, δοκιμασμένη ὅμως, ἀγά-
πην στὴν πανανθρώπινη ψυχὴ.

Πατρίδες.

Σ' ὄλη τῇ γῇ Πατρίδες.

Παντοῦ Πατρίδες

Παντοῦ ἀγάπην

Τ' ὄραμα θὰν' ἀλήθεια τώρα

Κλείνομε τὸν κομπὸ καὶ καλοτυπωμένο

τόμο-εἶναι μιὰ ἐπιτυχία τῆς «Δαμασκού» πού εὐχομαι νὰ συνεχισθῆ-μὲ τὸ συμπέρασμα μας: Τὰ τραγούδια τοῦ κ. Μπολέτη δὲν πετυχαίνουν μόνο μετὰ τὴν πλοῦσια ἐλληνικότητά τους νὰ κερδίσουν τὸν ἀναγνώστη. Εἶναι μιὰ ζωντανὴ σύγχρονη ἱστορία κυταγμένη ὁμως κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσυνήθιστο ἓνα ἀπλετο φῶς. Φῶς πού ἐξηγεῖ καὶ ἀδηγεῖ. Ἡ χριστιανικὴ πίστη τοῦ ποιητῆ καὶ ἡ ὀλέφυχη παράδοσή του στὴν δυνατὴ ἐμπνευστὴ τῆς ἐχάρισι στὸν κ. Μπολέτη τὰ κλειδί γιὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν καρδιά τοῦ λαοῦ μας πού ἔμεινε ὡς τώρα κλειδωμένη σ' ἄλλους ποιητές. Ἀπὸ τῆ σκοπιά αὐτῆς τῆς αἰωνιότητος γίνεται φανερό τὸ νόημα τῆς ἱστορίας μας. Ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ μας στὶς δοκιμασίες, στὸν ἐπικὸ ἀγῶνα του, ἡ ἀνωτερότητά του, ἡ ἀγάπη στοὺς ἐχθροῦς του (ὡς θυμηθούμε λίγα τὴ συμπεριφορὰ στοὺς ἡττημένους Ἰταλοῦς τὸ 1943) ὁ πάνος του γιὰ τὸ Δίκαιο καὶ τὴν πανανθρώπινη εὐτυχία, ἡ Ἀγάπη, μοναδικὰ ρεαλιστικὸς δρόμος γιὰ τὴν ἔνωση τῶν λαῶν «ἐδῆχως κάγκελα συνόρων», ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐλληνικὴ πραγματικότης πού βρίσκει ὀλίγελα ταιριαχτὰ τὴν πληρωσὴ τῆς καὶ τὴν ἐξήγησὴ τους στὸν προφητικὸ ὄραματισμό, τῆς «Διεθνῆς τῆς Ἀγάπης», τὴν ἀποθέωση πού τοποθετεῖ στὸ τέλος τῆς Ραφκοδίας τοῦ 40-46 ὁ ποιητῆς της.

Εἶναι ἀλήθεια. Ἀνταποκρίνεται πέρα γιὰ πέρα ὁ ὄραματισμὸς αὐτὸς στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ πού, ὅσο κι' ἂν ἔχη κι' αὐτὸς τὰ ψεγάδια του, ὁμως στὴν πλειονότητά του δέχεται τὴ ζωαγόνα ἐπίδραση τῆς «χριστιανικῆς ζύμης».

*

Μὲ πολλὴ χαρὰ ἐλάβαμε τὸν Β' τόμο τοῦ περιοδικοῦ «Χριστιανικὴ Ἀναγέννησις» πού βγαίνει στὴν Κύπρον, ὄργανο τῆς «Παγκυπρίου Ὄργανοσεως Θρησκευτικῶν Ὁρθόδοξων Ἱδρυμάτων». Εἶναι ἓνα, λαμπρὸ περιοδικό, ὄργανο μιᾶς πολὺ καλῆς πνευματικῆς ἐργασίας πού συντελεῖται στὴν Ἑλληνικὴ Μεγαλόνησο. Κυρίως εἶναι ὄργανο θρησκευτικοῦ κηρύγματος ὁμως καὶ ἡ χριστιανικὴ τέχνη καὶ ἡ πρόδος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐκπροσωποῦνται στὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ. Διαδάζοντάς το αἰσθανόμεσθε νὰ μιλήτῃ μέσα μας ἡ χριστιανικὴ Κύπρος μὲ τὸν παλμό της, μὲ τὴ δημιουργία της, μὲ τὰ προβλήματα της ἀκόμα. Ἀξίζει τὸ περιοδικό αὐτό νὰ διαδάζεται καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο μας νησί, πού εἶναι ἡ ἰδιαιτέρη πατρίδα του.

*

Ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις εἶναι ἓνα θέμα τὸ ὁποῖον καὶ τὴν θεωρίαν ἀπασχολεῖ καὶ τὴν πράξιν ἐμπνεεῖ, ὅχι ὁμως ἀκόμη ὅσο θὰ ἔπρεπε ἴδιως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον μὲ πολλὴν χαρὰν βλέπομεν τὴν σχετικὴν πρὸς τὴν κίνησιν αὐτὴν φιλολογοῦν καὶ ἐμοχύεται διὰ τῆς ἐπιανεκδόσεως τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ «Ὁ Συνεταιριστῆς». Ἐπειτα ἀπὸ δεκαπενταετῆ ἐκδοσιν, (1925-40) τὸ περιοδικὸν αὐτὸ διέκοφεν ἐπὶ ἔξ ἔτη, τὰ ἔτη τῆς πολεμικῆς δοκιμασίας τὴν ἐκδοσίν του, διὰ νὰ συνεχίσῃ τώρα εἰς νέαν περίοδον. Τὰ συναρτηστικὰ ζητήματα ἐρευνῶνται εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτὸ κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ κατατοπισθῇ τόσο ἐπὶ τῶν βάσεων, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως.

*

Ἐπὶ τοῦ σεβ. Γεωργίου Βουτσίνου, καθολικοῦ ἐπισκόπου τῆς Σύρου, ἐξεδόθη μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «Κομμουνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς». Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ τρία μέρη τοῦ βιβλίου του ἐξετάζει τί εἶναι ὁ κομμουνισμὸς, τί ἀξίζει ὁ κομμουνισμὸς καὶ τί ἀπάντησιν ἔδωσεν ὁ Χριστιανισμὸς. Τελειώνει μὲ τρεῖς μ.λιτες: ἐργασία καὶ κεφάλαιον, ἡ ἰσότης, δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη.

*

Διὰ τὰ βιβλία: Roger Milliet «A' Ecole du peuple Grec» καὶ Κλεῶνος Β. Παράσχου «Χρονικό», Κύκλος πρώτος, Ν. Τουτουνηζάκη «Ἰκεσία», ἐλπίζομεν προσεχῶς νὰ δημοσιεύσωμεν βιβλιοκριτικὰ σημεῖατα.

*

Ἐλάβομεν ἀκόμη τὰ κάτωθι βιβλία:

1) Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, τακτικοῦ μ.λους τῆς Ἀκαδημίας, «Ἡ Τριάς τῶν ὁπίστων ἀξίωσις τοῦ Ἀληθοῦς, τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς σκοπιάς», ὁμιλία ρηθῆσα κατὰ τὴν δεξίωσιν αὐτοῦ ὡς τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 1ης Ἰουλίου 1946.

2) Γιώργου Καραπάνου, «Ἄνωρος τῆς ἀγάπης», Ἀθήνα 1946. Ὁ κ. Γ. Καραπάνος εἶναι γνωστὸς ἀπὸ προηγούμενες ποιητικὰς συλλογὰς του καὶ διηγήματα. Δὲν μπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ποιητῆς ἐγγίζει τὴν χριστιανικὴν ὄψιν. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ λεχθῇ οὔτε διὰ τὴν τελευταίαν συλλογὴν μονοτότι στίχοι ὅπως εἰς τὴν σ. 23 «ἡ Πίστη» δείχνουν ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν ποιητὴν νὰ ἔλθῃ κοντίτερα πρὸς τὴν Πίστιν.

3) Ν. Ι. Σηφάκι. «Βοήθεια! σώσε με» κοινωνιολογική μυθιστορία. Μυθιστορημα ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Βιβλίον γραμμένο με δύναμιν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ δὲν ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ χριστιανικόν.

4) Ι. Κ. Δημητρακοπούλου. «Ἀθανάσιος Λευκαδίτης». Βιογραφία τοῦ μᾶς σκιαγραφεῖ τὸ ἔργον τοῦ πρώτου ἀρχηγοῦ καὶ ἱδρυτοῦ τοῦ Σώματος Ἑλλήνων Προσκόπων.

5) Σωτ. Ι. Ἀγαπητίδης. «Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Δωδεκανήσον». Σύντομος εἰ-

σαγωγικὴ μελέτη εἰς τὰ κοινωνικά καὶ οικονομικά προβλήματα τῆς Δωδεκανήσου.

6) Ἀγαμέμνωνος Ζάχου. «Τὰ πρῶτα ἐπινίκια». Κάϊρον 1946. Ἐπικὸν ποίημα ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸν ἡρωϊκὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον.

7) Ἅγι Παλμοῦ. «Ἡ Συμφωνία τοῦ Ψωμιοῦ». Ἀ' Δημιουργία. Ἀθήναι 1946. Ποιητικὴ σύνθεσις σὲ τέσσερα μέρη.

8) Δρος Ν. Π. Ζωγράφου. «Αἱ ἡνῶμέναί πολιτεῖαι τῆς οἰκουμένης», ἀνθρωπιστικὴ, ἀντιπολεμικὴ καὶ κοσμοπολιτικὴ φιλοσοφία. Ἀθήναι 1946.

Μὲ τὸ παρὸν διπλοῦν τεύχος κλείνει ἡ σειρά τῶν τακτικῶν τευχῶν τοῦ 1946. Τὸν Δεκέμβριον (περὶ τὰ Χριστούγεννα) θὰ κυκλοφορήσῃ ἕκτακτον τεύχος, εἰδικὴ ἕκδοσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» περιέχουσα τὴν διακήρυξιν, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ παρόντος.

Τὸ ἕκτακτον αὐτὸ τεύχος θὰ ἔχη ἕκτασιν πλεον τῶν 200 σελίδων (13-14 τυπογραφικῶν φύλλων). Οἱ ὄροι ὑφ' οὓς θὰ διατεθῇ τὸ ἐν λόγω τεύχος ὅσον εἰς τὸ κοινὸν γενικῶς ὅσον καὶ εἰς τοὺς συνδρομητάς, θὰ ἀναγγελθοῦν ἐν καιρῷ.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἀνεξαρτήτως τοῦ εἰδικοῦ τούτου τεύχους, ὁ παρῶν τόμος τοῦ 1946, ἀποτελούμενος ἀπὸ εἴκοσι ἕξ τυπογραφικὰ φύλλα, ἔχει τὴν μεγαλυτέραν ἕκτασιν ἐξ ὄλων τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ. Ταῦτα μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ βελτίωσις τῶν ἐν γένει ἐκδοτικῶν συνθηκῶν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀκόμη πληρεστέραν καὶ ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ μας.

Χάριν τῶν συνδρομητῶν καὶ τακτικῶν ἀναγνωστῶν διατίθενται καλῶς μάλιστα τόμων «Ἀκτίνων» με καλλιτεχνικὴν ἀναγλυφον διακόσμησιν. Τιμὴ ἐκάστου καλύμματος δραχ. 4000. Εἰς τὴν τιμὴν αὐτὴν περιλαμβάνονται καὶ ἑξοδα βιβλιοδεσίας, τὴν ὁποίαν εὐχαρίστως θὰ ἐνεργῇ ἡ ὑπηρεσία τοῦ περιοδικοῦ ἐφ' ὅσον τῆς προσάγονται τὰ σχετικὰ τεύχη.

Τὰ γραφεῖα μας εἰς Θεσσαλονίκην μετεφέρθησαν εἰς ὁδὸν Ἁγίας Σοφίας 38.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»—Γραφεῖα: ὁδὸς Καρότου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85 023.—Ἐπιτελικὴ ἐπιστολὴ καὶ χρηματικὰ ἀντάλλακτα: Δ. Γ. Σταμάτης.—Προϊστάμενος τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυγῆ 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΝΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

1946

ΑΡΘΡΑ ΓΡΑΜΜΗΣ: Π. Μελίτη: Για να μορφώνονται τα παιδιά μας, σελ. 2-5. Πεινασμένος λαός, 34-37. Πρὸς Χριστιανούς, 66-69. Τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς μας, 257-263. Πραγματικότητες καὶ οὐτοπίες στὴν ἐποχὴ μας, 305-311.— Β. Πλουμίδη: Ἡ χαρὰ, αἴτημα καὶ πραγματικότης, 314-317.— Τῆς συντάξεως: Ἐνα ξεκαθάρισμα, 209-216.— Π. Κλωνάρη: Κατευθύνσεις γιὰ τὴ μὀρφωση τοῦ νέου, 353-358.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Κ. Πεντελικοῦ: Μεγάλοι ἐπιστήμονες ποὺ φεύγουν, σελ. 14-15.— Α. Α. Γαληνοῦ: Ἡ νεώτερα ἱατρικὴ καὶ τὸ σεξουαλικὸν πρόβλημα, 132-142.— Β. Πλουμίδη: Ὁ Jung γιὰ τὴν ὑπόσταση τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, 178-181. Οἱ κορυφαῖοι τῆς Ἐπιστήμης διὰ τὴν ὑγιεινὴν ζωὴν, 143. Ἡ Ἐπιστῆμη καὶ ἡ Ἐθρσκειά. Μία κοινὴ διακέρυξις ἐπιστημόνων, 217.— Σεργίου Παύλου: Νέοι προσανατολισμοὶ εἰς τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας (220-224).— Δ. Μαρτίνη: Αἰτιοκρατία καὶ τελολογία, 234-239.— Στ. Πλακίδη: Ἀστρονομία καὶ Βυζάντιον, 312-318, 359-363.— Γ. Κ. Ἀποστόλου: Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος στὸν ὄργανισμό, 364-371.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:— Φοίβης Στεφανᾶ: Ἡ «διακόνισσα» στὸ Βυζάντιο, σελ. 270-274.— Ζ. Ν.: Συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως, 181-186.— Κασσιανοῦ Ἰ.: Μυθολογία καὶ Μωσαϊκὴ κοσμογονία, 194.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:— Β. Ἐραστου: Τὸ κοινοικὸ ἔργο τῶν ἱεραποστολῶν, σελ. 41-45.— Π. Κλωνάρη: Τὸ ψυχικὸ κλίμα τῆς ἐπαρχίας, 78-81.— Ἰωσήφ Κυπριανοῦ: Γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς χαρᾶς, 163-166.— Ν. Καλλικράτη: Διατί δὲν ἔχομεν διοίκισιν, 189-193, 334-338.— Π. Μελίτη: Ζωὴ ἀξία

καὶ φυσιολογική, 117-124.— Ἐπαινέτου Πρεσβυτέρου: Ἐντολὴ Θεοῦ, 125-131.— Π. Κλωνάρη: Ἡ «ἐλεύθερη ζωὴ» καὶ ἡ γυναίκα, 224-228.— Τασίας Νομικοῦ: Ἡ οἰκογένεια στὸ δικαστήριον, 229-233.— Ν. Φιντέλη: Γιὰ τοὺς ξερριζωμένους ἀπὸ τὸν πόλεμον, 263-266. Κ. Πεντελικοῦ: Γυναίκες ἐπιστήμονες, 267-268.— Π. Κλωνάρη: Γιὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τοῦ νέου, 275-280.— Ἐλ. Ἀνδρέου: Ἀπὸ τὸν Ἐβρο ὡς τὴν Κρήτην, 319-325.— Τατιάνας Ραῦφου: Ὁμαδικὴ αὐτοκτονία, 339-341.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:— Κ. Δ.: Τὸ νόημα τῆς μορφώσεως.— Γ. Φιλικοῦ: Παιδαγωγικὰ συστήματα καὶ πνευματικὴ δημιουργία, σελ. 46-52.— Τατιάνας Ραῦφου: Προσκοπικὴ κίνησις τοῦ ἐξωτερικοῦ, 152. Πενήντα φοβισμένα παιδιά, 153.— Β. Ἐραστου: Γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς παιδαγωγικῆς, 327-332.

ΜΟΡΦΑΙ:— Κ. Πεντελικοῦ: W. Roberts, Th. Phillips, Herbert Curtis, σελ. 14-15.— Ἰ. Γ. Οἰκονομίδη: Sir John Ambrose Fleming, 374-383.— Γ. Η. Φτυαρά: H. G. Wells, ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του, 385-392.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:— Jacques Maritain: Ἡ κατάκτησις τῆς ἐλευθερίας, σελ. 11-13, 38-40.— Δ. Μαρτίνη: Τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, 83-87.— Α. Α. Γαληνοῦ: Ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως καὶ ἡ νεώτερα ψυχολογία, 88-95.— Δ. Κ.: Ἡ νέα φυσικὴ καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, 167-173.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:— Γ. Βερίτη: Ἡ Τέχνη γιὰ τὸν ἄνθρωπον, 7-10.— Δ. Πυργιώτη: Πηγὴς ἐμπνεύσεως στὴ Μουσικὴ, 70-73.— Ἰωσ. Κυπριανοῦ: Γιὰ τὸ νέο ποὺ ἀρχίζει καὶ γράφει, 75-77.—

Σ. Καλησπέρη: Γύρω από το έργο του Χαλεπά, 96-100.— Άγγ. Λεκαπηνού: Ένα καλλιτεχνικό κίνημα, 174-177.— Έλ. Καριτά: Η ποίηση στα Εύαγγελια, 183-188. Γυναίκες ταλέντα στο μυθιστόρημα, 239-242.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ:— Τίμ. Παρμενά: Κοπέλλες με θαλασσιές στολές, σελ. 56-59, 101-105, 145-150.— Π. Κλωνάρη: Η σειρά μου, 199-201.— Χρ. Αγάλλου: Στο πάρκο, 243-246.— Λ. Δαρραίου: Μιά νύχτα κατοχής, 288-292.— Έλ. Καριτά: Η φωλιά μιας καρδερίνας, 342-344.— Άντ. Σαμαράκη: Ζ. Β. Βασιλειάδης, 393-398.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ:— Άναπλιώτη Α.: Άγια Έλεούσα, σελ. 13.— Άχαϊκού Χλ.: Στη σπορά, 287.— Βερίτη Γ.: Άπλά δυο λόγια, 45. Μαζί θα περπατήσουμε, 69.— Γεωργίου Λυδία: Πού θα πάμε σήμερα; 188.— Γκέρτσου Άλ.: Ήμουνα μόνος, 346.— Δρόση Βάνθας: Από τα Χριστούγεννα του 1943, 22.— Καλαμπούση Α.: Τέτοιος χαμός, 289.— Καριτά Έλ.: Πιστός στο πρώτο σου όνειρο, 74.— Ό φηλός δρόμος, 219. Τώρα πού είσαι ελεύθερος... 373.— Καχριμάνη Γ.: Τα σκαλιά της εύτυχίας, 182. Δημάς, 311. Μυκτηρισμός, 399.— Κυπριανού Ίωσ.: Κάτι άπλο, 6. Ναρθεί το βράδυ αυτό, 82. Καινούργιο κρασί, 144. Η μεγάλη ώρα, 162. Ένα γράμμα, 246. Δυο λόγια, 293.— Απόστολοι του 1946, 326.— Έγώ κι' εσύ, 358.— Κρειτόβη Α.: Έν γή έρήμω, 399.— Μπολέτση Στεφ.: Δάκρυ χαράς, Έλα στον κάμπο, 19. Νέα ζωή, 59.— Η Μπαλάντα της Λίμπυ-Λάμα-Λάχ, 151.— Άνοδος, 202. Πρό της Δαμασκού, 233.— Ό πόνος, 266. Θα περάσει, 280. Φεράδες, 333.— Έπιστροφή, 384.— Μω-

ραϊτη Ρήγα: Στη γυναίκα μου, 52.— Οικονόμου Ζ.: Τήν τρυφερή καρδιά σου έγίζοντας, 371.— Φτυαρά Γ. Η.: Προσευχή για το Γιαννούλη Χαλεπά, 100.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ: σελ. 400-401.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ:— Ό ότις: Έλβέτω πολιτισμός, σελ. 20-21. Άλεπούδες, 153-156. Κινέζικα, 147-149.

Ο ΜΗΝΑΣ:— Νεμο: Το καινούργιο, 345-346. Όχι και όχι, 401-403.

ΘΕΑΤΡΟ — ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ:— Τ. Παρμενά: Τι μάς λείει ό σημερινός κινηματογράφος, σελ. 17-19.— Σ. Καλησπέρη: Από το Έθνικό θέατρο, 25-27.— Π. Κλωνάρη: Το θέατρο, 109-110. Τ. Π.: Το θέατρο, 254. Ό κινηματογράφος, 254-256.

ΑΠΟΦΕΙΣ: 23-24, 60-61, 106-107, 156-158, 347-349, 403-405.

ΕΙΚΟΝΕΣ:— Κύρη Στ.: Μιά καινούργια μέρα, σελ. 65. Έπί τας πηγάς των ύδάτων, 33.— Τοπάλη Έλληνς: Ό σπορέας, 1. Εύτυχισμένος όνειδισμός, 113. Καί έξήλθε νικών, 161.

ΕΠΙΣΤΟΛΛΑΙ: 24, 250, 294-297, 349-350.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ: 16, 23, 60, 107-108, 158-160, 203-205, 251-253, 297-299, 405-407.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ: 27-32, 110-111, 205-208, 299-302, 350-352, 407-410.
ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: 32, 64, 111-112, 208, 256, 304.

100
701 20

1003 7 — ΑΤΑΜΕΘ
— 101 7 10 10 10 10 10 10
10 10 10 10 10 10 10 10
10 10 10 10 10 10 10 10
10 10 10 10 10 10 10 10

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ
ΕΝΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1946

A

Αβδαϊότης (ἀρχὴ τῆς)	169, 172
Ἀγάπη 68, 211, 246, 272, 402, 407	
Ἀγγλία	157, 348
Ἀγνότης	142-144, 234
Ἀγροτικὴ ζωὴ	250
Ἀγωνιστικὸν πνεῦμα	68, 142, 307
Ἀθήναι	53
Αἰτιοκρατία	234
Ἀκινῆτος Θωμᾶς	13
Ἀλβανικὸς πόλεμος	29, 406
Ἀμερικὴ	41, 160, 404
Ἀναγέννησις	7, 9, 281
Ἀναξαγόρας	167
Ἀναξιμανδρος	195
Ἀναξιμένης	195
Ἀνθρωπισταὶ	285
Ἀνθρωπος 195, 262, 371, 385, (μοντέρ- νος)	61
Ἀντίστασις ἐθνικὴ	20-22
Ἀντίστασις ἐξωτερικοῦ	16, 25, 251
Ἀξία 92 (—πολιτισμοῦ)	8, 9
Ἄρνησις 68, 261, 310 (εἰς τὴν μουσι- κῆν)	73
Ἀστυφιλία	53, 78
Ἀστρονομία	313-318, 352, 359-364
Ἀτομισμὸς	7, 8, 38, 308
Αὐτοκρατορία	123, 141
Αὐτοκτονία	339, 341
Αὐτονομία	40

B

Βάγνερ	72
Beaudelaire	140
Beguïn Alb.	293
Beglie H.	332
Βεντέττα	285
Bènt	94
Bergson	13, 51
Bernheim	365
Βία	306
Βίβλια	34
Βίβλος 71 (—Ἀγ. Γραφή)	331

Binet	51
Βιολογικαὶ ἐπιστῆμαι	220
Birkhoff G.	218
Βίωμα	91
Blondel	51
Borjias	284
Bourgeois L.	328, 330
Boutaric	173
Brentano	51
Βυζάντιον 10, 270-274, 313-318, 359- 364 (—τέχνη) 174	
Burckhardt	282

Γ

Γαλλικὸς τύπος, (χριστ.) 23, 25, 61, 107 251, 253	
Γάμος 119, 139, 141, 226, 227, 247, 309	
Γέννησις	339-341
Γερμανία	60, 107, 404, 406
Γκύζης	97
Γονεῖς	230
Γυμνάσιον	5
Γυναίκα 41, 42, 52, 224-228, 229, 273, 349 —καὶ ἐλεύθερη ζωὴ 224-229 —ἐπιστῆμων 267-269 —καὶ ταλέντα 239-242	

Δ, D

Dalbiez Rol.	95
D' Arcy M.	252
Darwin	235
Da Salò Gabr.	282
Debesse	52
De Broglie	169, 206, 251
De Greeff Et.	133, 136, 139
Denis Maur.	108
Determinismus	83, 88, 89, 93
De Vries	235
Δημόκριτος	50, 88, 167, 195
Δημόσιος λειτουργὸς	36
Διαζύγιον	230, 247
Διακήρυξις Χριστιανῶν ἐπιστημόνων 217 «Διακόνισσα» 270-274	

Διαλεκτικός όλισμός	211
Διανόσις	67
Διδάσκαλος	5, 6, 24, 28, 29, 55, 61
Dilman	196
Διοίκησης	189, 334-338
Δουλεία	122
Driesch	171
Du Bois Ch.	141
Dubois-Raymond	88
Du Bos Ch.	158, 253
Duhamel G.	25
Dunn Gano	218
Dürkheim	253

E

Έγγελος	40
Έγκλειστοί	264
Έγκληματικός	121
Έγκράτεια	137, 143
Eddington	169, 171, 173, 352, 405-406
Einstein	170, 171, 352
Έκκλησία	4, 16, 30, 404
Έκπαιδευσις	2-6, 24, 28, 31, 60, 205
Έλευθερία	358, 372
Έλευθερία βουλήσεως	11-13, 38-40
83-95, 167-173	
Έλεύθερος έρως	117, 118, 224, 226
Έλεύθερη ζώη	224-228
Έλεύθερη ηθική	328, 329
Έλευθερία	76, 265
—χριστιανική	49, 301.
Έμπειριοκρατία	12
Ένοστικόν	90, 133, 134, 224
Έντελέχεια	92
Έξόριστοι	262
Έπαγγελματικός προσανατολισμός	275
Έπαρξία	53-55, 78-82, 106, 319
Έπιστήμη	36, 204, 258, 347
—και θρησκεία	14-15, 295, 347
Έπιστήμονες κορυφαίοι	143, 217
Έπιστροφή, εις την πίστιν	69, 262, (311)
384	
Έποχή (τό νόημα της—μας)	257-262,
305-311.	
Έρβατριανόν σύστημα	50
Έργασία	41
Έργατης	348
Ευαγγέλιον και ποίησις	183
Εύθυη	77
«Ευέθεια»	402
Έφηβος	52

Z

«Ζωή»	347, 402
«Ζωή του παιδιού»	402

G

Gall	91
Gasset Or.	204, 205
Glasgow G.	293
Gurwitsch A.	221

H

«Ηγέται»	35
«Ηθική»	28, 232, 252, 332
—και Χριστιανισμός	125
—και υγεία	157
«Ηθικός νόμος»	8
«Ηρώς και άγιος»	252
«Ηττοπάθεια»	305

Θ

Θαλής	195
Θέατρο	17, 25-27, 63, 108, 254
Θετικές έπιστήμαι	316
Θετικιστάι	173
Θεωρία μηχανική	15
Θρησκεία και έπιστήμη	14-15, 295, 347
(253)	

I

Ιαπωνία	41, 299
Ιατρική	364
Ιεραποστολή	23, 24, 41-45, 287, 311,
319-326, 333	
Indeterminismus	83
Ιντελλεκτουαλισμός	11

J

Jacob Max	203
Jaspers	91, 404
Jean	168, 173, 238, 352
Jung	91, 95, 178-182, 297, 370

K. C.

Καζάτιν Νικ.	42
Καλλιάρης Σπ.	205
Campbell W.	218
Cannon A.	267
Kant	236
Carp E.	156
Καρτέσιος	171
Carty J.	218
Κατασκήνωσις	23
Κατηχητικόν Σχολ.	44, 61, 160, 347,
(272), 402, 405	
Κατοχή Γερμανοίταλική	115, 289-293
406-407	

Kennedy	204	Meinong	51
Κιτρινομός	108	Μελισσάθη	27-28
Κινηματογράφος	17-19, 254, 255	Mendel	235
Clauel P.	25	Mendelssohn	73
Κληρικόν προσωπικότητες	14-15, 42	Merrill J.	218
Cohen G.	295	Μεσαιών	10, 281, 295
Κοινωνία σύγχρονα	7	«Μεταξύ των δύο πολέμων»	60
Coker E.	221	Μεταφυσική	12, 173, 212
Κομμουνισμός και Χριστιανισμός	209-216	Meyerson E.	173
«Κομμουνιστ. Έπιθεώρηση»	213, 214	Μηνύματα	23
Compton	12, 167, 171, 173	Μητρότης	227, 341
Comte Aug.	204, 328, 329	Μηχανοκράτης	173
Condamin A.	197	Millikan R.	218
Conklin Ed.	217	Milne	352
Κοινοτήτοι	285	Minkowski	92
Korte	72	Montaigne	141
Κοσμοθεωρία	210	Μόνωσις	54, 78, 79, 346
Coulter J.	217	Morgan Ch.	253
Κράτος	306	Μόρφωσις	2-6, 31, 46, 353-358
Krehl	366, 368	Μουσική	71, 159
Κρυστάλλης Κ.	206	Μπολέτης Στέφ.	405
Κύπρος	407	Μυθολογία	194
Curtis Herb.	14-15	Μικτηρισμός	398
Κωνσταντινούπολις	295	Μωσαϊκή κοσμογονία	194

Λ, L

Lamarck	235
La Mettrie	108
Lapicque L.	206
Laplace	171, 173
Leibnitz	171
Λεπροκομείον	43
Λεύκιππος	195
Lévy-Brühl	253
Libault	365
Ligon M.	160
Λόγιοι-διανοούμενοι	34, 37, 111
Λογοτεχνία	44, 74, 253, 303
Lubac Henri	203
Λυρισμός	27-28

M

Μακριώτης Δ.	299
Maeder	136
Μακεδονία	53
Malatesta Sig.	283
Mann Th.	60
Marcel Gabr.	61, 251, 253
Maritain Jacques	11, 38, 108, 301
Μάρτυς	203
Μάρξ	212
Massé D.	275
Mauriac Fr.	25, 108, 253
Maydiou R.	251
Mayo W.	218

N

Νατουραλισμός	90
Needham J.	221
Νεοελλ. Χριστιαν. κίνημα	305, 319
Νέος	75, 79, 275, 353-358 (404)
Nernst	171
Νεύρωση	369
Nicols	168
Niemöller	60, 107, 299
Νίτσε	90, 204, 329
Νορβηγική λογοτεχνία	239
Noves Ath.	218

Ξ

Ξενοπούλος	121
------------	-----

O

Όδηγισμός	152
Οικογένεια	62, 119, 229-233, 299, 309
Όλλανδική Γουιάνα	43
Όλοκληρωτισμός	7
Όμολογία	37
Όρθοδοξία	41, 213
Όρφανός	399
Osborn H.	217
Ουάιλντ Όσκαρ	9, 140
Ούμανισμός	7, 203
Ούντσετ Σίγκριντ	239
Ούτοπία	305-311

Ὅχι καὶ ὄχι 400

Π, Ρ

Παιδαγωγική	28, 46, 50, 327-333
Παιδί	41, 110, 160, 230, 265
Παλαμάς	26
Πανδιδακτήριον	316
Πανεπιστήμιον	5, 16, 24, 25
Πάνορμος	96
Παπακώστας Σερ.	60, 157
Pascal Bl.	107
Pauli	173
Πατρότης	62
Πείνα	34, 260, 265
Πειραματική φιλοσοφία	220
Phillips Th.	14-15
Pieron H.	51
Πθανότητες (θεωρία)	235
Πίνδαρος	10
Πίστις χριστιανική	3, 4, 8, 34, 77, 116, 210, 215, 216, 261
—καὶ χαρὰ	116
Πιστός	66
Πλακίδης Στ.	318
Plancq	85, 167, 173, 236
Πλάτων	122, 167
Plisnier Ch.	159
Πνεῦμα	29
Πνευματική ἀποστολή	5, 30
Πνευματικοὶ ἡγέται	34, 35
Ποίησις	25-28, 405
—εἰς τὰ Εὐαγγέλια	182
—θρησκευτική καὶ χριστ.	27, 61
Ποιητής	25-28, 406
Poincaré H.	206
Πολιτική	28, 29, 210
Πολιτισμός, σύγχρονος	7, 9, 25
—τεχνικός	9, 260
—ὕλιστικός	263
—χριστιανικός	10, 20, 41, 66, 250, 270, 274, 403
Politzer	91
Πόνος	166, 246, 266, 280, 293, 406-407
Πραγματικότητες	305-311, 407
Πρόνοια, κοινωνική	273, 402
—στρατευομένων	230
Πρόδος	207, 259
—ἀνθρωπίνη καὶ Θεός	207
—καὶ ἐπιστήμη	251
Προσευχή	45
Προσκοπισμός	152, 301
Πρόσφυγες	263
Προσωπικότης	4, 5, 10, 301, 307
(καὶ ψυχολογικώς)	91, 92, 94, 371
Purin Mich.	219

Q

Quanta 169, 170

P, R

Ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ	108
Ραφωδία	406
Ρεαλισμός	115, 356
Ribot	51
Roberts W.	14-15
Ρόζενταλ-Γιουντίν	214
Ρουζβελτ	18
Royal Institution	31

Σ, S

Sartre J.	108
Schering Ar.	72
Schlick	168
Schneider R.	203, 404
Schrödinger	169
Schumann	71
Scheldon Ch.	253
Σεξουαλικὸν πρόβλημα	117-143
—καὶ ἡ νέα ἰατρική	132
—καὶ διαπαιδαγώγησις	135
Siebeck R.	367, 370
Σκοπιμότης	83
Σοβιετικὴ Ἐνωσις	212
Σολωμός Δ.	26
Σοπενχάουερ	90, 237, 330
Σοσιαλισμός	209
Sparrn Othin.	308
Spellman	25
Spemann H.	222
Spinoza	12
Stebbing S.	268
Stern W.	92, 136
Stocker O.	279
Stöcker Lyd.	272
Sturm	365
Συνειδησις	50
Συνεργαζόμενα Χριστιαν. Σωματεία	319
402	
Σχολεῖον	3
—καὶ Χριστιανισμός	3, 4
—Ἀγγλικόν	31
—ἐργασίας	51
T	
Ταπεινώσις	68
Τελολογία	234
Τέχνη	7-10, 17-19, 258
—καὶ πόλεμος	293
Toulouse	136
Tschermak	235

Τύρανοι (καὶ Ἀναγέννησις)	283	Windelband	171
		Wolf-Machael	263
Υ, Ψ		Χ, Η	
Unamuno	309	Haeckel	212
Universalismus	308	Hayer	365
Ἑπάλληλοι 78, 275, 294, 334,	349	Χαλεπὰς	96, 100
Ἑπεάνθρωπος	7	Χαρὰ	80, 114-116, 163-166, 371
Ἑπερφυσικότης	40	Hartmann	173
Ureus Cord.	282	Helmholtz	171
		Helsenberg	169, 170, 236
Φ, Ψ		Χήρα (θῆσις τῆς χήρας)	271
Fauconnet	253	Hill D.	351
Fechner	88	Holin Osk.	279
Φερμιανὸς χριστιανικός 267-269, 270-274, 402		Χόλλυγαντ	17
Feuerbach	212	Χριστιανικὴ ἀγωγή 47, 48, 152, 160, 206, 402, 405	
Φιλαλληλία	47	«Χριστιαν. Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» 319,405	
Φιλιππότης	97	Χριστιανικὴ κοσμοθεωρία 257, 305-311	
Φιλοθέη Μπενιζέλου	274	Χριστιανικὴ λογοτεχνία	76
Φιλοσοφία, τῆς θρησκείας	24, 406	Χριστιανικὴ νεολαία 23, 69, 153, 287, 319, 402	
—πολιτικὴ 301		—ἐξωτερικοῦ 16, 203	
Firth	136	Χριστιαν. Φοιτητικὴ Ἐνωσις 23, 319,399	
Fleming J. Ambr.	374-384	Χριστιανικὴ καλλιτεχνία	96, 174
Φοιτητικὴ στήλη	399	Χριστιανικὸ κήρυγμα	106, 407
Förster Fr.	327	Χριστιανισμὸς καὶ Δημοκρατία	108
Forel	136, 139, 140, 156	Χριστιανοὶ ἐπιστήμονες	217
Fosdick H. Emm.	252	Χριστιανὸς	66, 258
Fournier	136	Χρυσόστομος	128, 129
Φρούδ	12, 179, 181, 293	Hug G.	275
Fumet Stanislas	158	Hume	236
Φυσικὰ ἐπιστήμηαι	85, 167	Hynic	141
		Husserl	51
V		Ψ	
Valentine	93	Ψυχὴ	371, 407
Valéry P.	107	Ψυχικὰ φαινόμενα	87, 89
		Ψυχικὸς παράγων	364-371
W		Ψυχοφυσικὸς παραλληλισμὸς	91
Walcott Ch.	217	Ψυχοθεραπεία	108, 331 (405)
Welch, W.	218		
Weyl H.	173		

